

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VALSTYBINIO VALDYMO FAKULTETO
TEISINĖS INFORMATIKOS KATEDRA**

OLGA DRAGAŠIENĖ

(Elektroninės valdžios magistro neakivaizdinių studijų programa)

**ELEKTRONINĖS VALDŽIOS DIEGIMAS PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖJE
Magistro baigiamasis darbas**

Darbo vadovas -
prof. R.Petrauskas

Vilnius, 2004

TURINYS

TURINYS.....	2
ĮVADAS.....	3
1. E. VALDŽIA IR JOS RAIDOS TENDENCIJOS.....	5
2. E. VALDŽIOS SRITĮ REGLAMENTUOJANTYS LR TEISĖS AKTAI.....	10
3. E. VALDŽIOS LYGIO ĮVERTINIMAS PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖJE.....	16
3.1 Teikiamų viešųjų paslaugų analizė.....	19
3.2 E. valdymas Savivaldybėje.....	24
4. E. VALDŽIOS DIEGIMO PROBLEMOS PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖJE.....	28
4.1 Paslaugų vartotojų identifikavimo problema.....	28
4.1.1 Asmens identifikavimo ir tapatybės patvirtinimo sistema Jurbarko rajono savivaldybėje.....	29
4.1.2 Jurbarko raj. savivaldybės modulio pritaikymo Panevėžio miesto savivaldybėje galimybių analizė.....	31
4.2 Integrali valstybės registrų sistema.....	32
4.3 Specialistų stygius ir dirbančiųjų kompiuterinės kompetencijos problema.....	33
4.4 Vadovų politinės valios stoka diegti Savivaldybėje valdymo modernizavimą.....	37
4.5 Piliečių gebėjimai naudotis informacinėmis technologijomis.....	38
4.6 Skaitmeninis sklaidas.....	42
4.7 E. valdžios projektų finansavimo problemos.....	44
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	48
SUMMARY.....	57
LITERATŪRA.....	58
PRIEDAI.....	63

IVADAS

Šiuolaikinės valstybės savo veiklą orientuoja į veiksmus, sujungiančius „pozityvias informacijos ir komunikacijos technologijų galimybes su perspektyviais valstybės valdymo sprendimais“¹. Ypatinę reikšmę įgyja informacija, žinios, kompetencija, gyventojų, verslininkų bei valdžios gebėjimas naudotis informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis. Išvardytos priemonės daro esminę įtaką permainingoms, nes „jos yra gyvenimo kokybės bei socialinės gerovės kūrimo įrankiai, valstybės valdymo pagalbininkai, ūkinės veiklos katalizatoriai, tarpregioninio ir tarpvalstybinio bendradarbiavimo padėjėjai“². Šių permainingų būtinybė „sietina su Lietuvos gyvybiniais interesais - sugebėjimu išsaugoti kultūrinį tapatumą, konkuruoti globalioje rinkoje, iškovoti geresnes strategines pozicijas tarptautinėje politikoje“³. Šiuolaikinių technologijų vystymasis turi didelę įtaką ne tik valstybių ekonomikai, finansams, bet ir socialiniams bei politiniams santykiams⁴. Naujos socialinės organizacijos formos paliečia kiekvieno iš mūsų gyvenimo būdą. Pirmiausia su tuo susiduriame savivaldos lygmenyje, nes savivaldybės atlieka nemažai funkcijų vietinio užimtumo, socialinės integracijos, vietinio švietimo ir informacinės visuomenės srityse. Neatskiriama informacinės visuomenės dalimi yra elektroninė valdžia (toliau – e. valdžia), tačiau Panevėžio miesto savivaldybėje yra daug e. valdžios diegimo problemų.

Darbo tikslas - išanalizuoti būtinas sąlygas efektyviam elektroninės valdžios diegimui Panevėžio miesto savivaldybėje ir pateikti pasiūlymus, kurie galėtų paspartinti e. valdžios diegimą šioje institucijoje.

Darbo objektas - elektroninės valdžios diegimas Panevėžio miesto savivaldybėje.

Darbo uždaviniai:

- 1) pateikti e. valdžios sąvokos išaiškinimą bei supažindinti su e. valdžios modeliais;
- 2) aptarti e. valdžios raidos tendencijas;
- 3) pagrįsti e. valdžios diegimo reikalingumą bei naudą;
- 4) apžvelgti šią sritį reglamentuojančius Lietuvos Respublikos teisės aktus ir svarbiausius programavimo dokumentus;
- 5) įvertinti esamą elektroninės valdžios situaciją Panevėžio miesto savivaldybėje;

¹ Informacinės visuomenės plėtra Lietuvoje // <http://www.lietuva.lt/index.php?Lang=34&ItemId=27780>; prisijungimo laikas:2004-10-12

² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001m. rugpjūčio 10 d. nutarimas Nr. 984 „Dėl Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginio plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 71-2534.

³ A. Augustinaitis. Informacijos visuomenės savivaldos tendencijos // Informacijos mokslai, 2000 (14). P. 18

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 28 d. nutarimas Nr. 229 „Dėl Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 20-652.

- 6) remiantis Panevėžio miesto savivaldybės pateiktais duomenimis, atlikti teikiamų ir teiktinų viešųjų elektroninių paslaugų analizę;
- 7) įvardinti pagrindines problemas, kurios stabdo e. valdžios plėtrą šioje institucijoje;
- 8) pagrįsti šių problemų sprendimo reikalingumą;
- 9) pateikti išvadas ir pasiūlymus, kurie galėtų paspartinti elektroninės valdžios diegimą Panevėžio miesto savivaldybėje.

Pirmojoje darbo dalyje pateikti literatūroje randami e. valdžios apibrėžimai bei e. valdžios raidos tendencijos, pristatyti e. valdžios modeliai, jų diegimo nauda bei reiklaingumas. Antrojoje dalyje pristatyti e. valdžios sritį reglamentuojantys LR teisės aktai. Trečioji šio darbo dalis skirta e. valdžios lygio Panevėžio miesto savivaldybėje įvertinimui. Šioje dalyje yra atlikta šiuo metu teikiamų elektroninių viešųjų paslaugų analizė, pateiktos teiktinų paslaugų, naudojančių skaitmeninėmis technologijomis, teikimo prognozės, aptartas e. valdžios taikymas Savivaldybės valdyme. Ketvirtojoje darbo dalyje aptartos pagrindinės problemos, stabdančios e. valdžios plėtrą šioje institucijoje. Šioje dalyje nagrinėjamas integralios registrų sistemos reikalingumas, aptariama vartotojų identifikavimo ir tapatybės patvirtinimo problema, pristatyta Jurbarko rajono savivaldybėje įdiegta paslaugų vartotojų identifikavimo sistema bei analizuojamos galimybės įdiegti tokią identifikavimo sistemą Panevėžio miesto savivaldybėje. Taip pat šioje dalyje aptartos vadovų ir specialistų kompetencijos, e. valdžios projektų finansavimo ir skaitmeninio sklauto problemos bei analizuojamos Panevėžio gyventojų gebėjimų ugdymo naudotis informacinėmis technologijomis problemos.

Darbo pabaigoje pateiktos išvados ir pasiūlymai, kurie padėtų paspartinti e. valdžios diegimą Panevėžio miesto savivaldybėje.

Rašant darbą, buvo naudotasi Europos Tarybos, Europos Parlamento, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų bei Regionų Komitetų ataskaitos „E. valdžios vaidmuo Europos ateičiai“ („The Role of eGovernment for Europe’s Future“), JAV Viešosios politikos centro (Center of Public Policy) ataskaitos „E. valdžia pasaulyje 2004“ (Global E – Government 2004“, Pasaulio Banko ataskaitos „Lietuva kelyje žinių ekonomikos link“, Statistikos departamento prie Vyriausybės, bendrovių „TNS Gallup“, „EOS Gallup Europe“, apklausos tarnybos „Eurobarometer“ tyrimų duomenimis, Lietuvos Respublikos Seimo, Vyriausybės bei Panevėžio miesto savivaldybės Tarybos patvirtintais teisės aktais. Taip pat naudotasi elektroniniame žurnale „Electronic Journal of e-Government“, „E-business Forum“ ir Jungtinių Tautų („United Nations Online Network in Public Administration and Finance“) puslapiuose esančių įvairių autorių straipsniais, kitais šaltiniais internete bei Panevėžio miesto savivaldybės informacinės visuomenės plėtros skyriaus pateiktais duomenimis.

1. E. VALDŽIA IR JOS RAIDOS TENDENCIJOS

Vis dažniau elektroninės valdžios sąvoka keičiama naujesne - elektroninio valdymo samprata. Tradiciškai e. valdžia siejama pirmiausia su paslaugų teikimu, o elektroninis valdymas labiau akcentuoja demokratinius pokyčių aspektus, t.y. pilietinės visuomenės veikėjų vaidmenų ir santykių pokyčius, kuriuos įgalina informacinės ir ryšių technologijos.

Literatūroje galima rasti skirtingus e. valdžios apibrėžimus⁵:

✓ e. valdžia - tai elektroninis bendravimas (transakcijos ir pasikeitimas informacija) tarp valdžios, visuomenės (piliečių ir verslininkų) ir darbuotojų;

✓ e. valdžia – tai valdžia, kuri kuria ir naudoja informacines bei telekomunikacines sistemas. Pastarosios leidžia transformuoti santykius su piliečiais, privačiu sektoriumi ir/ar kitomis valdžios institucijomis, kurie kelia piliečių pasitikėjimą valdžia, gerina paslaugų kokybę, stiptina atsakomybę, didina valdžios skaidrumą ir efektyvumą;

✓ e. valdžia - tai viešojo sektoriaus vidinių ir išorinių santykių transformavimas naudojant ITT tam, kad galima būtų pagerinti valdžios teikiamų paslaugų kokybę, rinkėjų dalyvavimą valdyme;

✓ e. valdžia - tai Internetu dirbanti valdžia, kuri naudoja naujas technologijas viduje ir išorėje tam, kad su visai ir su kiekvienu galėtų bendrauti elektroniniu būdu – su mokesčių mokėtojais, tiekėjais, verslo klientais, rinkėjais ir bet kuria kita institucija visuomenėje;

✓ e. valdžia – tai naujausių informacinių ir telekomunikacinių technologijų tokių, kaip internetas, naudojimas viešajame sektoriuje, kurios suteikia galimybę teikti piliečiams geresnės kokybės paslaugas, patikimą informaciją ir daugiau žinių, kurios palengvina valdymo procesų supratimą ir skatina piliečių dalyvavimą tuose procesuose.

Analizuojant pateiktus apibrėžimus, galime išskirti pagrindines e. valdžios problemas ir komponentus⁶:

✓ **reikalaujančios pokyčių sritys** (vidaus, išorinė ir santykių);

✓ **virtotojai, klientai, dalyviai (e. valdžios atstovai) ir jų tarpusavio santykiai** (gyventojai, verslas, kitos valdžios institucijos ir darbuotojai);

✓ **e. valdžios pritaikymo sritys** (e. paslaugos, e. demokratija, e. valdymas).

Pokyčiai organizacijos viduje būtini tam, kad padidėtų darbo ir informacijos pasikeitimo efektyvumas tarp skirtingų valdžios institucijos padalinių. Naujausios technologijos leidžia atsisakyti daugybės popierių naudojimo, suteikia galimybę išvengti įvairių biurokratių

⁵ Ndou V. E-Government for developing countries: opportunities and challenges // <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN018634.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12

⁶ Ten pat

procedūrų, palengvina informacijos suvedimą, naudojimą ir saugojimą, sumažina personalo apkrovimą bei savo ruožtu mažina valdžios išlaikymo kaštus⁷.

Pasikeitimai **tarp išorinių e. valdžios naudotojų** suteikia galimybę valdžiai būti arčiau savo rinkėjų, gyventojų ir verslo, suteikia galimybę pateikti jiems reikalingą informaciją patogesniais būdais. Šie pakeitimai taip pat pagerina bendradarbiavimą tarp įvairių valdžios institucijų⁸.

Taip pat reikalinga iš esmės transformuoti **santykius** tarp gyventojų ir valstybės.⁹

E. valdžios sąlygoti pakeitimai paliečia **4 pagrindinės grupės**¹⁰:

- 1) gyventojus;
- 2) verslą;
- 3) pačias valdžios institucijas;
- 4) valdžios institucijų tarnautojus.

Taigi galime išskirti **4 e. valdžios modelius**:

- 1) valdžia piliečiams (Government to Citizens, G2B) – tai e. valdžios paslaugos piliečiams;
- 2) valdžia verslui (Government to Business, G2B) – tai e. valdžios paslaugos verslui;
- 3) valdžia valdžiai (Government to Government, G2G) – tai valdžios institucijų bendravimas tarpusavyje elektroninėmis priemonėmis;
- 4) valdžia tarnautojams (Government to Employees, G2E) – tai e. valdžios metodų taikymas institucijų viduje.

G2E modelis galėtų būti G2G modelio dalimi. Tačiau yra manoma, kad „tai viena iš svarbiausių dalių, reikalaujančių nemažai pasikeitimų bei sąlygojančių pačios e. valdžios diegimo efektyvumą, todėl šis e. valdžios modelis išskiriamas atskirai“¹¹. Efektyvi žmogiškųjų išteklių vadyba institucijos viduje vaidina svarbų vaidmenį. Taikant šį e. valdžios modelį, reikia skatinti darbuotojus nuolat kelti savo kvalifikaciją, sutelkti juos bendram darbui, skatinti žinių keitimąsi tarpusavyje bei naujausių informacinių technologijų taikymą savo darbe. Kituose šaltiniuose¹² šis modelis dar vadinamas IEE (Internal Efficiency and Effectiveness), kas reiškia, kad e. valdžios pritaikymas institucijos viduje kelia našumą ir efektyvumą.

⁷ Ndou V. E-Government for developing countries: opportunities and challenges // <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN018634.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12

⁸ Ten pat

⁹ Ten pat

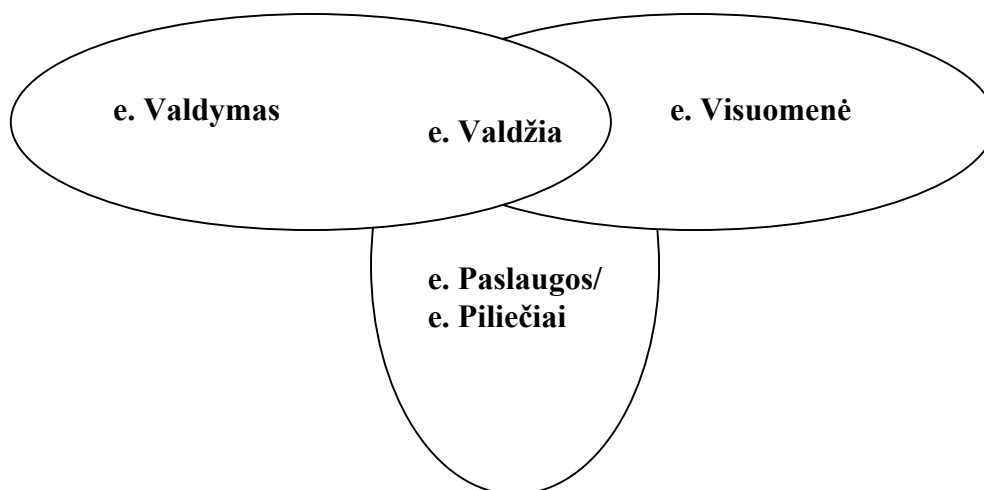
¹⁰ Ten pat

¹¹ Sakowicz M. How to evaluate E-Government? Different Methodologies and Methodes // <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN009486.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12

¹² E-Government Strategy Og the USA// <http://www.alfa-redi.org/upload/documento/81102--15-2-E%20gov%20strategies.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12

E. valdžia bus efektyvi tuomet, kai informacinės technologijos bus taikomos šiose srityse¹³:

- ✓ e. Administravime (e. administration) – naudojant kompiuterizuotas darbo vietas ir informacines sistemas valdyti vidaus procesus bei administruoti paslaugų teikimą;
- ✓ e. Paslaugų ir e. Piliečių (e. Services/e. Citizens)– pasitelkiant naujausias technologijas suteikti piliečiams automatizuotas paslaugas;
- ✓ e. Visuomenės (e. Society) – suteikia galimybę bendrauti be ribų tarp viešojo sektoriaus institucijų, privataus sektoriaus ir pilietinės visuomenės narių apskritai.

1 pav. E. valdžios pritaikymo sritys

Kituose šaltiniuose¹⁴ teigiama, kad e. valdžios efektyvumui įtakos turi IT sprendimų pritaikymas demokratinuose procesuose, t.y. e. demokratijos kūrimas (nuomonės išreiškimas tam tikrais klausimais e. forumų pagalba, rinkėjų balso teisės užtikrinimas, taikant e. balsavimą). Jau minėtame modelyje (1 pav.), e. demokratijos diegimą būtų galima laikyti e. visuomenės dalimi. Taip teigiama, kad, norint įdiegti efektyvią e. valdžią, turi būti pritaikyti e. komercijos¹⁵ modeliai, minima e. vadybos (e. management) svarba.

Tam, kad e. valdžios diegimas būtų sėkmingas, reikalinga¹⁶:

- ✓ sukurti ITT infrastruktūrą, nes tai jai nesant efektyvios e. valdžios neturėsime;
- ✓ paruošti problemų sprendimo politikas bei teisinę bazę, nes naujieji procesai turi vykti pagal kitas taisykles;

¹³ Ndou V. E-Government for developing countries: opportunities and challenges // <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN018634.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12

¹⁴ Sakowicz M. How to evaluate E-Government? Different Methodologies and Methodes // <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN009486.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12

¹⁵ Ten pat

¹⁶ Sakowicz M. How to evaluate E-Government? Different Methodologies and Methodes // <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN009486.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12

- ✓ lavinti žmoniškąjį kapitalą, taikant mokymosi visą gyvenimą principą, nes darbuotojų kompetencija yra vienas svarbiausių faktorių, lemiančių e. valdžios diegimo efektyvumą;
- ✓ keisti valdymo modelius, kadangi e. valdžios įdiegimas atneša daug institucinių pasikeitimų;
- ✓ skatinti bendradarbiavimą bei kooperavimąsi;
- ✓ turėti aiškia e. valdžios strategiją;
- ✓ turėti vadovaujančią instituciją, kuri valdytų e. valdžios diegimo projektus, rūpintųsi jų tęstinumu, koordinuotų kitų institucijų veiklą šioje srityje.

Efektivos e. valdžios diegimas sąlygoja¹⁷:

- ✓ kaštų sumažėjimą ir efektyvumo padidėjimą;
- ✓ paslaugų kokybės verslui ir piliečiams padidėjimą;
- ✓ skaidrumo, atskaitingumo padidėjimą ir korupcijos mažėjimą;
- ✓ valdžios kompetencijos didėjimą;
- ✓ bendravimo sukūrimą;
- ✓ sprendimų priėmimo kokybės padidėjimą;
- ✓ ITT naudojimo skatinimą kitose sferose.

Dėl šių aplinkybių e. valdžios diegimui ES skiria itin didelį dėmesį.

2000 m. kovo 23-24 d. Europos Taryba patvirtino Lisabonos strategiją, kurioje nustatė naują strateginį tikslą Europos Sąjungai, siekiant padidinti užimtumą, sustiprinti ekonomines reformas ir socialinę sanglaudą žiniomis pagrįstoje ekonomikoje. Paprastai Lisabonos strategija apibūdinama, nurodant jos pagrindinį tikslą - per dešimtmetį Europos Sąjungą paversti „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje, kurioje darni ekonominė plėtra būtų suderinta su didesniu ir geresnės kokybės užimtumu ir tvirtesne socialine sanglauda“¹⁸. Investuotojų apklausose, paskutiniaisiais metais vienas iš investicijų palankumo kriterijų tampa e. valdžios buvimas ar nebuvimas šalyje. Šalys, neplėtojančios e. valdžios, investuotojų bus vertinamos vis nepalankiau, kadangi tokio pobūdžio paslaugos kitose šalyse pastoviai ir aktyviai plėtojamoms¹⁹.

Galbūt dėl to viena iš sudėtinių Lisabonos strategijos dalių yra e. Europos veiksmų planas, kuris apima dvi tarpusavyje susijusias veiksmų grupes. Pirmoji veiksmų grupė apima

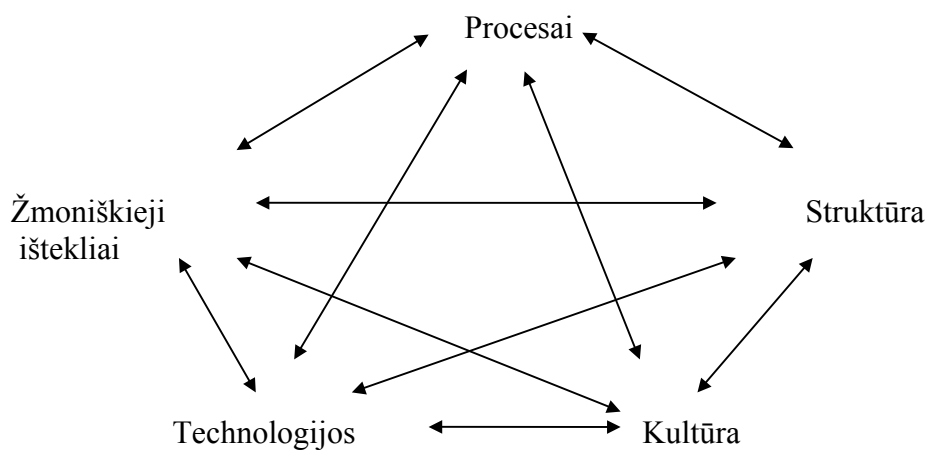
¹⁷ Ndou V. E-Government for developing countries: opportunities and challenges // <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN018634.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12

¹⁸ Presidency Conclusions - Lisbon European Council: 23 and 24 March 2000 http://europa.eu.int/ISPO/docs/services/docs/2000/jan-march/doc_00_8_en.html; prisijungimo laikas: 2004-05-15

¹⁹ E. valdžios trumpas aprašymas // <http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0035411.doc>; prisijungimo laikas: 2004-05-16

paslaugas (elektronines viešąsias paslaugas ir elektroninį verslą), antroji orientuota į infrastruktūros ir saugos veiksmus. Manoma, kad „E. valdžios plėtra turi būti kaip priemonė teikti efektyvesnes ir kokybiškesnes viešąsias paslaugas, sumažinti vartotojų laukimo laiką, padidinti skaidrumą ir paslaugų teikimo atskaitingumą“²⁰. Čia svarbus vaidmuo tenka informacijos ir komunikacijos technologijoms, kurios sukuria interaktyvų pagrindą viešajam informavimui, grįžtamajam ryšiui, diskusijoms, konsultavimuisi, svarstymams, skirtingų tinklų bendravimui ir kitiems su e. valdžia susijusiems dalykams.

Svarbu pabrėžti, kad, norint sėkmingai diegti e. valdžios projektus, reikalinga siekti maksimalaus visų sričių tarpusavio suderinamumo²¹. Struktūriniai pokyčiai, žmoniškųjų išteklių ruošimas, technologijų pritaikymas, diegimo kultūra ir tarpusavyje susiję procesai, todėl svarbu juos plėtoti lygiagrečiai ir nuosekliai (2 pav.).

2 pav. Leavitt'o deimantas

Pažangios pasaulio valstybės laikosi nuostatos, kad jų ateitis priklauso nuo sugebėjimo kurti ir naudoti žinias bei technologijas. Šie ištekliai tampa bene svarbiausiais, į jų vystymą ir orientuojamos valstybinio lygmens strategijos ir programos, veiksmų planai ir projektai. Atsižvelgiant į tai, vis didesnė dalis Europos ir viso pasaulio valstybių turi atskiras valstybinio valdymo institucijas, atsakingas už informacinės visuomenės, informacinių technologijų ir telekomunikacijų bei su jomis susijusius klausimus. Pavyzdžiui, Ryšių ir informacinių technologijų ministerijas turi Rumunija, Egiptas, Indija, Singapūras, Belgija, Kuba ir kt., Informacinės visuomenės ministeriją - Slovėnija, Informatikos ministeriją – Čekija, Estija turi ekonomikos reikalų ministeriją bei informatikos centrą prie Estijos ekonomikos reikalų ir ryšių

²⁰ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - The Role of eGovernment for Europe's Future // http://europa.eu.int/information_society/eeurope_/2005/doc/all_about/egov_communication_en.pdf; prisijungimo laikas: 2004-10-23

²¹ Kovačič A., Groznik A., Štemberger M. T., Jaklič J. Managing Change toward E-Government // <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan009213.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12

ministerijos²². Lietuvoje šių procesų reglamentavime dalyvauja Seimo Informacinės visuomenės plėtros komitetas, IVPK prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Vidaus reikalų, Susisiekimo, Ūkio bei Švietimo ir mokslo ministerijos.

Skirtingas požiūris į šios srities plėtrą lemia, kad skirtingose valstybėse e. valdžios diegimas vyksta skirtingais tempais bei yra pasiektas nevienodas e. valdžios lygis.

2004 metais (lyginant su 2003 metais) labai didelę pažangą e. valdžios paslaugų teikimo srityje padarė Ramiojo vandenyno salų šalys [1 Priedas]. Šiose šalyse teikiamų realaus laiko e. valdžios paslaugų režimu padaugėjo daugiau nei 2,5 karto. 2004 metų rugpjūčio mėnesį atlikto tyrimo duomenimis lyderiu šioje srityje išlieka Šiaurės Amerikos šalys. Taip pat nemažai permainų įvyko Vakarų Europos bei Centrinės Amerikos šalyse. Negalima teigti, kad nuo 2001 metų Rytų Europos šalių e. valdžios paslaugų teikimo srityje neįvyko jokių pokyčių, tačiau, jei imtume Europos vidurkį, 2004 metais e. valdžios paslaugas teikia tik 19% valstybinių įstaigų interneto svetainių. Tai paaiškina ir tai, kad 2004 metais į daugiausiai teikiančių elektronines viešąsias paslaugas šalių dešimtuką patenka tik Monakas ir Vokietija, kurios atitinkamai yra 5-oje ir 9-oje vietoje²³, Italija yra tik 13-toje, Didžioji Britanija – 14-oje, o Prancūzija – 18-oje vietoje. Lietuva šiame sąraše yra 69-ta, Latvija – 54-ta, o Estija – 48-ta. 2004 metais pirmaujančiųjų sąraše tokios šalys kaip Taivanas, Singapūras, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada, Kinija.

Taigi Lietuva kol kas stipriai atsilieka šioje srityje. Todėl šiuo metu Lietuva jau neturėtų svarstyti klausimo apie reikalingumą laikyti informacinės visuomenės ir e. valdžios plėtrą vienomis iš prioritetinių sričių, o imtis konkrečių veiksmų. Tam reikia, visų pirma, visų valdžios lygių vadovų supratimo apie šių procesų plėtros reikalingumą bei visos visuomenės pastangų. Priešingu atveju, rizikuojame tapti Europos provincija.

2. E. VALDŽIOS SRITĮ REGLAMENTUOJANTYS LR TEISĖS AKTAI

Netrukus po Lisabonos Europos Sąjungos viršūnių tarybos priimtos strategijos 2000 m. sausio 11 d. Lietuvos Respublikos Seimas (toliau – Seimas) priėmė Lietuvos Respublikos (toliau - LR) **Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymą**²⁴, kuris turėjo būti pirmas žingsnis, siekiant viešojo sektoriaus modernizavimo. Jame nustatyta, kad prašymas - tai tik žodinis ar rašytinis pareiškėjo kreipimasis, pateiktas šio įstatymo nustatyta tvarka. Tačiau minėtas įstatymas nenumato galimybės pareiškėjui pateikti prašymą elektroniniu paštu.

²² Žengiant į Europos Sąjungą: Lietuvos ir kitų ES kandidačių žinių visuomenės plėtros procesų ir jų valdymo apžvalga. Vilnius: Informacinės visuomenės plėtros prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2004. P.44

²³ Global E – Government 2004 // <http://www.insidepolitics.org/egovt04int.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-10 -20

²⁴ Lietuvos Respublikos Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-236.

LR Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybės įstaigų įstatyme numatyta, kad²⁵:

- ✓ oficialiems dokumentams gauti pateikiamas rašytinis prašymas;
- ✓ prašymas privačiai informacijai apie save gauti pateikiamas raštu;
- ✓ jei suteikti informaciją atsisakoma, pareiškėjui raštu nurodoma informacijos nesuteikimo priežastis ir galimybė šį atsisakymą skųsti;
- ✓ kreipdamasis dėl privačios informacijos bei pasiimdamas parengtą informaciją, pareiškėjas turi pateikti jo tapatybę liudijantį dokumentą.

Šis reikalavimas akivaizdžiai užkerta kelią kreipimasi siųsti elektroniniu paštu ar kitomis ekvivalentiškais elektroninių duomenų pranešimų perdavimo, persiuntimo priemonėmis, naudojantis elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis, nes asmens tapatybės liudijančio dokumento pateikimas tokiu būdu yra neįmanomas. Tai leidžia daryti išvadą, kad tapatybės patvirtinimo dokumentas negali būti pateiktas elektroniniu būdu, nes kreipimasis dėl privačios informacijos suteikimo apima tik tiesioginį, fizinį ir kontaktinį, o ne nuotolinį kreipimąsi.

Priėmus **Elektroninio parašo įstatymą**²⁶, Lietuvoje buvo sudarytos visos teisinės prielaidos naudoti Europos Sąjungos lygmenį atitinkantį elektroninį parašą, kuris reikalingas, teikiant kai kurių lygių viešąsias paslaugas elektroniniu būdu. 2002 m. birželio 6 d. Elektroninio parašo įstatymo pakeitimai sudarė prielaidas fiziniams ir juridiniams asmenims savo veikloje naudoti tokį elektroninį parašą, kuriam nėra taikomi aukščiausi saugumo reikalavimai.

2001 m. vasario 28 d. patvirtintoje **Lietuvos nacionalinėje informacinės visuomenės plėtros koncepcijoje**²⁷ buvo numatyta, kad vienas iš pagrindinių tikslų, kuriant informacinę visuomenę Lietuvoje, - modernizuoti valstybės valdymą, tam panaudojant kompiuterizuotus informacijos šaltinius, sukuriant tinkamą teisinę aplinką, plėtojant e. valdžią ir e. demokratiją, suteikiant gyventojams realias galimybes nevaržomai gauti iš visų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų informaciją, teikti pasiūlymus, kritikuoti, dalyvauti, priimant sprendimus.

Informacinės visuomenės plėtros strateginiame plane²⁸ viešasis administravimas išskirtas kaip viena iš prioritetinių sričių, plėtojant informacinę visuomenę.

Atsižvelgiant į Europos Sąjungos Lisabonos viršūnių tarybos išvadas bei kitus valstybės strateginio valdymo tikslus, buvo patvirtinta **Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki**

²⁵ Lietuvos Respublikos Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-236.

²⁶ Lietuvos Respublikos Elektroninio parašo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 61-1827.

²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 28 d. nutarimas Nr. 229 „Dėl Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 20-652.

²⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001m. rugpjūčio 10 d. nutarimas Nr. 984 „Dėl Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginio plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 71-2534.

2015 metų ilgalaikė strategija²⁹. Šioje strategijoje keliami tikslai sukurti žinių visuomenę, plėtojant regiono informacinę struktūrą, vystant valstybės valdymo ir savivaldos institucijų infrastruktūrą bei pertvarkant viešųjų paslaugų teikimą taip, kad informacija, reikalinga verslui ir gyventojų ūkinei veiklai būtų prieinama per kompiuterių tinklus.

2002 m. rugsėjo 25 d. priimtoje **Piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo viešojo administravimo ir kitose institucijose pavyzdinėje tvarkoje**³⁰ (toliau – Tvarka) nėra įtvirtinami jokie aiškūs reikalavimai parašui, nekalbant jau apie tai, kad „elektroninis parašas“ neminimas iš viso, o tai vertintina kaip viena pagrindinių elektroninio parašo diegimo problemų.

Viename iš Tvarkos punktų numatyta, kad „prašymai ir skundai, gauti tiesiogiai iš asmens ar atsiųsti paštu, gauti „vieno langelio“ aptarnavimo tarnyboje ar bet kuriame kitame institucijos padalinyje, turi būti užregistruoti atitinkamame žurnale arba įrašyti kompiuterinėse laikmenose“. Tai reiškia, kad Tvarkoje numatomos prielaidos piliečiams prašymus, skundus ir pareiškimus pateikti ne tik popierine, bet ir elektronine forma.

Viena potencialių kliūčių elektroninių viešųjų paslaugų modelio diegimui, užtikrinant ir įgyvendinant piliečių aptarnavimą viešojo administravimo ir kitose institucijose, yra ta, kad, aptariant nuotolinį ir ne momentinį piliečių prašymų, skundų ir pareiškimų pateikimą bei išnagrinėtų prašymų ir skundų siuntimą, perdavimą piliečiams, numatomos prielaidos taikyti ir naudotis tik iš esmės viena nuotolinių dokumentų perdavimo, persiuntimo forma, šią formą įvardijant „paštu“, o akivaizdžiai diskriminuojantis kitas nuotolines ir ne momentines dokumentų persiuntimo priemones ar formas, pagrįstas ryšių, įskaitant ir elektroninių ryšių, tinklais ir paslaugomis, tokiu būdu pažeidžiant technologinio neutralumo ir funkcinio ekvivalentiškumo principus. Pavyzdžiui, Tvarkoje pateikta „asmenų aptarnavimo“ sąvoka aiškiai išskiria paštą, kaip iš esmės vienintelę nuotolinių dokumentų perdavimo, persiuntimo priemonę ar paslaugą. Tik šią nuotolinių dokumentų perdavimo, persiuntimo formą išskiria ir kitos Tvarkos nuostatos.

Taigi darytina išvada, kad Tvarkoje diskriminuojami ne patys elektroniniai dokumentai, o jų pateikimo, perdavimo būdai ir priemonės.

Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje³¹ patvirtinta, kad žiniomis pagrįsta ekonomika tapo prioritetiniu Lietuvos siekiu, numatytos gairės žinių ekonomikos bei elektroninio verslo plėtrai Lietuvoje.

²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimas Nr.853 „Dėl Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 60-2424.

³⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl Piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo viešojo administravimo ir kitose institucijose pavyzdinės tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 95-4105.

³¹ Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX - 1187 „Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 113-5029.

Informacinės visuomenės plėtros darbus, susijusius su e. valdžios projektais, buvo pavesta vykdyti Vidaus reikalų ministerijai. Tuo remiantis Vidaus reikalų ministerija buvo įpareigota parengti ir pateikti tvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybei suderintą Elektroninės valdžios koncepcijos projektą. **Elektroninės valdžios koncepcija**³² (toliau - Koncepcija) buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimu. Joje numatyta, kad bus siekiama gerinti viešųjų paslaugų teikimą valstybės bei savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, Lietuvos Respublikos gyventojams, verslo subjektams, vystyti efektyvias priemones, kurios leistų viešąjį administravimą pritaikyti šiuolaikiniams poreikiams, analizuoti ir reformuoti sprendimų priėmimo procesą taip, kad viešasis administravimas atitiktų šiuolaikinę žinių vadybą.

Rengiant ir įgyvendinant e. valdžios projektus, turi dalyvauti visos Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos. Visus šiuos projektus koordinuoti ir stebėti, valdyti ir atlikti viešųjų paslaugų teikimo, naudojant skaitmenines technologijas, priežiūrą Lietuvos Respublikos Vyriausybė įgaliojo Informacinės visuomenės plėtros komitetą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministeriją. Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plane³³ numatytos konkrečios ministerijų ir kitų valstybės institucijų ir įstaigų priemonės, kurios leis įgyvendinti **Koncepcijos tikslą**:

- ✓ didinti vykdomosios valdžios sprendimų priėmimo skaidrumą;
- ✓ kokybiškiau ir efektyviau teikti visuomenei, verslo subjektams bei valstybės, savivaldybių institucijoms ir įstaigoms viešąsias paslaugas bei informaciją;
- ✓ panaudoti tam informacinių technologijų teikiamas galimybes;

bei svarbiausią uždavinį - pasiekti, kad nuo 2005 m. viešosios paslaugos Lietuvos Respublikos gyventojams ir verslo subjektams būtų teikiamos, panaudojant skaitmenines technologijas ir atsižvelgiant į viešąsias paslaugas, numatytas Europos Sąjungos programiniuose dokumentuose.

Pagrindinės veiklos kryptys, susijusios su valstybės registrų plėtra, pateiktos **Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijoje**³⁴. Registrai privalo atlikti pagrindinio oficialių duomenų šaltinio funkcijas, orientuotas tiek į valstybės, tiek į jos gyventojų poreikius. Integrali valstybės registrų sistema reikalinga greitam apsikeitimui informacija bei efektyviam viešųjų paslaugų teikimui gyventojams, verslo subjektams, valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms. **Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos**

³² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimas Nr. 2115 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 2-54.

³³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimas Nr.1468 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 112-5022.

³⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3599.

įgyvendinimo priemonių plane³⁵ numatyti svarbiausi integralios registrų sistemos kūrimo tikslai, priemonės jiems pasiekti, jų įgyvendinimo terminai ir konkretūs vykdytojai.

2003 metų balandžio 18 d. Vyriausybė patvirtino **Bendruosius reikalavimus valstybės institucijų interneto svetainėms ir rekomendavo savivaldybėms**³⁶, LR Vyriausybei nepavaldžioms valstybės įstaigoms bei institucijoms vadovautis Bendraisiais reikalavimais, patvirtintais šiuo nutarimu. Tikslas buvo sudaryti visuomenei sąlygas gauti internetu visą viešą informaciją apie valstybės institucijas ir jų funkcijas, suvienodinti valstybės institucijų interneto svetaines, užtikrinti jų veiksmingumą, jose pateikiamos informacijos aktualumą, patikimumą, paieškos galimybes, svetainių kūrimą ir reguliarių informacijos atnaujinimą.

Siekiant užtikrinti viešojo administravimo plėtros tęstinumą ir įgyvendinti Valstybės ilgalaikės raidos strategijos III skyriaus 3 skirsnio „Valstybės valdymas ir savivalda“ nuostatas, buvo patvirtinta **Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategija**³⁷. Atsižvelgiant į Europos ministrų, atsakingų už viešąjį administravimą, 2003 m. gruodžio 1 d. Romoje patvirtintą Bendradarbiavimo viešojo administravimo srityje vidutinės trukmės 2004 - 2005 metų programą, šios Strategijos įgyvendinimo laikotarpiu ypač daug dėmesio bus skiriama šioms sritims:

- ✓ geresniam valdymui;
- ✓ žmogiškųjų išteklių valdymui;
- ✓ naujovėms, teikiant viešąsias paslaugas;
- ✓ elektroninei valdžiai.

Vykdamas Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių planą, buvo patvirtintas **Pavyzdinis savivaldybių institucijų ir įstaigų teiktinų, naudojant skaitmenines technologijas, viešųjų paslaugų sąrašas**³⁸. Šiame įsakyme savivaldybių institucijoms ir įstaigoms rekomenduojama vadovautis šio įsakymo patvirtintu Pavyzdiniu savivaldybių institucijų ir įstaigų teiktinų, naudojant skaitmenines technologijas, viešųjų paslaugų sąrašu, administruojant viešųjų paslaugų teikimą, naudojant skaitmenines technologijas, apskričių viršininkams į apskričių informacinės visuomenės plėtros programas įtraukti savivaldybių institucijų ir įstaigų teiktinų viešųjų paslaugų, naudojant skaitmenines technologijas projektus.

³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 30 d. nutarimas Nr. 852 „Dėl Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 65-2947.

³⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimas Nr. 480 „Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės institucijų interneto svetainėms patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 38-1739.

³⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio mėn. 28d. nutarimas Nr. 488 „Dėl Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 69-2399.

³⁸ Vidaus reikalų ministro 2004 m. balandžio 30 d. įsakymas Nr. 1V-148 „Dėl pavyzdinio savivaldybių institucijų ir įstaigų teiktinų naudojant skaitmenines technologijas viešųjų paslaugų sąrašo tvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 2-54.

LR Viešojo Administravimo Įstatyme³⁹ nėra nuostatų, kurios aiškiai diskriminuotų elektroninius dokumentus (prašymus, skundus, pareiškimus) popierinių dokumentų atžvilgiu. Įstatymas numato, kad pagrindas administracinei procedūrai pradėti yra asmens (pareiškėjo) rašytinis prašymas. Elektroninis dokumentas negali būti diskriminuojamas popierinių dokumentų atžvilgiu vien dėl to, kad jis yra elektroninis, pasirašytas elektroniniu parašu, perduodamas telekomunikacijų galiniais įrenginiais, sukurtas kompiuteriu ir išsaugotas nepopierinėje materialioje laikmenoje elektroninėje formoje (jei jis nėra skirtas perdavimui). Įstatyme diskriminuojami ne patys elektroniniai dokumentai, o jų pateikimo, perdavimo būdai ir priemonės.

Atsižvelgiant į siekius diegti informacines technologijas viešojo administravimo srityje, skatinti valdžios institucijų veiklos veiksmingumą, plėtoti elektroniniu būdu teikiamas paslaugas ir elektroninę demokratiją, kurie įtvirtinti LR Seimo patvirtintoje Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje⁴⁰, būtina užtikrinti, kad nebūtų diskriminuojami tie naujosiomis informacinėmis technologijomis pagrįsti asmens tapatybės patvirtinimo ir patikrinimo būdai bei metodai, kurie, palyginus su aukščiau aptartu tradiciniu asmens tapatybės patikrinimo metodu, atlieka ekvivalentiškas funkcijas ir įgalina užtikrinti ekvivalentiškai patikimą asmens tapatybės patvirtinimą ir patikrinimą.

Taip yra priimti planavimo dokumentai, kurie iš dalies reglamentuoja e. valdžios sritį: Informacijos ir komunikacijos technologijų diegimo švietimo sistemoje programa⁴¹, Informacijos technologijų saugos valstybinė strategija ir jos įgyvendinimo planas⁴² ir kiti.

Kalbant apie mokėjimus, atliekamus elektroniniu režimu, kurie neretai sudaro teikiamos elektroninės viešosios paslaugos dalį, manytina, jog esama LR teisinė bazė yra iš esmės pakankama reikiamų teisinių prielaidų sudarymui.

Taigi apibendrinant, galima teigti, kad LR teisės aktai nenumato tiesioginių informacijos, dokumentų formų talpinimo internete ribojimų ar suvaržymų, tačiau, norint teikti trečiojo ir ketvirtojo brandos lygio elektronines viešąsias paslaugas, reikalingi kai kurių Įstatymų pakeitimai. Taip pat reikia tobulinti Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo ir naudojimo teisinę bazę, būtina sukurti fizinių ir juridinių asmenų tapatybės nustatymo valstybės informacinėse sistemose koncepciją bei paruošti įgyvendinimo planą.

³⁹ Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX - 1187 „Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 113-5029.

⁴¹ Švietimo ir mokslo ministro 2002 m. vasario 28d. įsakymas Nr. 315 „Dėl Informacijos ir komunikacijos technologijos diegimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo“

⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 984 „Dėl Lietuvos Informacijos technologijų saugos valstybinės strategijos ir jos įgyvendinimo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-4006.

3. E. VALDŽIOS LYGIO ĮVERTINIMAS PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖJE

Norėdami pasiekti ES valstybių narių ekonominio konkurencingumo lygį, mes turime savo ekonominę veiklą orientuoti į žiniomis paremtus sektorius ir diegti naujas technologijas, mažinti didėjančius informacinės plėtros skirtumus tiek tarp dešimties Lietuvos apskričių, tiek jų viduje. Viena iš visuotinai pripažintų konkurencingumo didėjimo prielaidų yra kokybė, operatyvumas bei valdymo ir administracinės veiklos skaidrumas⁴³. Tai turėtų būti įgyvendinta e. valdžios pagalba. Tai suprasdami, Panevėžio miesto vadovai Panevėžio miesto plėtros 2004-2013 metų strateginiame plane numatė tikslus, uždavinius ir veiksmus, kurie orientuoti į viešojo administravimo procedūrų skaidrumo užtikrinimą, viešųjų paslaugų plėtojimą, elektroninės valdžios projektų įgyvendinimą. Taip pat numatyta optimizuoti Savivaldybės funkcijas, tobulinti valdymą bei į miesto valdymą įtraukti kuo platesnius visuomenės sluoksnius. Be paminėtųjų tikslų, taip pat numatyta ugdyti Savivaldybės darbuotojų administracinius gebėjimus bei plėsti bendradarbiavimą su kitomis Lietuvos ir užsienio savivaldos institucijomis. 2003 m. birželio mėn. 19 d. Panevėžio miesto savivaldybės tarybos sprendimu patvirtinta Panevėžio miesto **vizija iki 2022 m.**⁴⁴, **Panevėžio miesto plėtros 2004-2013 metų strateginis planas**⁴⁵ (toliau - Strateginis planas) bei šie **miesto plėtros prioritetai**⁴⁶:

- ✓ **Panevėžio kaip regiono centro konkurencingumo stiprinimas;**
- ✓ **darbo vietų kūrimas, išlaikant esamą pramonės potencialą ir skatinant verslo plėtrą;**
- ✓ **kokybiškos gyvenimo aplinkos kūrimas;**
- ✓ **Panevėžio kaip Aukštaitijos švietimo, mokslo, sporto ir kultūros centro formavimas.**

Siekiant įgyvendinti pirmąjį - Panevėžio kaip regiono centro konkurencingumo stiprinimas - prioritetą, pagrindinis dėmesys skiriamas **trijų tikslų įgyvendinimui**⁴⁷:

⁴³ Lietuvos 2004–2006 metų bendrasis programavimo dokumentas // <http://www.ivpk.lt/fondai/bpd/bpd.doc>; prisijungimo laikas: 2004-05-12

⁴⁴ 2003 m. birželio mėn. 19 d. Panevėžio miesto savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 1-4-1 „Dėl Panevėžio miesto vizijos iki 2022 m. ir ilgalaikės plėtros prioritetų iki 2013 m. patvirtinimo“ // <http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabid=332>; prisijungimo laikas: 2004-05-12

⁴⁵ Panevėžio miesto savivaldybės tarybos 2003 m. gruodžio mėn. 18 d. sprendimas Nr. 1-11-1 „Dėl Panevėžio miesto plėtros 2004-2013 metų strateginio plano patvirtinimo“ // <http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabid=332>; prisijungimo laikas: 2004-05-15

⁴⁶ Miesto plėtros prioritetai // <http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabID=332>; prisijungimo laikas: 2004-09-12

⁴⁷ 1 prioritetas // <http://www.panevezys.lt/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/PMSP%201%20prioritetas.doc>; prisijungimo laikas: 2004-09-15

1) investicijų pritraukimui, atsižvelgiant ne tik į Panevėžio miesto, bet ir aplinkinio regiono potencialą;

2) miesto įvaizdžio gerinimui;

3) miesto valdymo tobulinimui.

Siekiant pastarojo tikslo, miesto Strateginiame plane numatyti uždaviniai, iš kurių vienas yra patobulinti miesto valdymą ir išplėtoti bendradarbiavimą su kitais miestais⁴⁸. Numatyta iki 2006 metų kompiuterizuoti visas darbo vietas savivaldybėje, visapusiškai panaudojant šiuolaikines informacines technologijas, sujungti kompiuterizuotas darbo vietas į bendrą informacinę sistemą⁴⁹. 2004 metų vasarą šis uždavinys buvo įgyvendintas ir tai yra gera prielaida teikti elektronines viešąsias paslaugas Panevėžio miesto savivaldybėje bei skatinti piliečių bei verslo įsitraukimą į valdymo procesus panaudojant informacines technologijas. Šiuo metu Savivaldybėje eksploatuojama 18 informacinių sistemų, yra 8 tarnybinės stotys bei apie 200 kompiuterių.

Taip pat Strateginiame plane numatyta⁵⁰:

✓ išplėtoti elektroniniu būdu teikiamas informacinio ir dalinės transakcijos lygių Savivaldybės, jai pavaldžių įstaigų ir įmonių paslaugas gyventojams bei verslui nuo 2004, o teikti dalinio ir visiško interaktyvumo lygių paslaugas nuo 2005 metų;

✓ organizuoti gyventojų ir ūkio subjektų aptarnavimą „vieno langelio“ principu 2004-2006 metais;

✓ išplėtoti keitimosi elektroniniais dokumentais tarp savivaldos bei kitų institucijų sistemą 2005-2006 metais;

✓ 2004-2005 metais parengti Panevėžio e. miesto sukūrimo programą ir jos įgyvendinimo veiksmų planą.

Strateginiame plane taip pat numatyta sustiprinti ir išplėsti Informacinės visuomenės plėtros (toliau – IVP) skyriaus pajėgumus, atsižvelgiant į kompiuterių skaičių, operacinių sistemų sudėtingumą ir informacinių sistemų kiekį. Pats IVP skyrius - tai ne naujai įsteigtas Savivaldybės padalinys, o buvęs Informatikos skyrius. Tai įrodo ir jame dirbančių specialistų pareigybės⁵¹.

Šiame skyriuje nėra informacinės visuomenės plėtros specialistų, tačiau Strateginiame plane taip pat nenumatoma plėsti šio skyriaus pajėgumų. Tai lyg ir logiška, nes į

⁴⁸ Panevėžio miesto savivaldybės tarybos 2003 m. gruodžio mėn. 18 d. sprendimas Nr. 1-11-1 „Dėl Panevėžio miesto plėtros 2004-2013 metų strateginio plano patvirtinimo” // <http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabid=332> ; prisijungimo laikas: 2004-05-15

⁴⁹ Ten pat

⁵⁰ Ten pat

⁵¹ Informacinės visuomenės plėtros skyriaus pareigybės ir funkcijos <http://www.panevezys.lt/?tabID=423> ; prisijungimo laikas: 2004-10-23

šio skyriaus funkcijas neįeina elektroninės valdžios ar informacinės visuomenės plėtra. Pagrindinės šio skyriaus funkcijos⁵²:

- ✓ įgyvendinti bendrą miesto kompiuterizavimo politiką;
- ✓ koordinuoti informacinės visuomenės plėtros procesą viešojo administravimo srityje;
- ✓ organizuoti naujų informacinių sistemų diegimą ir sujungimą į bendrą informacinę sistemą;
- ✓ užtikrinti vietos kompiuterių tinklų darbą ir ryšį su miesto bei tolimojo ryšio tinklais;
- ✓ organizuoti integruotų duomenų bazių kūrimą;
- ✓ derinti informaciją su valstybės registrais, žinybinėmis bei teritorinėmis informacinėmis sistemomis;
- ✓ administruoti Savivaldybės kompiuterių tinklus, interneto svetainę ir elektroninį paštą;
- ✓ konsultuoti Savivaldybės tarnautojus informacinių sistemų eksploatavimo ir informacinių technologijų klausimais.

Viena iš funkcijų numato tik informacinės visuomenės plėtros proceso viešojo administravimo srityje koordinavimą, tačiau tampa visiškai neaišku, kas atsakingas už pačią informacinės visuomenės plėtrą. Tai patvirtina ir Rita Bytautaitė, Panevėžio miesto savivaldybės Informacinės visuomenės plėtros skyriaus vedėja, kuri teigia, kad: „Valstybinėse institucijose ir savivaldybėse informatika dar nelaikoma prioritetine sritimi. Viskas neapibrėžta ir konkrečiai niekas už bendrą informacinės visuomenės plėtrą tarsi ir neatsako“⁵³. Kyla klausimas, kas įgyvendins kai kuriuos investicinius projektus, kurie numatyti Panevėžio miesto savivaldybės investicijų 2004 - 2006 metų programoje⁵⁴. Šios programos prioritetai⁵⁵:

- 1) infrastruktūriniai projektai;
- 2) administracinius gebėjimus didinantys projektai (pasirengimas ES paramai įsisavinti).

2004-2006 metais numatyta rengti paraiškas ir koordinuoti 37 investicijų projektus: 26 projektai - socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtrai, 3 projektai - žmogiškųjų išteklių plėtrai, 8 projektai - gamybos sektoriaus (turizmo) infrastruktūrai plėtoti. Bendrieji Panevėžio miesto savivaldybės investicinių projektų atrankos kriterijai atitinka Bendrojo programavimo

⁵² Informacinės visuomenės plėtros skyriaus pareigybės ir funkcijos <http://www.panevezys.lt/?tabID=423> ; prisijungimo laikas: 2004-10-23

⁵³ Augustaitis V. Nesustabdysi upės bėgimo... // <http://www.bendruomenes.lt/news.php?strid=11791&id=13381>; prisijungimo laikas: 2004-08-23

⁵⁴ Panevėžio miesto savivaldybės tarybos 2004 m. kovo 18 d. sprendimas Nr.1-14-13 „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės investicijų 2004-2006 metų programos patvirtinimo“ // <http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabid=1121&mid=1747&ItemID=552> ; prisijungimo laikas: 2004-05-15

⁵⁵ Ten pat

dokumento⁵⁶ (toliau – BPD) prioritetus, kurie yra suderinti su Lietuvos strateginiais planavimo dokumentais.

Pagal Savivaldybės investicijų programą BPD 3 prioriteto⁵⁷ „Gamybos sektoriaus plėtra“ 3 priemonės⁵⁸ „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“ atitinkantį projektą „E. valdžios plėtra“ planuojama parengti ir įgyvendinti 2004-2006 metais. Šiuo metu pateikta paraiška ES struktūrinių fondų paramai gauti. Tačiau, rengiant investicijų programą Investicijų skyriaus ir Informacinės visuomenės plėtros skyriaus specialistų nuomonės apie tai, kokią projektą teikti fondų paramai gauti, išsiskyrė. Pagal šią priemonę IVP skyrius rekomendavo įtraukti į investicijų programą projektus, kurie galėtų pagerinti infrastruktūrą, paspartinti e. valdžios plėtrą bei pagal kitą priemonę – ugdytų vartotojų gebėjimus naudotis naujausiomis IT. Buvo siūloma teikti kelis projektus, tačiau Investicijų skyrius nutarė, kad vis tik reikia plėsti tik e. valdžią ir įtraukė į miesto investicijų programą vieną projektą, kuris, kaip manoma, turėtų praplėsti e. valdžios ribas šioje institucijoje.

Be kitų veiksmų Strateginiame plane yra numatyti veiksmai, galintys patobulinti Savivaldybės veiklą, pagerinti valdymo kokybę ir operatyvumą. Manoma, kad, norint tai padaryti, reikia atlikti Savivaldybės valdymo auditą 2004 metais, parengti vidutinės trukmės strategiją dėl papildomų pajamų (lėšų), reikalingų investiciniams miesto poreikiams finansuoti, kaupimo bei įsteigus strateginio planavimo padalinį.

Numatyti siekiniai aiškūs bei suprantami, tik nelabai logiški atrodo veiksmai, kuriais bandoma tuos tikslus įgyvendinti. Taip pat stebina Savivaldybės specialistų tarpusavio nesusikalbėjimas, nenoras paisyti kitų kolegų nuomonės, siekiant palengvinti sau darbą.

3.1 Teikiamų viešųjų paslaugų analizė

Viešųjų paslaugų perkėlimas į elektroninę terpę pastaraisiais metais tapo vienu kertinių elektroninės valdžios plėtros uždavinių Lietuvoje, tačiau taip neatsitiko Panevėžio miesto savivaldybėje. Pagrindine viešųjų elektroninių paslaugų ir informacijos teikimo vieta tampa viešojo administravimo institucijų interneto svetainės. Ne išimtis ir Panevėžio miesto savivaldybės interneto svetainė. Ši svetainė neatitinka Vyriausybės patvirtintų Bendrųjų reikalavimų ne tik todėl, kad nesilaikyta svetainės struktūros reikalavimų, svetainė nepritaikyta

⁵⁶ Lietuvos 2004-2006 m. bendrasis programavimo dokumentas (toliau - BPD) – Lietuvos parengtas ir Europos Komisijos patvirtintas strateginis dokumentas, kuriame išdėstyta Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir Lietuvos veiksmų tikslai, plėtros strategija, nurodyti ES struktūrinių fondų ir kitų finansavimo šaltinių įnašai.

⁵⁷ BPD prioritetas – vienas iš strategijos, įteisintos BPD, prioritetų, kuriam numatytos ES struktūrinių fondų, bendrojo finansavimo ir kitų šaltinių lėšos, nustatyti konkretūs tikslai ir parengtos įgyvendinimo priemonės.

⁵⁸ BPD priemonė – tam tikros srities veiklos rūšių, skirtų prioritetui įgyvendinti per kelerius metus, visuma. BPD priemonė numato galimybę minėtųjų rūšių veiklą finansuoti iš ES struktūrinių fondų, bendrojo finansavimo ir kitų šaltinių lėšų.

neįgaliesiems ir kitų dalykų, bet dar ir dėl to, kad tik operatyvioji informacija atnaujinama kasdien, kita informacija koreguojama retai arba informacijos tiesiog visai nėra. Šiuo metu šioje interneto svetainėje esančią operatyviają informaciją administruoja Savivaldybės Viešųjų ryšių skyrius, o kitą informaciją kiekvienas skyrius tvarko pats. Todėl reprezentaciniame puslapyje nėra pačios aktualiausios informacijos, jos reikia ieškoti po visą svetainę, o puslapio navigacija nėra patogi naudotis, nėra teikiama nemažai viešųjų elektroninių paslaugų.

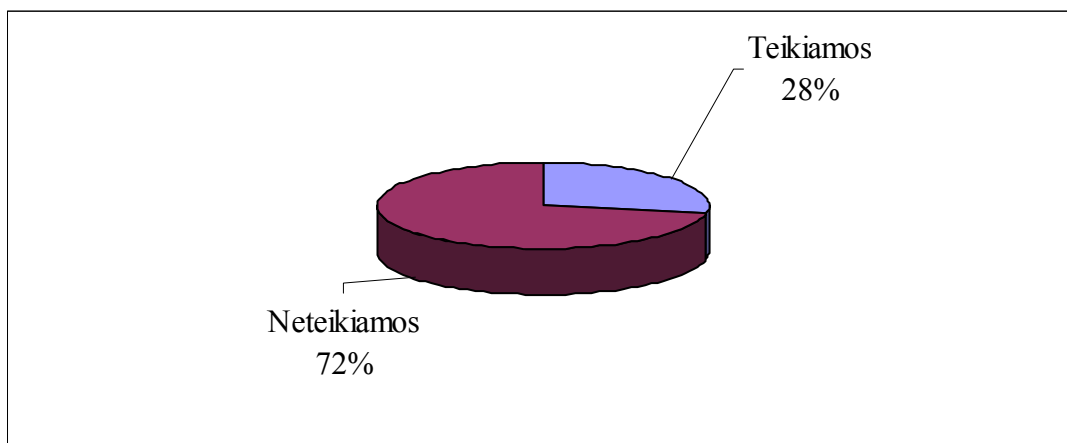
Siekiant išsiaiškinti, kokias paslaugas vertėtų teikti, kokios paslaugos jau yra teikiamos, naudojant skaitmenines technologijas, kaip specialistai vertiną jų teikimą, kokios priežastys lemia, kad didžioji dalis viešųjų paslaugų vis dar neperkeltos į elektroninę terpę, 2004 metų liepos- rugpjūčio mėnesiais Panevėžio miesto savivaldybė atliko tyrimą. Tyrime dalyvavo visų šios Savivaldybės skyrių specialistai, kurie teikia viešąsias paslaugas tradiciniu bei elektroniniu būdu. Toliau pateikta Panevėžio miesto savivaldybės teikiamų ir teiktinų viešųjų elektroninių paslaugų analizė, panaudojant Savivaldybės pateiktus tyrimo duomenis.

Šiuo metu Panevėžio miesto savivaldybės interneto svetainėje yra teikiamos 41 pirmojo ir 41 antrojo brandos lygio viešoji elektroninė paslauga, yra pateikta 13 atmintinių, kuriose nurodyta, kokius dokumentus reikia turėti, kokius prašymus ar paraiškas užpildyti, kur kreiptis ir t.t. Nemaža dalis paslaugų, kurias būtų galima teikti be ypatingų techninių ar kitokių pastangų, nėra teikiamos:

- ✓ kai kur nėra elementarios informacijos, o tik nuoroda, kur dėl jos kreiptis;
- ✓ nėra pateiktos įvairios prašymų formos skirtos pildyti kompiuteriu (tik skirtos pildyti ranka).

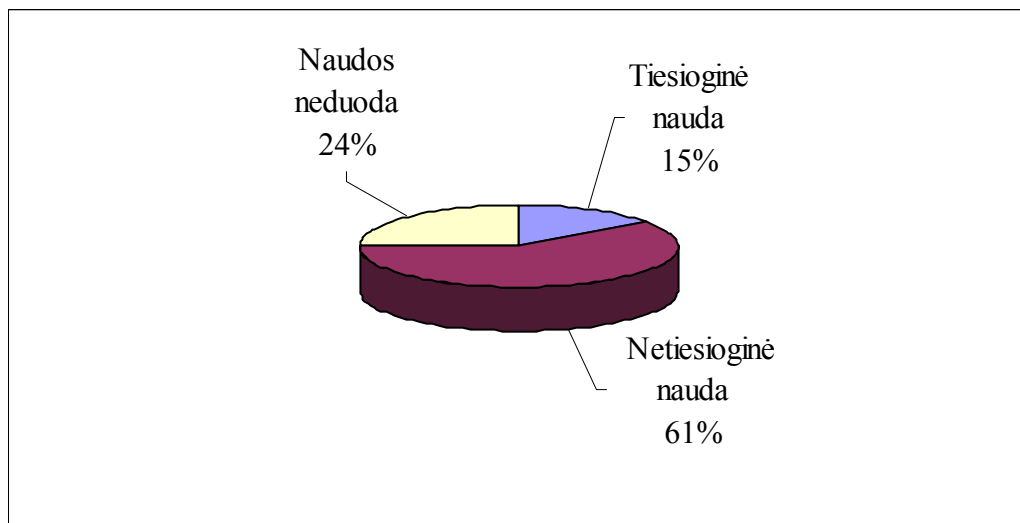
Realioji situacija yra tokia, kad paslaugos, kurios teikiamos pirmuoju lygiu, taip pat yra teikiamos ir antruoju, t.y., jei yra pateikiama informacija, tai čia pat yra pateikiama ir paraiškos ar prašymo forma, o srityse, kuriose paslaugos neteikiamos pirmuoju lygiu, taip pat neteikiamos ir antruoju lygiu. Tai yra akivaizdi pasekmė to, kad šiuo metu informaciją ir e. paslaugas teikia kiekvienas skyrius savo kompetencijos ribose, todėl paslaugų kokybė ir kiekis priklauso nuo darbuotojų požiūrio į e. paslaugas bei jų gebėjimo naudotis IT.

Šiuo metu tik 28 proc. paslaugų yra teikiamos, naudojant skaitmenines technologijas (3 pav.) - interneto svetainėje yra patalpinta informacija, galima atsisiųsti įvairias formas.

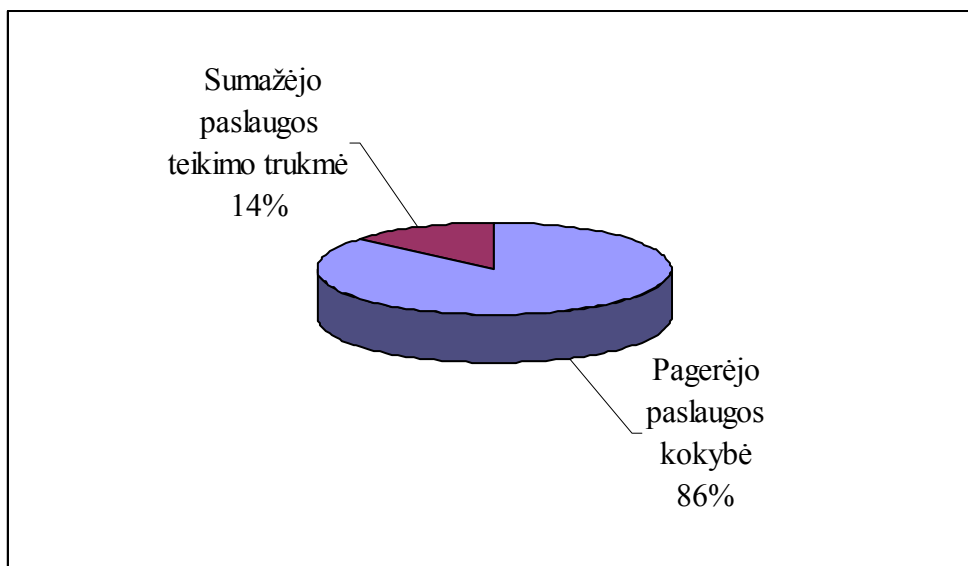
3 pav. Paslaugų teikimas internetu

Respondentų buvo klausiama, kokią naudą duoda paslaugų teikimas internetu (4 pav.). Net 24 procentus šiuo metu teikiamų paslaugų manoma, kad paslaugų teikimas internetu jokios naudos neduoda. Tokio atsakymo priežastis respondentai grindžia tokiais paaiškinimais, kaip „senyvas vartotojų amžius, todėl jie nesinaudoja IT“, „retai teikiama paslauga, todėl apčiuopiamos naudos neduoda“, „reikalingi papildomų dokumentų originalai“, „reikalingi originalūs parašai“ ir kitos priežastys. Manoma, kad 61% paslaugų verta teikti dėl netiesioginės, o 15% - dėl tiesioginės naudos.

4 pav. Paslaugų teikimo internetu nauda

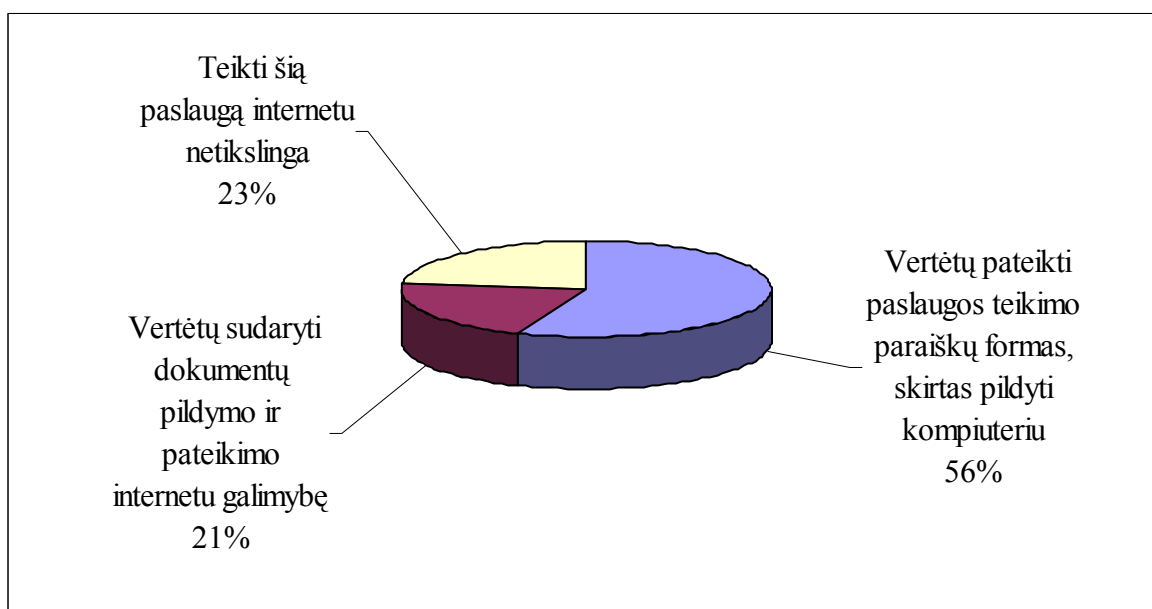
Kalbant apie netiesioginę naudą, manoma, kad teikiant net 86% paslaugų (5 pav.), padidėjo paslaugos kokybė bei sumažėjo paslaugos teikimo trukmė (7%). Nėra manoma, kad, teikiant paslaugas internetu, išaugo klientų pasitenkinimas. Tuo lyg ir pripažįstama, kad paslaugos teikiamos nekokybiškai.

5 pav. Netiesioginė paslaugų teikimo internetu nauda

Taip pat manoma, kad tiesioginės naudos iš paslaugų teikimo internetu yra dar mažiau, t.y. tik padidėjo paslaugų teikimo operatyvumas. Nėra manoma, kad sumažėjo personalo apkrovimas bei administraciniai kaštai.

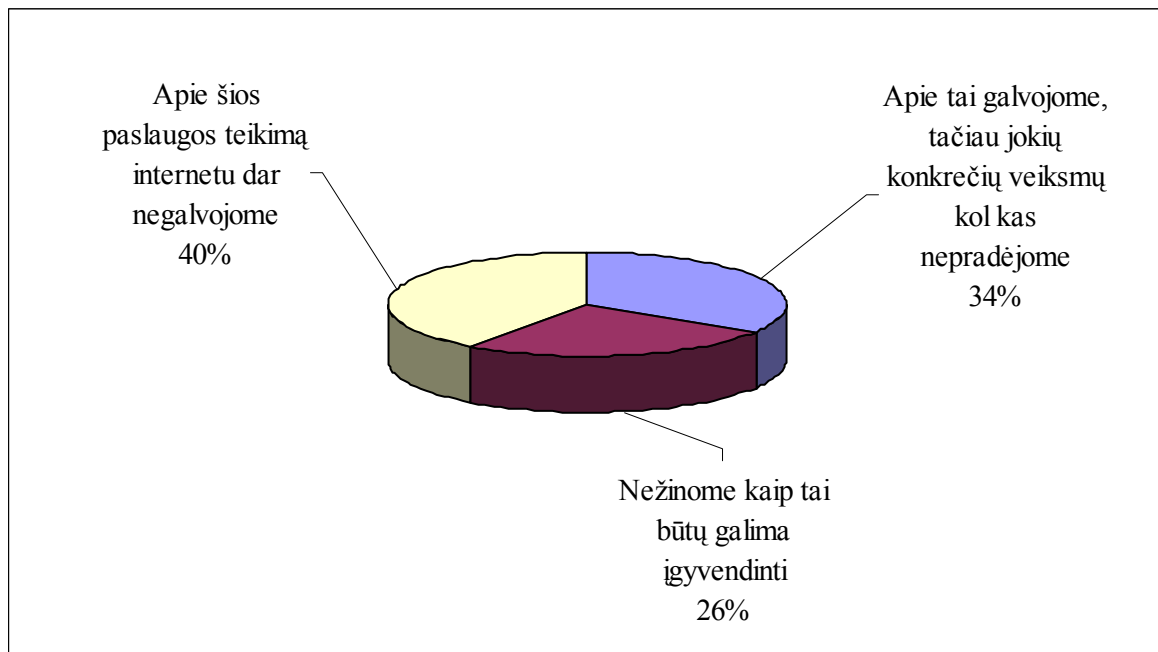
Paslaugų, kurios dar nėra teikiamos, naudojant skaitmenines technologijas, dar liko 72 procentai (žr. 3 pav.). Manoma, kad neverta teikti bent vieną viešąją paslaugą ketvirtuoju brandos lygiu, o 23-us procentus paslaugų internetu ar naudojant kitas skaitmenines technologijas teikti netikslinga (6 pav.).

6 pav. Paslaugų teikimo internetu galimybių vertinimas

Manoma, kad 56% paslaugų vertėtų pateikti paslaugos teikimo paraiškų formas, skirtas pildyti kompiuteriu, o 21% paslaugų, vertėtų sudaryti dokumentų pildymo ir pateikimo internetu galimybę, t.y. teikti 3 brandos lygio paslaugą.

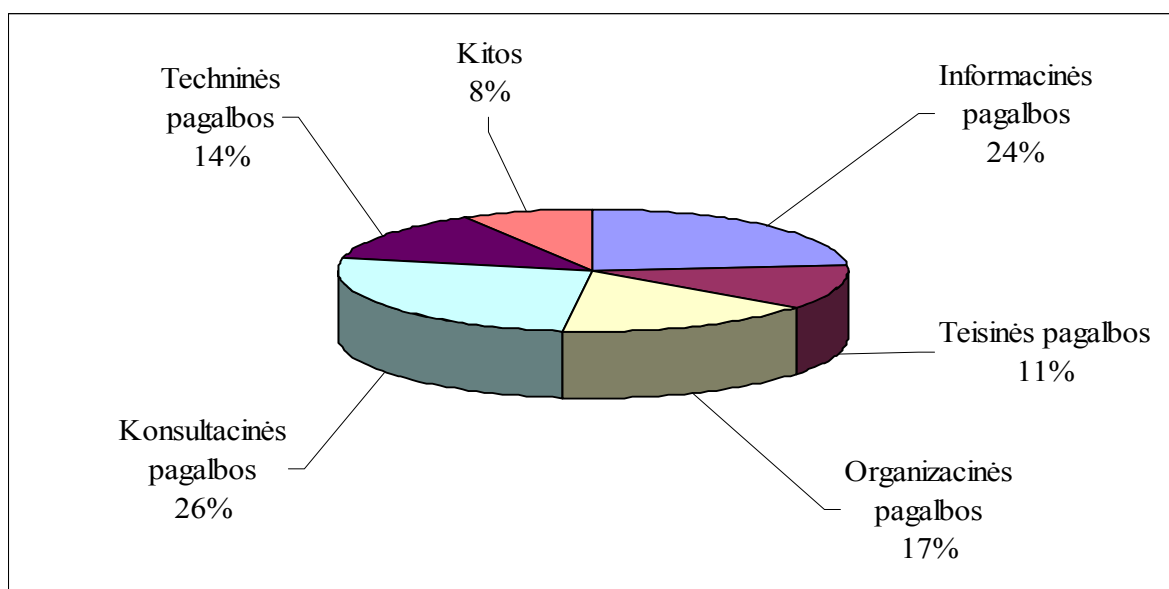
Šiuo metu nei vienai paslaugai teikti internetu nėra vykdomi pasiruošiamieji darbai bei nėra nei vieno patvirtinto projekto. Apie 34-ių procentų paslaugų teikimą internetu specialistai galvojo, bet konkrečių veiksmų nesiėmė (7 pav.).

7 pav. Pasirengimo teikti viešąsias paslaugas internetu lygis

26-ių proc. paslaugų teikimas stringa dėl specialistų nežinojimo, kaip tai būtų galima įgyvendinti. Apie 40-ties procentų paslaugų teikimą internetu specialistai dar visiškai negalvojo.

Bandyta išsiaiškinti, kokios paramos, specialistų nuomone, reikia, norint įdiegti likusias paslaugas (8 pav.).

8 pav. Pagalbos poreikis, diegiant likusias elektronines viešąsias paslaugas

Akivaizdu, kad pagalbos reikia visokeriopos. Tačiau daugiausia trūksta konsultacinės (26 proc.) ir informacinės (24 proc.) pagalbos. Tai iš dalies atskleidžia priežastis, kodėl šiuo

metu nėra nei vieno patvirtinto projekto e. paslaugai teikti bei patvirtina specialistų pareiškimus, kad jie nežino, kaip būtų galima įgyvendinti jų teikiamų paslaugų perkėlimą į elektroninę erdvę. Nemažai reikia ir organizacinės pagalbos (17 proc.). Tai rodo apie iniciatyvos stoką, o šį teiginį patvirtina ir tai, kad apie 34-ių procentų paslaugų diegimą specialistai galvojo, bet konkrečių veiksmų nesiėmė. Trūksta pagalbos iš techninės (14 proc.) ir teisinės (11 proc.) pusės. Prie kategorijos „Kitos pagalbos“ buvo minima finansinė parama, metodinė pagalba arba teigiama, kad jokios pagalbos nereikia. Specialistų prognozės apie viešųjų paslaugų teikimą, naudojant IT, nėra optimistinės [2 Priedas]. Manoma, kad 78% paslaugų bus perkeltos į elektroninę erdvę 2006 metais ir vėliau, o 22% viešųjų paslaugų virs e. paslaugomis jau 2005 metais.

Apibendrinant, būtų galima padaryti keletą išvadų:

- 1) šiai dienai nevyksta jokių paslaugų perkėlimas į elektroninę erdvę bei dėl įvairių priežasčių manoma, kad net 23 procentus paslaugų teikti elektroniniu būdu netikslinga;
- 2) dar negreit sulauksime likusių paslaugų teikimo, naudojant skaitmenines technologijas, nes nėra imtasi jokių konkrečių veiksmų, kad tai įvyktų;
- 3) manoma, kad nėra poreikio teikti paslaugas 4 brandos lygiu;
- 4) nepasikeitus požiūriui bei neišsprendus specialistų kompetencijos klausimo, net 56% liks tik antrojo bei tik 21 % paslaugų bus trečio brandos lygio.

3.2 E. valdymas Savivaldybėje

Panevėžiui, kaip ir kitų Lietuvos bei ES šalių narių miestams, valdymo tobulinimo klausimai ypač aktualūs dėl sparčiai besikeičiančių tarptautinio bendradarbiavimo sąlygų⁵⁹.

2003 m. gegužės 19 d. buvo patvirtinta Savivaldybės Tarybos 2003-2007 m. veiklos programa⁶⁰, kurioje sakoma, kad: „Strateginiu tikslu laikome pažangos spartinimą. Manome, kad trumpiausias kelias jį pasiekti - stiprinama vietos savivalda, ugdoma bendruomenė ir modernus administravimas. Manome, kad turi būti sudaryti konkretūs šių sričių plėtros strateginiai planai, paskirti atsakingi asmenys ir nustatyta jų atsakomybė, numatyti išteklių ir organizuota veiksminga vykdymo kontrolė“. Vienoje iš programos dalių „MIESTO VALDYMAS“ sakoma, kad: „Sieksime įgyvendinti „vieno langelio“ principą, kad gyventojai, negaišdami laiko, vienoje vietoje (prie vieno langelio) galėtų pateikti visus reikalingus dokumentus ir gautų atsakymus į visus klausimus. Gerinsime Savivaldybės teikiamų paslaugų kokybę ir strateginį planavimą.

⁵⁹ 1 prioritetas// <http://www.panevezys.lt/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/PMSP%201%20prioritetas.doc>; prisiūngimo laikas:2004-09-15

⁶⁰ Panevėžio miesto savivaldybės tarybos 2003 m. gegužės 19 d. sprendimas Nr.1-4-2 „Dėl savivaldybės tarybos 2003-2007 m. veiklos programos patvirtinimo“ // <http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabid=385>; prisiūngimo laikas: 2004-05-15

Atliksime vykdomų funkcijų pagrįstumo ir išlaidų analizę, įvertinsime teikiamų paslaugų socialinį veiksmingumą. Darysime administravimą lankstesnį, suteiksime tarnautojams daugiau teisių vykdant jiems pavestus uždavinius ir sukursime mechanizmus, reikalaujančius realios atsakomybės už veiklos rezultatus. Rūpinsimės Savivaldybės darbuotojų naujų gebėjimų ugdymu, ypač įsisavinant fondų lėšas. Įvesime valdymo kokybės vertinimo sistemą. Sukursime valdininkų darbo reglamentą ir etikos taisykles“. Be kita ko, plane minima, kad Panevėžio miesto savivaldybės Taryba skirs ypatingą dėmesį „ekonomikos žinių“⁶¹ plėtrai.

Siekiant įvykdyti „Miesto valdymo“ dalyje numatytus tikslus, sudarytas bei Panevėžio miesto savivaldybės 2003-2007m. veiklos planas⁶², kuriame išskelti trys uždaviniai⁶³:

- 1) gerinti asmenų aptarnavimą Savivaldybėje, įsteigiant „vieno langelio“ tarnybą;
- 2) tobulinti valdymo kokybę, vertinant valstybės tarnautojų veiklą;
- 3) atlikti vykdomų funkcijų pagrįstumo ir išlaidų analizę, t.y. atlikti valdymo auditą.

Akivaizdu, kad uždaviniai ir priemonės tiems uždaviniams pasiekti yra neadekvatūs patvirtintai programai bei peršasi išvada, kad Tarybos veiklos programa tėra tik madingų, visuomenėje dažnai eskaluojamų žodžių ir temų rinkinys arba veiklos planas buvo rašomas specialistų, kurie nelabai įsivaizduoja, kas tai yra, todėl jie nežino, kaip tai būtų galima įgyvendinti. Štai keletas teiginių, kurie tai patvirtina:

✓ veiklos programoje numatyta įgyvendinti „vieno langelio“ principu dirbančią Savivaldybę, o veiklos plane gerinti asmenų aptarnavimą savivaldybėje numatyta, įsteigiant „vieno langelio“ tarnybą;

✓ įvestas naujas terminas, kurio plėtros bus siekiama, - tai „ekonomikos žinių“ plėtra;

✓ norint patobulinti valdymo kokybę, planuojama vertinti valstybės tarnautojų veiklą;

✓ nėra įvardinta, kaip yra įsivaizduojamas modernus administravimas ir kaip to bus siekiama. Apie e. valdžios plėtrą (išskyrus „vieno langelio“ principu dirbančią Savivaldybę) net neužsiminta;

✓ visiškai nenurodyta, kaip bus gerinama teikiamų paslaugų kokybė, o apie e. paslaugų plėtrą visiškai nekalbama;

✓ nėra numatyta, kaip bus rūpinamasi savivaldybės darbuotojų naujų gebėjimų ugdymu;

✓ nenurodyta, kokiomis priemonėmis bus daromas lankstesnis administravimas, koku būdu tarnautojams bus suteikta daugiau teisių, vykdant jiems pavestus uždavinius;

⁶¹Tarybos veiklos programa // <http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabid=386>; prisijungimo laikas:2004-05-12

⁶² Panevėžio miesto savivaldybės tarybos 2003 m. rugsėjo 25 d. sprendimas Nr.1-7-2 „Dėl savivaldybės tarybos 2003 - 2007 m. veiklos plano patvirtinimo“ http://www.panevezys.lt/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/sv_03_07.pdf; prisijungimo laikas: 2004-05-15

⁶³ Veiklos planas // http://www.panevezys.lt/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/sv_03_07.pdf; prisijungimo laikas: 2004-05-15

✓ nenumatyta, kokie bus kuriami mechanizmai, reikalaujantys realios atsakomybės už veiklos rezultatus;

✓ nėra paminėta, kokią valdymo kokybės vertinimo sistemą planuojama įvesti;

✓ veiklos plane nėra numatyta kurti vietos savivaldos, bendruomenės ir modernaus administravimo strateginių planų, nors tai deklaruojama Tarybos veiklos programoje ir kt.

Matyti, kad veiklos plane paliktos spragos, turėjusios numatyti taip reikalingo savivaldos modernizavimo ir veiklos tobulinimo realų įgyvendinimą.

Šios ir kitos problemos, kurios bus aptariamose kituose skyriuose, lemia, kad daugelį e. paslaugų šiuo metu teikti aukštesniu nei antro brandos lygiu nėra galimybių.

Reikia paminėti, kad Panevėžio miesto savivaldybėje buvo įsteigta „vieno skambučio“ tarnyba. Tačiau šiuo metu nei interneto svetainėje, nei kitur apie tokios tarnybos egzistavimą nėra jokios informacijos. Tai kelia abejonių, ar ši tarnyba iš tikrųjų egzistuoja ir vykdo jai skirtas funkcijas.

Strateginiame plane numatyta, plėtojant e. valdymą, aktyviau skatinti bendruomeninių organizacijų (bendruomenės centrų) formavimąsi ir steigimąsi interneto svetainėje nuolat informuojant gyventojus, sudarant jiems galimybę klausti ir gauti atsakymus apie bendruomeninių organizacijų steigimo tvarką, jų veiklos galimybes, įskaitant galimybes daryti įtaką miesto valdymui ir priimamiems sprendimams.

Panevėžio m. savivaldybės interneto svetainėje yra tokia skiltis kaip „Mano požiūris“. Joje galima išsakyti savo nuomonę apie rūpimas problemas. Svetainėje taip pat galima užduoti savo klausimus, pateikti paklausimus ir gauti atsakymus individualiai, prieš tai nurodžius elektroninio pašto adresą, kuriuo siųsti atsakymą. Tačiau skiltyje „dažniausiai užduodami klausimai“ nėra nei vieno klausimo, o todėl ir nei vieno atsakymo į klausimą. Taigi, natūralu, kad kyla klausimai - ar tai nepopuliaru, ar visuomenė tiesiog nėra informuota apie tokią paslaugą bei neskatinama naudotis tokia galimybe.

Be to, buvo pastebėta dar keletas trūkumų:

✓ interesantui nepateikiamas patvirtinimas, jog užklausa buvo gauta;

✓ nėra informacijos apie tai, per kiek laiko užklausa pateikęs asmuo turėtų gauti atsakymą.

Svetainėje nuolat vyksta balsavimas Savivaldybės atsakingų darbuotojų siūlomais klausimais, tačiau tie klausimai yra bendro pobūdžio. Siekiant išsiaiškinti miesto gyventojų poreikius ir jų kaitą, nuomonę bei pasiūlymus dėl miesto valdymo Strateginiame plane yra numatyta kasmet rengti apklausas interneto svetainėje. Noras sužinoti nuomonę vieną kartą į metus atrodo kiek keistai, turint omenyje, kad tai ne anketinė apklausa, todėl nereikalauja tiek lėšų, kiek jų pareikalautų anketinis tyrimas. Už besibaigiančius 2004 metus tokia apklausa dar

nebuvo atlikta, todėl kyla klausimas apie realų norą ką nors keisti miesto valdymo srityje, atsižvelgiant į gyventojų poreikius, nuomones ir pasiūlymus.

E. valdymas tai ne vien tik naujos gyventojų bendravimo su vietos valdžia ir savivaldybės tarnautojais galimybės. Dar vienas e. valdžios elementas - Savivaldybės bei atskirų jos skyrių vadovų vadovavimas, pritaikant savo darbo vietose šiuolaikines informacines technologijas. Šiuo metu kiekvienas skyrius (tarnyba) informacinėmis sistemomis kaupia savo srities duomenis, o vadovai savo darbe naudojami skyrių informacija, sukaupia duomenų bazėse. Kitas pavyzdys yra biudžeto planavimo ir valdymo informacinė sistema. Ši sistema aktuali savivaldybės vadovams, nes leidžia matyti kiekvienos įstaigos planuojamas pajamas ir išlaidas, kokią pinigų sumą perveda Mokesčių inspekcija, kiek panaudota ir kiek lėšų liko kiekviena ketvirtį ir metais kiekvienai įstaigai. Būtent šia informacine sistema vadovai iš savo darbo vietos valdo ir skirsto lėšas.

Kita svarbi informacinė sistema - Savivaldybės norminių dokumentų kaupimo ir paieškos sistema [3 Priedas]. Šiuo metu šioje sistemoje kaupiami tik priimti dokumentai (sprendimai, potvarkiai, įsakymai). Artimiausiu metu planuojama kaupti Savivaldybės norminių dokumentų projektus. Tinkamas ir išsamus norminių aktų registravimas vadovams sudarytų sąlygas:

- ✓ greičiau priimti sprendimus;
- ✓ nekaupiti pakartotinai duomenų įvairiuose savivaldybės padaliniuose;
- ✓ efektyviau atlikti viešąjį administravimą;
- ✓ skaidriau valdyti savivaldos instituciją.

Gyventojams ir verslo subjektams tai suteiktų galimybę teikti pasiūlymus, kritikuoti ir dalyvauti priimant sprendimus. Tinkamas šios sistemos taikymas Savivaldybėje atveria ne tik naujas gyventojų bendravimo su vietos valdžia, bet ir skaidresnio valdymo galimybes.

Dar kitos informacinės sistemos pagalba [4 Priedas] yra kontroliuojama kaip atsakyta į gaunamus gyventojų ir įvairių institucijų raštus bei skundus, kaip priimami sprendimai įvairiais klausimais. Pvz., gautas gyventojų prašymas skirti vienkartinę pašalpą. Dokumentas užregistruojamas. Tada jame matosi, ar gyventojui pašalpa yra skirta, jei taip, tai kokio dydžio, jei ne, tai kodėl. Šios sistemos pagalba galima analizuoti informaciją apie gyventojų poreikius, kreipimosi tikslus bei tuo remiantis ieškoti galimų problemų sprendimo būdų. Taip pat kontroliuoti savo pavaldinių darbo operatyvumą, kompetentingumą bei kitus dalykus.

Tad savivaldybės valdžia tampa elektronine, kai savo darbo vietoje naudojami informacija, kuri reikalinga bendruomenei valdyti, efektyviai skirstyti lėšas, matyti gyventojų problemas ir jas spręsti, naudojant IT, visapusiškai kontroliuoti savo pavaldinių darbą.

4. E. VALDŽIOS DIEGIMO PROBLEMOS PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖJE

Išvelgiamos tokios pagrindinės e. valdžios diegimo Panevėžio miesto savivaldybėje problemos:

✓ **vartotojų identifikavimo sistemos nebuvimas.** Neveikiantis elektroninis parašas labai riboja viešųjų paslaugų teikimą elektroniniu būdu bei kitų valdžios funkcijų įgyvendinimą, pasitelkiant skaitmenines technologijas;

✓ **integralios valstybės registrų sistemos nebuvimas.** Ją reikia sukurti kuo skubiau, nes tokia sistema turėtų atlikti oficialių duomenų šaltinio funkcijas bei suteiktų galimybę aptarnauti gyventojus „vieno langelio“ principu;

✓ **specialistų stygiaus, dirbančiųjų kompiuterinės kompetencijos bei motyvacijos savo darbe naudoti IT problema;**

✓ **miesto vadovų politinės valios stoka pradėti Savivaldybės valdymo modernizavimą bei užtikrinti jo tęstinumą;**

✓ **nepakankami piliečių gebėjimai naudotis informacinėmis technologijomis;**

✓ **skaitmeninis sklaidas;**

✓ **e. valdžios projektų finansavimo problema.**

Minėtasias problemas išsamiau nagrinėsime kituose skyriuose.

4.1 Paslaugų vartotojų identifikavimo problema

Vartotojų identifikavimo ir tapatybės patvirtinimo sistemos nebuvimas yra viena didžiausių šiuo metu esančių problemų, kurios stabdo efektyvios e. valdžios diegimą Panevėžio miesto savivaldybėje. Kad viešąsias paslaugas būtų galima teikti internetu trečiuoju ir ketvirtuoju lygiu, reikia išspręsti fizinių ir juridinių asmenų identifikavimo valstybės informacinėse sistemose problemą bei užtikrinti asmens duomenų teisinę apsaugą. Kaip šiuos klausimus spręsti, jau turėjo būti numatyta fizinių ir juridinių asmenų tapatybės nustatymo valstybės informacinėse sistemose koncepcijoje, kurią pateikti tvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybei Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plane buvo numatyta 2004 metų II ketvirtyje. Iki šiol nėra parengto net šios koncepcijos projekto, todėl tikėtina, kad fizinių ir juridinių asmenų tapatybės nustatymo valstybės informacinėse sistemose koncepcijos teks laukti dar ilgai.

Šiuo metu jau vykdomi pilotiniai projektai, kuriuose taikomas identifikavimas, naudojant mobiliuosius telefonus. Šių metų pavasarį elektroniniu būdu galėjome pateikti Mokesčių inspekcijai pajamų ir turto deklaraciją, kur asmens tapatybei nustatyti ir patvirtinti buvo

naudojamos bankų asmens identifikavimo sistemos. Yra galimybė identifikuoti e. paslaugų vartotojus, pasitelkiant biometrijos priemones. Tačiau visus išvardintus būdus šiai problemai spręsti tikslinga diegti tik visos valstybės mastu, kas ateityje, tikriausiai, ir bus padaryta. Tik Panevėžio m. savivaldybėje diegti išvardintus modelius nėra ekonomiškai racionalu ir tikslinga. Tačiau teikti e. valdžios paslaugas reikia jau dabar, todėl šiai problemai spręsti būtina ieškoti kitų būdų.

4.1.1 Asmens identifikavimo ir tapatybės patvirtinimo sistema Jurbarko rajono savivaldybėje

Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės užsakymu⁶⁴ buvo vykdomas projektas „Skaitmeninių bendruomenių kūrimas Lietuvos rajonuose“. Projektui įgyvendinti buvo pasirinkta Jurbarko rajono savivaldybė, kuri tiesiogiai dalyvavo projekto įgyvendinime tiek, kiek tai susiję su savivaldybės administracijos funkcijomis ir poreikiais.

Projekto strateginis tikslas buvo padėti Lietuvos mažų miestelių ir kaimų gyventojams bei smulkiam ir vidutiniam verslui įgyti žinių, įgūdžių, kompetenciją ir kvalifikaciją, kas leistų pasinaudojus ryšių ir informacijos technologijų teikiamais pranašumais, lanksčiau prisitaikyti prie greitai kintančių gyvenimo ir darbo sąlygų, skatinti piliečių aktyvesnį dalyvavimą valstybės gyvenime, taip pat iširti naujų bei geresnių paslaugų poreikį ir daryti poveikį institucijoms, kad elektroninės paslaugos būtų sukurtos. Parengti dokumentus dėl elektroninių paslaugų diegimo kitose Lietuvos savivaldybėse.

Jurbarko elektroninių paslaugų sistemoje (toliau - EPS) realizuotas standartinis asmens identifikavimas per vartotojo vardą ir slaptažodį, kurį susikuria pats vartotojas, registruodamasis sistemoje. Atsižvelgiant į tai, kad nebuvo galima pasinaudoti viešomis asmens tapatybės patvirtinimo priemonėmis (pvz., elektroninis parašas), EPS realizuota galimybė patvirtinti asmens tapatybę per tiesioginį kontaktą su asmeniu - paslaugos vartotoju. EPS realizuotas vartotojo statuso žymuo, kuris nurodo į tai, ar asmens tapatybė patvirtinta, ar ne. Tapatybės patvirtinimas Jurbarko rajono savivaldybėje remiasi prielaida, kad elektronines paslaugas teikianti institucija (arba institucijos) suteikia savo darbuotojams (asmenims) įgaliojimus tvirtinti asmens tapatybę.

⁶⁴ <http://www.ivpk.lt/main-news.php?cat=30&n=283>; prisijungimo laikas: 2004-09-12

Remiantis pateikta principine schema [5 Priedas], asmens identifikavimas ir tapatybės patvirtinimas vykdomas pagal procedūrą:

1) paslaugų vartotojas (asmuo) registruojasi EPS, t.y. užpildo asmens identifikavimo duomenis, duomenis apie asmens tapatybės dokumentą (pasą ar identifikavimo kortelę), susikuria EPS vartotojo vardą ir slaptažodį;

2) registruotas vartotojas gali naudotis elektroninėmis paslaugomis, tačiau priklausomai nuo jų pobūdžio, paslaugų teikėjas (EPS dalyvis) gali pareikalauti asmens tapatybės patvirtinimo;

3) asmens tapatybę patvirtinama atvykus vartotojui pas bet kurią EPS dalyvio įgaliotą asmenį, kuriam suteikti įgaliojimai patvirtinti asmens tapatybę (tai gali būti bet kuris savivaldybės skyriaus darbuotojas, seniūnas arba bet kurios kitos institucijos, dalyvaujančios EPS, darbuotojas);

4) oficialus asmuo (EPS dalyvio įgaliotas asmuo), taip pat būdamas EPS vartotoju, turinčiu reikiamas EPS administravimo teises, sutikrina asmens registracijos EPS duomenis su vartotojo pateiktu asmens tapatybės dokumentu bei dokumento savininku ir, įsitikinęs, kad duomenys atitinka, pakeičia vartotojo statusą į „patvirtintas“, statuso pasikeitimas tampa žinomas visiems EPS dalyviams, turintiems teisę peržiūrėti vartotojų duomenis;

5) nuo šio momento bet kuris per EPS pateiktas dokumentas bus priimamas kaip parašytas elektroniniu parašu;

6) tapatybės patvirtinimo metu taip pat atspausdinama asmens registracijos EPS forma (prašymas), kurioje vartotojas pasirašo, prisiimdamas visus būtinus vartotojo išsipareigojimus, tokius kaip slaptažodžio saugojimas;

7) vartotojo, kurio tapatybę patvirtinta, naudojimasis EPS gali būti prilyginamas kaip asmeninis apsilankymas viešojo administravimo institucijoje.

Schemoje taip pat pateiktas alternatyvus vartotojo tapatybės patvirtinimas, naudojantis kitų organizacijų informacinių sistemų (pvz. bankų) asmens identifikavimo sistemomis.

Pasiūlytas asmens tapatybės patvirtinimo modelis aptartas su savivaldybės administracijos darbuotojais ir seniūnais. Jų nuomone, šis modelis gerai pritaikomas kaimo bendruomenei, nes paprastai dėl daugelio paslaugų asmenys pirmiausia kreipiasi į seniūniją tiesiogiai. Seniūnai šiuo atveju atlieka įgalioto asmens tvirtinti tapatybę vaidmenį kaimo bendruomenėje. Be to, pasiūlytas modelis leidžia bendradarbiauti daugeliui institucijų (EPS dalyvių), nepriklausomai nuo to, kurioje Lietuvos vietoje jos yra, jeigu šios institucijos gali pasitikėti viena kitos atliekamais veiksmais.

4.1.2 Jurbarko raj. savivaldybės modulio pritaikymo Panevėžio miesto savivaldybėje galimybių analizė

Elektroninių paslaugų interaktyvumo užtikrinimui Jurbarko rajono savivaldybės EPS realizuotos visos tam būtinos funkcijos:

- ✓ kiekvieno EPS sistemos vartotojo registravimas ir identifikavimas;
- ✓ EPS vartotojo, fizinio arba juridinio asmens, tapatybės patvirtinimas;
- ✓ elektroninių dokumentų (prašymų, paraiškų) adresatų nustatymas;
- ✓ viešųjų paslaugų vartotojų informavimas apie paslaugos teikimo eigą ir rezultatus;
- ✓ paslaugas aptarnaujančių asmenų nustatymas ir informavimas apie paslaugos pasinaudojimą;
- ✓ standartizuotų išorinių modulių, tokių kaip mokėjimo priemonės ar elektroninio žemėlapių modulis, integravimo ir naudojimo galimybė.

Įvertinant projekto svarbą elektroninių paslaugų plėtrai Lietuvoje, vykdytojas įdiegė papildomas lankstumo ir funkcionalumo galimybes, todėl elektroninių paslaugų sistema ne tik patenkina iškeltus techninius reikalavimus, bet suteikia sistemos vartotojams ženkliai daugiau privalumų. Projekto „Skaitmeninių bendruomenių kūrimas Lietuvos rajonuose“ 1 etape sukurtas taikomosios programos paketas su tipinėmis savivaldybės elektroninėmis paslaugomis, nuorodomis bei kita informacija, pritaikytas įdiegti elektronines paslaugas kitose Lietuvos savivaldybėse dėl šių savybių:

- ✓ EPS yra atvira ir gali veikti Linux arba MS Windows platformoje;
- ✓ EPS realizuota atviro kodo programinės įrangos pagrindu;
- ✓ EPS interpretuojama JAVA technologija ir nepriklauso nuo kompiuterinės platformos;
- ✓ EPS vartotojo sąsaja realizuota, naudojant tik interneto naršyklę;
- ✓ sistema lanksti ir lengvai administruojama, pritaikant ją konkrečios savivaldybės ar kitos institucijos poreikiams;
- ✓ administruojamos ir valdomos praktiškai visos sistemos dalys (moduliai): klasifikatoriai, formos, elektroninės paslaugos, nuorodos į paslaugas, formų adresatai, EPS vartotojai ir jų teisės, elektroninių paslaugų teikėjai, sisteminiai nustatymai;
- ✓ EPS visiškai dokumentuota.

Elektroninių paslaugų teikėjų administravimas įgalina EPS dirbti neribotam skaičiui teikėjų, todėl neapriboja jos pritaikymo ir naudojimo visai teikėjų grupei. Tai viena iš esminių šios sistemos savybių, užtikrinanti vienos EPS instaliacijos panaudojimą grupei savivaldybių arba kitų viešojo administravimo institucijų. Pavyzdžiui, vienos apskrities savivaldybės gali

naudoti vieną EPS instaliaciją, kurią prižiūri ir administruoja viena organizacija (gali būti ir išorinė), tačiau kiekviena iš savivaldybių turi galimybes kurti, teikti ir aptarnauti tik savo paslaugas. Kita svarbi šios EPS savybė yra ta, kad sistema įgalina teikėjų bendradarbiavimą, teikiant ir aptarnaujant vieną elektroninę paslaugą. Pavyzdžiui, jeigu kompleksinės elektroninės paslaugos atveju (pvz., kreipiantis dėl socialinės pašalpos) gyventojui reikia kreiptis į savivaldybę ir papildomai į darbo biržą, tai šiuo atveju gyventojas abu prašymus gali užpildyti, naudodamasis ta pačia paslauga, tačiau prašymus aptarnaus dvi skirtingos institucijos.

Remiantis pateiktais teiginiais, galima daryti išvadą, kad Jurbarko raj. savivaldybėje įdiegta EPS ir joje pasiūlytas identifikavimo būdas iš esmės tiktų naudoti ir Panevėžio miesto savivaldybėje.

Tačiau vien tik šios problemos pašalinimas nesuteiks galimybės aptarnauti piliečius „vieno langelio“ principu. Tam būtina įvykdyti kitą svarbią sąlygą – reikiamos informacijos gavimo užtikrinimą, t.y. turėti integralią valstybės registrų sistemą.

4.2 Integrali valstybės registrų sistema

Integrali valstybės registrų sistema yra viena iš pagrindinių sąlygų, būtinų elektroninių viešųjų paslaugų teikimui „vieno langelio“ principu, įtvirtintų Elektroninės valdžios koncepcijoje, kuri turėtų paspartinti sprendimų priėmimą, atliktų pagrindinio, esminių bei oficialių duomenų šaltinio funkcijas tiek pačiai valstybei, tiek ir piliečiams.

Informacinė visuomenė - tai tokia visuomenė, kuri naudojami ne tik informacinėmis technologijomis, e. paslaugomis, bet ir teisinga bei operatyvia informacija, gaunama informacinių sistemų pagalba. Tinkamai įdiegtos informacinės sistemos - tai sistemos, kurios tenkina savivaldybės poreikius ir yra suderintos su valstybės registrais bei teisės aktais.

Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijoje⁶⁵ numatytos priemonės nustato bendruosius reikalavimus registrų teisinės, metodologinės aplinkos suformavimui, sąveikai, vieningam objektų identifikavimui, registrų integravimui, nustatyta bendra registrų sistemos kūrimo valdymo schema ir finansavimo principai. Pagrindiniai Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos išskelti uždaviniai⁶⁶:

✓ sukurti teisinį pagrindą (nustatyti bendruosius integralios registrų sistemos kūrimo ir funkcionavimo teisinio reguliavimo principus, susijusius su registrų kūrimo nustatymu įstatyme, duomenų kaupimu, sąveika, naudojimu);

⁶⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3599.

⁶⁶ Ten pat

- ✓ užtikrinti informacijos atitiktį esamų objektų būklei, jų ryšiams (užtikrinti su registruojamais objektais susijusių surašytų popieriuje dokumentų arba jų kompiuterinių atitikmenų turinio ir registrų duomenų bazėse saugomų duomenų vienodumą);
- ✓ plėsti registrų infrastruktūrą (sukurti valstybės registrų sąrašo tvarkymo infrastruktūrą, leidžiančią operatyviai kaupti duomenis apie visus įstatymuose nustatytus registrus, jų įteisinimo, kūrimo eigą ir funkcionavimą);
- ✓ skatinti informavimo verslą (parengti ir įgyvendinti valstybės registrų kūrimo ir eksploatavimo darbų pasidalijimo tarp valstybės institucijų ir verslo struktūrų principus).

Tačiau probleminės sritys ir dabartiniu metu išlieka beveik nepakitusios - teisinė bazė nepatobulinta, neišspręstos registrų finansavimo problemos, valstybė nepakankamai koordinuoja registrų sistemą bei savivaldybių informacinių sistemų suderinamumą su valstybės registrais, nepakankama personalo (tvarkančio registrus) kompetencija. Nesant efektyviai valstybės registrų sistemai, atsiranda pakankamai daug problemų, teikiant daugelį viešųjų paslaugų ir ne tik elektroniniu būdu. Pavyzdžiui, Panevėžio Socialinės paramos centras skiria gyventojams pašalpas ir kompensacijas, atsižvelgiant į jų gaunamų pajamų dydį, tačiau jis neturi duomenų apie gyventojų gaunamą pensiją iš užsienio (pavyzdžiui iš Rusijos). Besikreipiantys asmenys gali sąmoningai teikti klaidingą informaciją. Vadinasi, negalima teisingai paskirstyti lėšas, nes nėra teisingos ir operatyvios informacijos. Kita vertus, už kai kurios informacijos pateikimą (pavyzdžiui, kiek gyventojas turi žemės, nes nuo to priklauso, ar skiriama pašalpa), Savivaldybė turi mokėti pinigus. Tam išleidžiama nemažai lėšų, kurios galėtų būti panaudotos spęsti kitoms (pvz. specialistų stygiaus ar kompiuterinės kompetencijos ugdymo) problemoms.

4.3 Specialistų stygius ir dirbančiųjų kompiuterinės kompetencijos problema

Specialistų stygius - tai viena iš opiausių šiuo metu Panevėžio miesto savivaldybėje egzistuojančių problemų. Iš dalies problema susidaro dėl šiuo metu galiojančių teisės aktų, reglamentuojančių darbą valstybės institucijose.

Viena iš priežasčių - **nepakankamai veiksminga valstybės tarnautojų atrankos, vertinimo bei motyvacijos sistema**. To pasekmė yra ta, kad daug valstybės tarnautojų pereina dirbti į privatų sektorių (dažniausiai teisininkai, ekonomistai ir IT specialistai). Nėra aiškių darbo vertinimo kriterijų ir nuo jų priklausančio atlyginimo, todėl išnyksta darbuotojų motyvacija efektyviam darbui. Darbas su moderniomis informacinėmis technologijomis reikalauja kūrybiško ir nestandartinio mąstymo, tačiau kai kuriose savivaldybėse iš IT specialistų reikalaujama atlikti tik primityvų techninį darbą, todėl jie savo darbe nepanaudoja turimų žinių bei kvalifikacijos. Panevėžio miesto savivaldybėje IT specialistai dirba pagal darbo sutartis, jų statusas žemesnis, o

atlyginimas mažesnis nei kitų darbuotojų. Jų atlyginimas bei skaičius turi priklausyti ne tik nuo kompiuterių skaičiaus, bet ir nuo operacinių sistemų sudėtingumo, jų kiekio, nuo vartotojų raštingumo ir poreikio naudotis informacinėmis technologijomis. IT specialistai diegia informacines sistemas, kurios vadovams ir kitiems darbuotojams palengvina darbą, tačiau šiuo metu Panevėžio savivaldybėje tai nėra vertinama.

Kita priežastis yra **valstybės tarnybos personalo valdymo ir valstybės tarnautojų karjeros planavimo sistemos nebuvimas**. Tai skatina ne tik specialistų „nutekėjimą“, bet ir formuoja neigiamą gerų specialistų požiūrį į darbą valstybės tarnyboje. Be viso to, darbo užmokesčio fondas neplanuojamas remiantis žmogiškųjų išteklių poreikio įvertinimu. Viskas priklauso nuo savivaldybės biudžete numatytų lėšų atlyginimų fondui, neatsižvelgiant į institucijos strateginius tikslus ir nuolat kintančias funkcijas. Tuo tarpu privatus sektorius į šią situaciją reaguoja lanksčiau ir priima į darbą tuos specialistus, padėsiančius pasiekti strateginius įmonės tikslus, moka jiems kvalifikaciją ir darbo apimtis atitinkantį atlyginimą.

Specialistų stygiaus problemą vis labiau aštrina didėjanti **vietos ir tarptautinė migracija**. 2004 metų liepos mėn. Panevėžio mieste gyveno 116985 gyventojai⁶⁷. Tačiau einamoji statistika apskaito tik tuos žmonių gyvenamosios vietos pakeitimus, kurie užfiksuojami atitinkamuose pasų poskyriuose. Ji neatspindi faktinio gyventojų judėjimo, kuris ypač suaktyvėjo, Lietuvai įstojus į ES. Nemaža dalis gerų specialistų, ieškodami perspektyvesnio darbo bei geresnio atlyginimo, išvyksta iš Panevėžio į kitus Lietuvos miestus. Pastaruoju metu pastebima vietos migracijos į rajonus tendencija [6 Priedas].

Didesnę grėsmę kelia tarptautinė migracija. Esant palankioms sąlygoms, iš Lietuvos išvykti norėtų 28 proc. gyventojų - absoliuti jų dauguma jaunesni nei 35 m. amžiaus. Stipriausias migracines nuostatas išreiškė vidutinių ir mažesnių miestų, rajonų centrų gyventojai. Beje, noras ar realus ketinimas migruoti nepriklauso nuo gyventojų pajamų - tarp įvairių pajamų grupių atstovų, ketinančių išvykti, procentas yra panašus⁶⁸.

2002 metais atlikto tyrimo duomenimis⁶⁹, išvykti gyventi į kitas ES valstybes per artimiausius 5 metus ketino apie 17,1% Lietuvos gyventojų [7 Priedas]. Aktualiausia, kad pagal amžių polinkį išvykti turėjo net 44,5% 15-24 metų (9% nuo tokio amžiaus šalies gyventojų) ir 41,2% 25-39 metų (4,8% tokio amžiaus šalies gyventojų) apklaustųjų. Tik palyginus nedidelė dalis 14,3% (tai sudaro 2,1% nuo šalies gyventojų) 40-54 metų apklaustųjų pareiškė, kad galvoja

⁶⁷ Gyventojų skaičius, teritorija ir tankumas apskrityse ir savivaldybėse // <http://www.std.lt/web/main.php?parent=588&module=588&action=page&id=468&print=y>; prisijungimo laikas: 2004-09-12

⁶⁸ Šaltinis: Sprinter tyrimai

⁶⁹ Migration trends in an enlarged Europe // http://www.evropska-unie.cz/download/eng/studies/migration_draft.pdf; prisijungimo laikas: 2004-09-12

apie išvykimą į kitas ES šalis. Nemažą susirūpinimą kelia tai, kad pagal išsilavinimą polinkį išvykti turi net 47,7%, turinčiųjų aukštąjį, 27,7 % turinčiųjų vidurinį išsilavinimą bei 24,6% dar studijuojančiųjų, t.y. būsimų specialistų. Nerimą kelia ir tai, kad pagal užimtumą iš ketinančių išvykti net 57,7% yra dirbantys asmenys. Bedarbiai sudaro 24%, o studentai 11,9%. Tuo tarpu Latvijoje ir Estijoje pastarieji sudaro atitinkamai 33,7% ir 33,9%. Taigi, situacija tikrai grėsminga, o „protų nutekėjimas“ jau pasijuto ir oficialioji statistika tai patvirtina. 2003 metais iš Panevėžio miesto gyventojų išvyko daugiau nei atvyko⁷⁰. Tame tarpe tarptautinės migracijos saldo taip pat buvo neigiamas, kaip, beje, ir visoje šalyje [6 Priedas]. Galime daryti prielaidą, kad tai dar labiau paskatins vietos migraciją, o tai savo ruožtu specialistų stygiaus problemą dar labiau pagilins.

Išvengiama dar viena taip vadinama „specialistų problema“ - **profesinės kompiuterinės kompetencijos problema**. Profesinės kompetencijos problema keliami ir nagrinėjama plačiai. Tačiau šiuo metu būtina taip pat plačiai kelti ir nagrinėti profesinės kompiuterinės kompetencijos problemą. Kompiuterinio raštingumo lygis vis dažniau matuojamas ECDL (European Computer Driving Licence) pažymėjimo turėjimu, tačiau daug dirbančių kompiuteriu specialistų ne visada naudojami visais informacinių technologijų teikiama privalumais, nes paprasčiausiai jų nežino. Koks geras bebūtų savo srities specialistas, jis gali prisitaikyti dirbti modernioje kompiuterizuotoje organizacijoje tik tokiu atveju, jeigu:

- 1) jis bus kompiuteriškai raštingas;
- 2) jis mokės dirbti su jo specialybei skirta kompiuterine technika ir programomis, kurių neapima kompiuterinio raštingumo sąvoka⁷¹.

Taigi profesinę kompiuterinę kompetenciją galima apibrėžti taip - tai profesinė kompetencija, sujungta su kompiuteriniu raštingumu ir profesinės kompetencijos realizavimu kompiuteriu. Į visuomenės sluoksnį įsiliejanti jaunoji karta turi pakankamą kompiuterinį raštingumą, tačiau neturi pakankamos profesinės kompetencijos, nes ji įgyjama tik dirbant. Sąvoka „profesinė kompiuterinė kompetencija“ kinta, vystantis informacijos technologijoms: šiandien nebepakanka vakarykščių žinių, rytoj nebepakaks šiandieninių. Norint išlaikyti pakankamą profesinę kompiuterinę kompetenciją, reikia mokytis nuolat, keliant savo kvalifikaciją. Jaunimo profesinė kompiuterinė kompetencija gali atsirasti tik tada, kai jie įgis profesinę kompetenciją, o pagyvenusių žmonių profesinė kompiuterinė kompetencija santykinai mažėja laikui bėgant, nes jie aktyviai nedalyvauja nei keliant profesinę, nei kompiuterinę kompetenciją.

⁷⁰ Lietuvos statistikos metraštis 2003. – Vilnius: Statistikos departamentas, 2004. P.125

⁷¹ Telesius E.. Skills of Information Technologies – to Everyone ECDL Program in Lithuania – Strategic Initiative of Computer Society // The International Conference “Information Society”. Vilnius, 1999, P. 178-180.

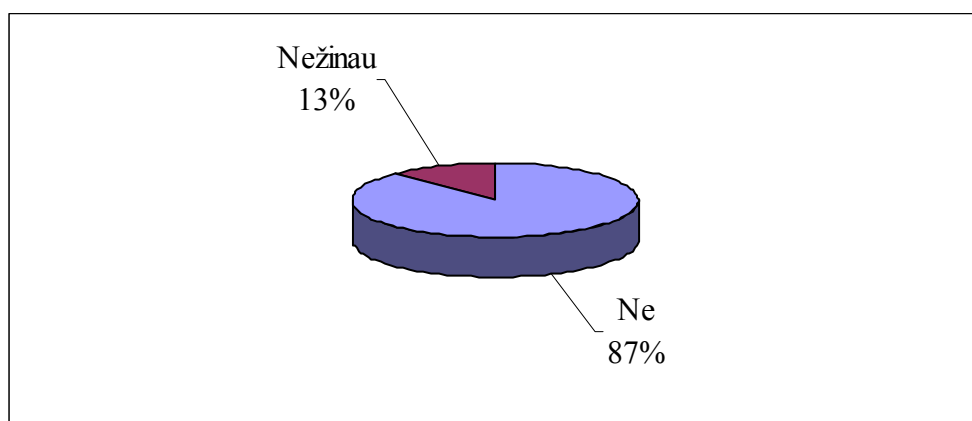
Miesto savivaldybės vadovai supranta apie būtinybę nuolat tobulinti žinias tose srityse, kurios labai svarbios, norint sustiprinti valdymo bei administracinius gebėjimus, ir tai yra numatyta Strateginiame plane. Vienas iš uždavinių yra sustiprinti Savivaldybės valdymo ir administracinius gebėjimus.

Numatyti šie veiksmai:

- ✓ siekiant didinti miesto valdymo efektyvumą ir stiprinti miesto valdžios prestižą, rengti tęstinius (ne rečiau kartą per metus) Savivaldybės tarybos narių (politikų) mokymus;
- ✓ kas trejus metus rengti Savivaldybės administracijos darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo programą, kurioje būtų pabrėžiamas valdymo ir organizacinių gebėjimų tobulinimas ir numatomos galimybės gilinti užsienio kalbų žinias;
- ✓ surengti Savivaldybės administracijos darbuotojams seminarų ir mokymų ciklą ES struktūrinių fondų, jų valdymo tematika. Pritraukti išorinių (nebiudžetinių) šaltinių lėšų seminarams ir mokymams finansuoti;
- ✓ organizuoti Savivaldybės darbuotojų informacinio raštingumo pagrindų mokymą bei sudaryti galimybes toliau gilinti žinias ir tobulinti įgūdžius informacinių technologijų srityje, siekiant, kad visų darbuotojų informacinio raštingumo lygis atitiktų pareigybinius kvalifikacinius reikalavimus.

Paskutinis teiginys patvirtina prielaidą, kad darbuotojams reikalinga ne tik gilinti žinias ir tobulinti įgūdžius informacinių technologijų srityje, bet trūksta elementarių kompiuterinio raštingumo pagrindų, kadangi kitu atveju tokie mokymai būtų netikslingi. Taip pat neakivaizdžiai pasakyta, kad ne visų darbuotojų informacinio, t.y. kompiuterinio raštingumo lygis atitinka pareigybinius kvalifikacinius reikalavimus.

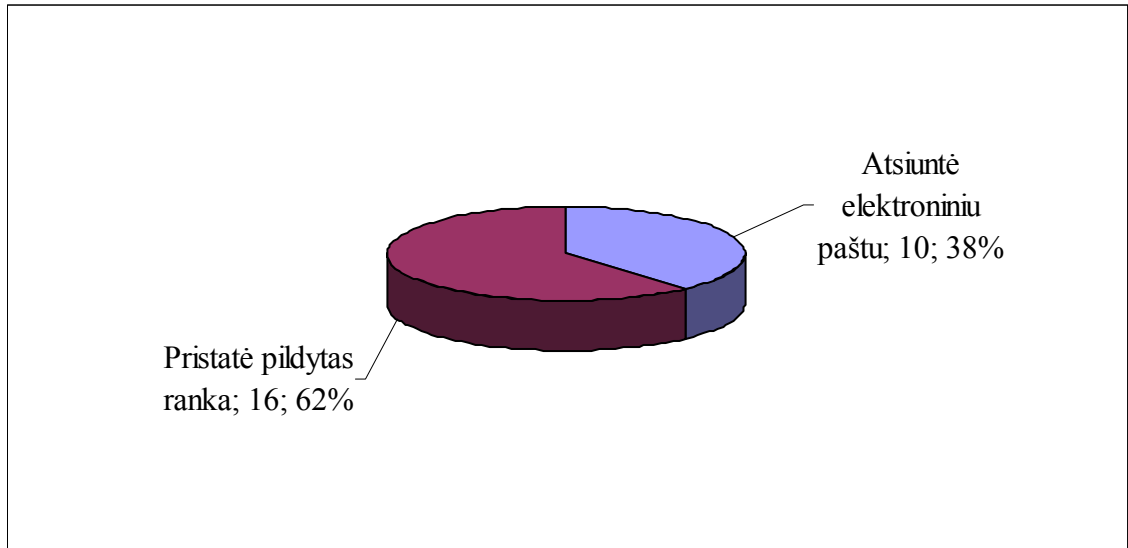
Iš dalies šį teiginį patvirtina tai, kad tyrimo metu į klausimą „Ar reikalinga kita programinė įranga nei interneto naršyklė šios paslaugos gavėjui?“, 13% specialistų atsakė, kad „Nežino, nes nėra šios srities specialistai“. Žinant, kad šiuo metu Savivaldybėje įdiegtos tik pirmojo ir antrojo brandos lygio paslaugos, tokie atsakymai buvo kiek netikėti.

9 pav. Kitos programinės įrangos reikalingumas, teikiant viešąsias e. paslaugas

Likusieji 87% specialistų mano, kad papildoma įranga nereikalinga.

Prielaidą, kad ne visi specialistai tinkamai geba naudotis IT, neakivaizdžiai patvirtina ir tai, kad tik 27% anketų buvo atsiųstos elektroniniu paštu, t.y. tokiu pat būdu kaip ir išsiųstos. 73% - buvo gražintos užpildytos ranka (10 pav.).

10 pav. Užpildytų anketų pristatymo forma

Spręsti apie visos savivaldybės specialistų kompiuterinį raštingumą pagal 26 žmones gal ir nėra visiškai tikslu, bet, turint omenyje, kad didžiąją jų dalį pildė skyriaus vedėjų pareigas užimantys specialistai, o jų kompiuterinė kompetencija turėtų būti aukščiausia skyriuje, tokios išvados peršasi pačios. Tačiau egzistuoja ir kita šios problemos pusė – iš darbuotojų nereikalaujama naudotis IT visur, kur tik tai įmanoma. Jie turi pasirinkimo laisvę, todėl ten, kur dar įmanoma apsieiti be kompiuterio ir jo teikiamų galimybių, jie renkasi atgyvenusias darbo priemones.

Didžiąja dalimi šios problemos sprendimas priklauso nuo Savivaldybės vadovų.

4.4 Vadovų politinės valios stoka diegti Savivaldybėje valdymo modernizavimą

E. valdžios diegimas bei informacinių sistemų naudojimas priklauso ne tik nuo informacinių technologijų specialistų iniciatyvos bei kitų specialistų naudotis jų sukurtus produktus kompetencijos. Didele dalimi tai priklauso nuo Savivaldybės vadovų. Vadovai turi rodyti iniciatyvą, diegiant informacines technologijas ir informacines sistemas, skatinti darbuotojų motyvavimą dirbti naujomis informacinėmis technologijomis. Jie lemia, kokie bus priimti sprendimai e. valdžios diegimo, finansavimo, darbuotojų stygiaus, jų kompetencijos kėlimo bei infrastruktūros plėtros klausimais.

Šiuo metu informacinės visuomenės, o kartu ir e. valdžios plėtra nėra prioritetinga Panevėžio miesto savivaldybės srityje. Daugelis dabartinių vadovų nesupranta, kad „kompiuteris yra „elektroninis noragas“, kurio galimybėmis pilnai pasinaudojus galima turėti galingą valdymo įrankį“⁷². Iš tiesų, problema yra ir ta, kad nemažai daliai vadovų trūksta politinės valios pradėti savivaldybės valdymo modernizavimą. Dažna vadovų kaita lemia institucijos darbo kryptis, tikslus bei prioritetus, kurie keičiasi ir pasidaro priklausomi nuo politinės būklės pokyčių. Savivaldybės valdymo modernizavimą stabdo ir pačių vadovų nepakankami gebėjimai naudotis naujausiomis IT. Turi pasikeisti valdžios atstovų karta, kuri iš principo kitaip matytų ir vertintų ITT panaudojimo galimybes Savivaldybės valdyme. Tada bus tinkamai sprendžiamos ne tik šios sritys specialistų trūkumo, specialistų kompiuterinės kompetencijos, bet ir piliečių gebėjimų ugdymo naudoti IT problemos.

4.5 Piliečių gebėjimai naudoti informacinėmis technologijomis

Planai, kad nuo 2004 iki 2012 metų apie 970 tūkst. gyventojų įgis kompiuterinį raštingumą, atitinkantį jų išsimokslinimą ir profesinę kvalifikaciją, įteisinti Vyriausybės patvirtintoje Visuotinio kompiuterinio raštingumo programoje⁷³. Programa numato visiems Lietuvos gyventojams, nepriklausomai nuo jų išsilavinimo, profesijos, gyvenamosios vietos, amžiaus, lyties, specialiųjų poreikių ir socialinės padėties, sudaryti lygias galimybes įgyti kompiuterinį raštingumą. Laukiama, jog, įgyvendinus programą, pagerės gyventojų kompetencija, veiksmingiau dirbs valstybės tarnautojai ir darbuotojai, labai pagausės kompiuterių vartotojų⁷⁴.

Panevėžio miesto savivaldybės Strateginio plano 4 prioritete „Panevėžio kaip Aukštaitijos švietimo, mokslo, sporto ir kultūros centro formavimas“ taip pat numatyti tikslai bei uždaviniai, kurie turėtų padėti sudaryti tinkamas sąlygas ugdyti išsilavinusią, savarankišką, aktyvią ir atsakingą visuomenę, padėti plėtoti intelektualinį potencialą, siekiant žinias ir mokslą paversti pagrindiniu veiksniumi, užtikrinančiu žmonių gerovę, darnų visuomenės vystimąsi ir atskleidžiančiu kultūrinį savitumą⁷⁵. Be visų kitų uždavinių, iškeltų šiam tikslui pasiekti, yra ir žinių visuomenės kūrimas. Manoma, kad IT plėtos skatinimas bei mokymas naudoti informacinėmis technologijomis padidins panevėžiečių gebėjimą prisitaikyti prie greitai

⁷² E – demokratija - Lietuvos vizija 2010-2020 metai // http://politika.osf.lt/kiti/scenarijai/santraukos/Vysniauskaites_santrauka.htm

⁷³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 15 d. nutarimas Nr. 1176 „Dėl visuotinio kompiuterinio raštingumo programos“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 140-5124.

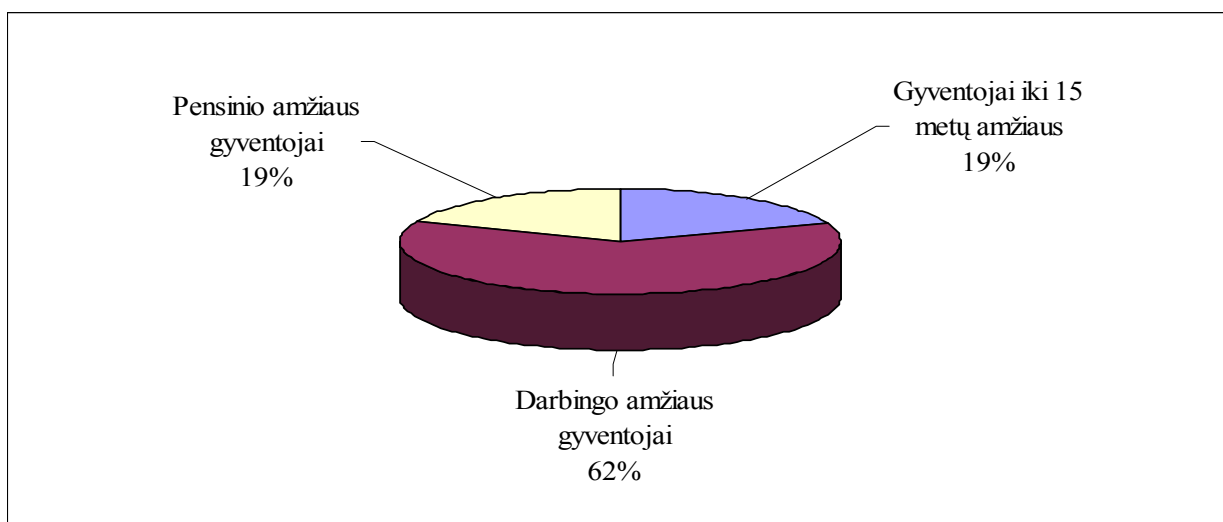
⁷⁴ Ten pat

⁷⁵ 4 prioritetas // <http://www.panevezys.lt/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/PMSP%204%20prioritetas.doc> ; prisijungimo laikas: 2004-0512

kintančių gyvenimo ir darbo sąlygų bei leis pasinaudoti kitais IT teikiamais privalumais, tuo pačiu ir elektroninės valdžios teikiamomis paslaugomis. Yra numatyta skatinti mokymo įstaigas nuolat atnaujinti programinę įrangą, per įvairias programas inicijuoti ir remti pažangių tematiinių elektroninių mokymo priemonių kūrimą bei į šią veiklą įtraukti dėstytojus, mokytojus, studentus ir mokinius. Šiuolaikinių informacinių technologijų diegimas mokyklose ir kitose švietimo institucijose ugdo pedagogus ir rengia moksleivius kaip aktyvius informacinės visuomenės narius, padeda integruoti įvairių mokslo ir gyvenimo sričių žinias.

Strateginiame plane deklaruojama, kad bus remiamas kompiuterių kursų organizavimas miesto visuomenei, skatinamos mokyklos sudaryti sąlygas vietos bendruomenėms naudotis mokyklų informacinių technologijų ištekliais, per įvairias programas skatinamas, diegiamas ir plečiamas nuotolinis mokymasis. Kad tai būtų efektyvu, planuojama nuolatos organizuoti ir skatinti naujausios informacijos IT srityje sklaidą: rengti paskaitas, skelbti straipsnius vietos laikraščiuose bei dalyvauti vietinės televizijos ir radijo laidose.

Gyventojų kompiuterinio raštingumo lygis priklauso nuo jų gyvenamosios vietos, amžiaus ir pajamų. Kuo aukštesnis gyventojų išsimokslinimas ir didesnės pajamos, kuo jie jaunesni, kuo daugiau jų gyvena didmiesčiuose ir miestuose bei užima aukštesnę socialinę padėtį, tuo aukštesnis jų kompiuterinio raštingumo lygis ir didesnis troškimas juo disponuoti⁷⁶. Jauni žmonės yra labai imlūs naujovėms, tačiau Panevėžio mieste beveik penktadalis gyventojų yra pensinio amžiaus⁷⁷.

11 pav. Panevėžio miesto gyventojai pagal amžių

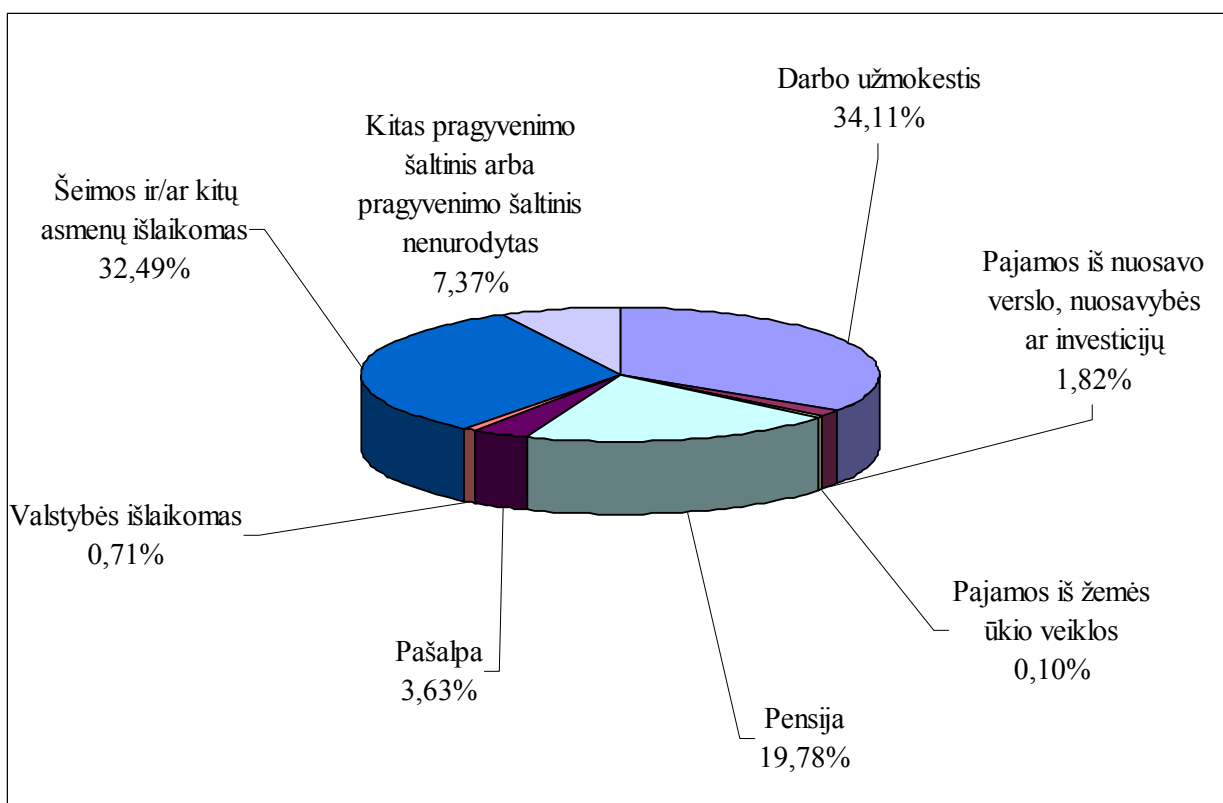
Kai Savivaldybė dalyvavo aljanso „Langas į ateitį“ naujame projekte „Nemokami interneto kursai suaugusiems“, kursus lankė apie 2000 miesto gyventojų. Didžiausią

⁷⁶ Visuotinio kompiuterinio raštingumo programa // http://www.lrvk.lt/teises_aktai/files/2004/09/3458.doc; prisijungimo laikas 2004-10-24

⁷⁷ Lietuvos statistikos metraštis 2003. – Vilnius: Statistikos departamentas, 2004. P.45

pageidaujančiųjų dalį sudarė šešiasdešimtmečiai ir septyniasdešimtmečiai. Tai rodo, kad yra didelis poreikis naudotis kompiuteriu ir internetu nepriklausomai nuo amžiaus ir paneigia prielaidą, kad kompiuteriu nori naudotis tik jauni žmonės.

Dar viena problema, lemianti žemą gebėjimų naudotis IT lygį bei galimybių turėjimą tai daryti, yra gyventojų gaunamos pajamos. Steigiantis viešiesiems interneto prieigos taškams, kompiuterizuojantis bibliotekoms, žmonių poreikis išmokti naudotis pagrindinėmis kompiuterio funkcijomis, elektroniniu paštu, interneto paieška ir kitomis galimybėmis nuolat didėja. Tačiau Lietuvoje tarp namų ūkių, neturinčių interneto ryšio, daugiau nėra trečdalis teigia nesijungiantys prie tinklo dėl pernelyg brangios reikalingos įrangos, ketvirtadalis - dėl brangaus ryšio (dideli tarifai, abonentinis mokestis). Ryšio paslaugoms gyventojai skiria 4,8% nuo visų išlaidų [8 Priedas]. Patiriami ekonominiai sunkumai turi aiškių socialinių pasekmių. Tokios problemos kaip skurdas, socialinė atskirtis, priklausomybė nuo socialinio draudimo sistemos ir bloga gyvenimo kokybė - turi labai didelę įtaką, nes žmonės didžiąją lėšų dalį skiria maisto produktams ir nealkoholiniams gėrimams (30%) bei tokioms išlaidoms kaip būstas, vanduo, elektra, dujos ir kitas kuras (13,7%). Švietimas pagal lyginamąjį svorį sudaro tik 1,4%. Situaciją akivaizdžiai iliustruoja 12 paveikslas – šiek tiek daugiau 34% Panevėžio m. savivaldybės gyventojų pagrindinis pragyvenimo šaltinis darbo užmokestis⁷⁸.

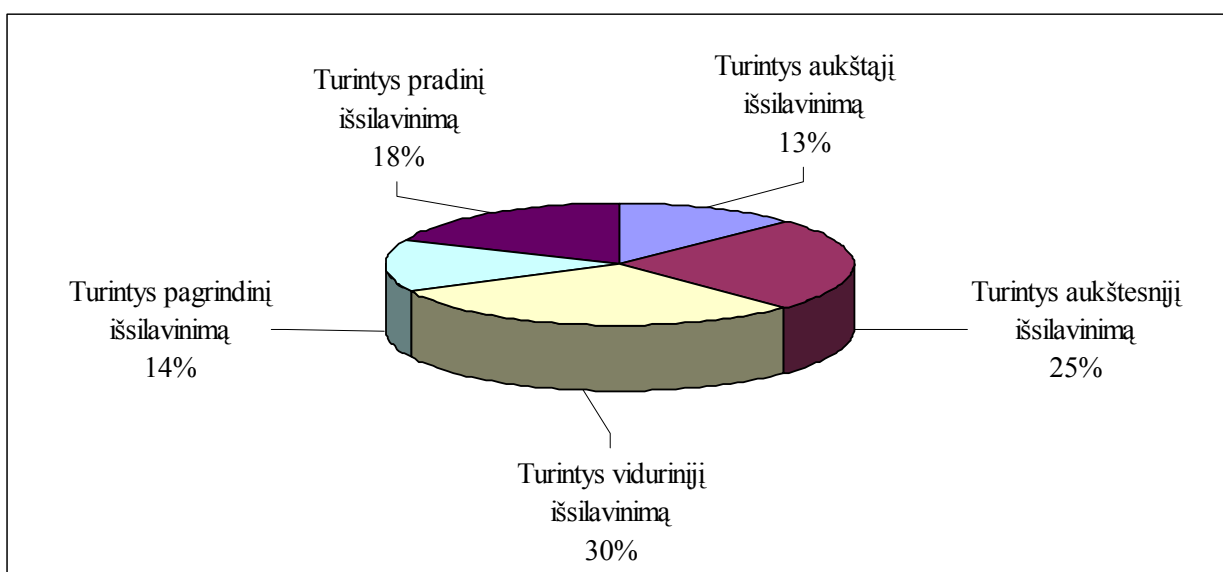

12 pav. Panevėžio miesto gyventojai pagal pagrindinį pragyvenimo šaltinį

⁷⁸ 2001 metų gyventojų surašymo duomenys. Lietuvos statistikos metraštis 2003. – Vilnius: Statistikos departamentas, 2004. P.451.

Beveik 32,5% miesto gyventojų yra išlaikomi šeimos ar kitų asmenų, o beveik penktadalio pagrindinis pragyvenimo šaltinis yra pensija. Virš 7% miesto gyventojų yra valstybės išlaikomi, gauna pašalpą, arba gauna pajamas iš nuosavo verslo. Kiti 7% savo pragyvenimo šaltinio nenurodė arba jis nebuvo vienas iš anksčiau paminėtų. Turint galvoje ilgalaikį ekonominės plėtros ir atsinaujinimo pobūdį, nerealu tikėtis, kad artimiausiu metu situacija ženkliai pasikeis.

Dar vienas aspektas yra gyventojų išsilavinimas. Panevėžio mieste gyventojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, buvo vos 13% (13 pav.)⁷⁹. Didžiąją dalį sudaro gyventojai, turintys vidurinį (30%) ir aukštesnįjį (25%) išsilavinimą⁸⁰. Net 18% gyventojų turi tik pradinį, o 14% tik pagrindinį išsilavinimą⁸¹.

13 pav. Panevėžio miesto gyventojai pagal išsilavinimą

Jei darytume prielaidą, kad vis daugiau ir daugiau žmonių supranta mokslo svarbą ir siekia aukštojo išsilavinimo, situacija šiai dienai galbūt šiek tiek pagerėjo, tačiau ji vis dar išlieka kritinė.

Šalia finansinių prielaidų, svarbus ir suinteresuotumas: reikšmingas interneto plėtrą stabdantis veiksnys yra žmonių požiūris, kad „internetas jiems nėra labai reikalingas“⁸². Tačiau visų pirma reikia sudaryti vienodas galimybes juo pasinaudoti bei įvertinti jo teikiamas galimybes, o tada taikyti socialinio marketingo priemones, kurios skatintų piliečius kuo dažniau naudotis internetu.

⁷⁹ 2001 metų gyventojų surašymo duomenys. Lietuvos statistikos metraštis 2003. – Vilnius: Statistikos departamentas, 2004. P.396.

⁸⁰ Ten pat

⁸¹ Ten pat

⁸² Skaitmeninis sklastas Lietuvoje // <http://www.lietuva.lt/index.php?Lang=34&ItemId=29514>; prisijungimo laikas: 2004-09-15

4.6 Skaitmeninis skladas

Viena svarbiausių elektroninės demokratijos bei elektroninės valdžios veikimo prielaidų - vienodų galimybių gyventojams naudotis naujomis ryšio ir informacinėmis paslaugomis užtikrinimas. Interneto naudojimo mastai Lietuvoje auga palyginti sparčiai, tačiau kaip ir daugeliui Europos Sąjungos narių, interneto prieigos klausimas išlieka labai aktualus.

Skaitmeninis skladas yra plačiai pripažinta viso pasaulio valstybių problema⁸³. Socialinių-demografinių gyventojų charakteristikų įtakoti skirtumai, įsijungiant į informacinės visuomenės procesus, lemia situaciją, kad vienos gyventojų grupės savo darbui bei reikalų tvarkymui naudoja skaitmenines priemones - kompiuterius, internetą, kompiuterizuotą informaciją, o kita dalis gyventojų šiomis priemonėmis pasinaudoti negali. Ši atskirtis reiškiasi visose pasaulio šalyse ir regionuose.

Ekspertai iš tokių tarptautinių organizacijų, kaip Jungtinės Tautos (UN), Jungtinių Tautų plėtros programa (UNDP), Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (UNESCO), Pasaulio bankas (WB), Ekonominės plėtros bendradarbiavimo organizacija (OECD) teigia, kad ateityje informacinio sklauto pasekmės jausis dar skaudžiau⁸⁴. Pasaulyje internetu naudojasi vos 6% žmonių, ir ši gyventojų dalis koncentruojasi turtingiausiose planetos šalyse. Tačiau pažymėtina, kad net ir aukštais interneto skvarbos rodikliais pasižyminčiose šalyse informacinių technologijų naudojimas nėra universalus - pavyzdžiui, Europos Sąjungos valstybėse interneto ryšį turi vidutiniškai 40% namų ūkių, o internetą naudoja tik pusė gyventojų⁸⁵. Nemaža Lietuvos, o kartu ir Panevėžio miesto gyventojų dalis išlieka atskirta ar atsiskyrusi nuo modernių IT panaudojimo. Tai lemia įvairios priežastys, pradedant nepakankama motyvacija ir baigiant finansinėmis aplinkybėmis, tačiau pasekmė yra bendra - nevienodos visuomenės narių galimybės tapti informacinės visuomenės nariais. Jeigu elektroninė valdžia, elektroninė demokratija, nuotolinis švietimas IT pagalba ir kitos susiję iniciatyvos yra planuojamos, neatsižvelgiant į nevienodas prieigos galimybes, labai tikėtina, kad daug žmonių, kurie neturi priėjimo, bus izoliuoti nuo politinio ir edukacinio proceso.

Natūralu, kad Lietuvoje skaitmeninio sklauto mažinimo iniciatyvoms skiriama vis daugiau dėmesio ir lėšų. Vienas svarbių žingsnių, mažinant skaitmeninį sklada, - nemokamos interneto prieigos užtikrinimas. Ženklus postūmis šioje srityje - 2002 m. prasidėjusi privataus

⁸³ Skaitmeninis skladas Lietuvoje // <http://www.lietuva.lt/index.php?Lang=34&ItemId=29514>; prisijungimo laikas: 2004-09-15

⁸⁴ Ten pat

⁸⁵ Flash Eurobarometer 125: Internet and the public at large // http://europa.eu.int/comm/public_opinion/flash/fl125_en.pdf; prisijungimo laikas: 2004-10-20

verslo iniciatyva "Langas į ateitį", kuri ėmėsi viešų interneto prieigos taškų (toliau – VIPT) kūrimo Lietuvoje. Vyriausybė, remdama šią iniciatyvą, skyrė jai ir biudžeto lėšų. Dauguma Lietuvos, tame skaičiuje ir Panevėžio miesto, savivaldybių labai entuziastingai parėmė šį projektą, padėdama atrasti tinkamiausias organizacijas ar įstaigas savivaldybėse. Šiuo metu Panevėžyje veikia 6 tokie centrai, kuriuose yra 18 kompiuterių. Per mėnesį juose apsilanko apie 2300 gyventojų (per dieną apie 130)⁸⁶. Ateinančiais metais pagal PHARE projektą „Viešosios interneto prieigos taškų steigimas kaimiškose vietovėse“⁸⁷ yra numatyta įsteigti apie 300 VIPT, tačiau šis projektas daugiau orientuotas į kaimo vietoves, taigi, deja, Panevėžio mieste pagal šį projektą VIPT steigti nenumatyta kaip ir pagal kitus šios srities projektus. Viešieji interneto centrai, įsteigti bibliotekose, yra viena iš priemonių, suteikiančių galimybę visuomenei iš industrinės tapti informacine, padeda ne tik bendruomenės aukštuomenei, bet ir eiliniams bendruomenės nariams tapti informacinės visuomenės nariais.

Egzistuoja keletas VIPT naudojimosi problemų:

✓ centrai įsteigti, neatsižvelgiant į proporcingą geografinį principą, todėl daliai gyventojų patogiau nuvykti į savivaldybę, nei pasinaudoti viešųjų interneto prieigos taškų teikiamomis paslaugomis;

✓ bibliotekos, kuriose yra įsteigti VIPT, dirba vėliausiai iki 18 val.; tai nesuteikia galimybės pasinaudoti internetu ilgiau dirbantiems žmonėms;

✓ pasinaudoti nemokama interneto prieiga gali tik bibliotekų skaitytojai; norint jais tapti, reikia susimokėti 3 Lt už skaitytojo bilietą;

✓ esant dideliame norinčiųjų pasinaudoti tokia galimybe srautui, reikalinga išankstinė registracija.

Išvardintos problemos dar labiau sumažina galimybę pasinaudoti nemokama interneto prieiga.

Yra dar viena galimybė pasinaudoti e. valdžios paslaugomis, t.y. interneto svetainės. Tačiau tokioje vietoje galima naudotis ne visomis teikiamomis e. valdžios paslaugomis, nes tai yra ne saugu: „Nesinaudokite interneto kavinėmis finansinėms transakcijoms atlikti ar norėdami perduoti kitą slaptą informaciją“⁸⁸. Taigi būtų galima pasinaudoti tik pirmojo ir antrojo brandos lygio elektronine viešąja paslauga. Viena vertus, tai šioji tokia išeitis, kita vertus, tokiu būdu naudojimasis viešosioms e. paslaugomis taps nepilnavertis, kai bus sudaryta galimybė naudotis tokiomis paslaugomis aukštesnio nei 2 brandos lygio.

⁸⁶ Panevėžio miesto savivaldybės pateikti duomenys

⁸⁷ Viešosios interneto prieigos taškų steigimas kaimiškose vietovėse // <http://www.ivpk.lt/riap>; prisijungimo laikas: 2004-10-23

⁸⁸ Rekomendacijos informacijos technologijų saugai // <http://www.vrm.lt/index.php?id=457>; prisijungimo laikas: 2004-09-12

Suprasdami tai, ko iš tikrųjų reikia, kad e. valdžios paslaugos būtų diegiamos ir efektyviai naudojamos, galime numatyti begalę projektų, tačiau jų įgyvendinimui reikalingos nemažos investicijos. Nuo šių metų Lietuvai atsivėrė naujos ir e. valdžios projektų finansavimo galimybės - Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos. Tačiau pasinaudoti tomis galimybėmis gali sutrukdyti jau darbe minėtos (specialistų stygiaus, dirbančiųjų kompetencijos trūkumo) bei kitos problemos.

4.7 E. valdžios projektų finansavimo problemos

Iki 2004 m. Lietuvoje e. valdžios projektai galėjo būti finansuojami iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, Europos Bendrijų programų lėšų, institucijų vidaus išteklių ir pritrauktų verslo investicijų. Teisinis pagrindas ES struktūrinei paramai gauti - Bendrojo programavimo dokumento parengimas ir suderinimas su Europos Komisija. Lietuvos 2004-2006 m. BPD projektas yra jau suderintas su Europos Komisija⁸⁹. Jame yra numatytos pagrindinės remtinos sritys, kurios yra suderintos ir su Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginiais dokumentais. Pasauliniu mastu vyriausybės valstybės plėtros strategijos informacinės visuomenės plėtros srityje yra tiesiogiai ar netiesiogiai nukreiptos į tris intervencijos sritis: e. infrastruktūra, e. paslaugos ir e. gebėjimai⁹⁰. Dvi pirmosios intervencijos sritys bus remiamos per priemonę „Informacinių paslaugų plėtra“ ir bendrai finansuojamos iš Europos regioninės plėtros fondo. Trečioji intervencijos sritis - ITT kompetencijos (e. gebėjimų) plėtra - turi būti remiamos per BPD 2 prioriteto 1 ir 2 priemones (ITT raštingumo ir įgūdžių lavinimo, IT naudojimo plėtros ir kitas veiklas)⁹¹.

BPD priemonės „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“ planuojamas biudžetas 2004-2006 metams sudaro 213 mln. litų. Iš šių planuojamų lėšų 60% (128 mln. litų) numatoma skirti „minkštiesiems“ projektams finansuoti, t.y. e. paslaugų bei turinio kūrimo projektams, o likę 40% (85 mln. litų) - „kietiesiems“ projektams, t. y. kurti infrastruktūrai⁹². Per šioje situacijoje netradiciškai trumpą laiką (praktiškai per 2 metus) kyla rizika neišnaudoti šiai ES paramos priemonei skirtų lėšų. 2004 m. sausio mėn., pasibaigus preliminarių paraiškų finansinei paramai gauti priėmimui, paaiškėjo, kad informacinių

⁸⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 24 d. nutarimas Nr. 1679 „Dėl pritarimo suderintam su Europos Komisija Lietuvos 2004 – 2006 metų Bendrojo programavimo dokumento projektui“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 123-5609.

⁹⁰ Žengiant į Europos Sąjungą: Lietuvos ir kitų ES kandidačių žinių visuomenės plėtros procesų ir jų valdymo apžvalga. Vilnius: Informacinės visuomenės plėtros prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2004. P.43

⁹¹ Lietuvos 2004–2006 metų bendrąjį programavimo dokumentas // <http://www.ivpk.lt/fondai/bpd/bpd.doc>; prisijungimo laikas: 2004-05-12

⁹² Žengiant į Europos Sąjungą: Lietuvos ir kitų ES kandidačių žinių visuomenės plėtros procesų ir jų valdymo apžvalga. Vilnius: Informacinės visuomenės plėtros prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2004. P.43

technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtros projektų įgyvendinimui iš ES struktūrinių fondų prašoma daugiau negu 800 mln. Lt. Remiantis preliminarių poreikių analize, infrastruktūriniam projektams reikėtų 245 mln. Lt, 148 mln. Lt prašoma viešųjų prieigos taškų steigimui (šiam tikslui skirta beveik trečdalis preliminariam vertinimui pateiktų paraiškų), 400 mln. Lt - e. paslaugoms ir turiniui kurti⁹³. Preliminariam paraiškų vertinimui buvo gautos 176⁹⁴ paraiškos iš visos Lietuvos (Panevėžio miesto institucijos pateikė 7 paraiškas). Pasibaigus pirmajam paraiškų teikimo terminui sulaukta tik 21 paraiška:

- 1) 6 paraiškos infrastruktūrai plėtoti, kuriose prašoma suma sudaro beveik 107,1 mln.lt;
- 2) 15 paraiškų e. paslaugų plėtrai, kurių bendra suma yra šiek tiek daugiau nei 138 mln.lt.

Tame skaičiuje Panevėžio miesto savivaldybės yra tik viena paraiška - prašoma skirti 4, 24 mln. Lt „Elektroninės valdžios plėtros“ projektui.

Tokio mažo paraiškų teikimo aktyvumo priežasčių yra keletas:

- 1) projektams paruošti buvo nepakankamai laiko;
- 2) kompetencijos paruošti projektams stoka;
- 3) sudėtingas projektų administravimas, gavus ES paramą;
- 4) stabdo finansiniai paraiškų teikimo aspektai;
- 5) neaiškūs kai kurie bendri reikalavimai finansuojamiems projektams.

Pažymėtina, kad pirmą kartą teikiant paramą struktūrinių fondų finansinei paramai gauti, vertinimas atliekamas trimis etapais: paraiškos administracinis vertinimas, projekto tinkamumo vertinimas bei paskutinis etapas - projekto techninis, finansinis ir ekonominis vertinimas.

Nesant šių etapų, jau pirmajame ir antrajame etape projektai galėjo būti atmesti ir nepatektų į galutinį vertinimo etapą dėl administracinių ar kitų nereikšmingų netikslumų.

Vienas pagrindinių aspektų yra tas, kad projektams parengti, norint juos kokybiškai paruošti bei pateikti jau pirmajame etape, **pristigo laiko**, kadangi tik 2004 metų liepos 16 d. buvo oficialiai paskelbtos gairės pareiškėjams⁹⁵. Iš pradžių tai buvo planuojama padaryti gegužės mėnesį, tačiau dėl įvairių priežasčių tai padaryta buvo gerokai vėliau. Pirmojo paraiškų etapo

⁹³ Žengiant į Europos Sąjungą: Lietuvos ir kitų ES kandidačių žinių visuomenės plėtros procesų ir jų valdymo apžvalga. Vilnius: Informacinės visuomenės plėtros prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2004. P.43

⁹⁴ Ten pat

⁹⁵ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymas Nr. T-85 „Dėl gairių pareiškėjams kvietimams teikti paraiškas konkursams pagal Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo Programavimo dokumento 3.3 priemonę „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“ patvirtinimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 110.

vertinimo terminas buvo 2004 metų rugsėjo 15 diena⁹⁶. Taigi praktiškai per du mėnesius reikėjo paruošti galimybių studiją bei visą kitą dokumentaciją. Nors paraiškų priėmimas šiems projektams finansuoti yra tęstinis, o galutinis paraiškų gavimo terminas yra 2006 metų rugsėjo 1 d.⁹⁷, tačiau iki to termino paraiškos bus priimanamos tik tuo atveju, jei dar bus likę šios priemonės įgyvendinimui skirtų lėšų.

Atitinkamos patirties ir gebėjimų valdyti projekto veiklas turėjimas - yra vienas iš tinkamumo kriterijų, vertinant projektą⁹⁸. Pareiškėjas taip pat turi atsižvelgti į projekto partnerių žinias, patirtį ir įgūdžius bei sugebėjimu papildyti projektą reikalingais įgūdžiais. Tai patvirtinant reikalinga pridėti projekto dalyvaujančių darbuotojų bei ekspertų gyvenimo aprašymus. Jau pateikiant paraišką, turi būti numatytas viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo grafikas, o tai reiškia, kad turi valdyti projektą nuo pačios pradžios iki jo įgyvendinimo pabaigos. Projektų paraiškoms parengti reikalingos papildomos žinios finansiniais klausimais - tam, kad projektas nebūtų nuostolingas, visų pirma reikėjo išsinauginėti, kokios išlaidos yra pripažįstamos tinkamos ir kokios netinkamos bei tuo remiantis įtraukti galimas kompensuoti išlaidas į biudžetą. Susidariusią situaciją Panevėžio mieste mes nagrinėjome, taigi gali būti, kad šis vertinimo kriterijus gali likti neišpildytas.

Kitas aspektas yra tas, kad **projekto administravimas**, gavus paramą, yra labai sudėtingas, todėl reikalauja daug laiko sąnaudų. Gavus lėšas e. valdžios projektui realizuoti, už tai bus atsakingas IVP skyrius. Padidėjus darbuotojų darbo krūviui, atsiranda problemos su papildomo darbo apmokėjimu, nes lėšų šiam tikslui arba papildomų darbuotojų samdymui nenumatyta. Kitas aspektas - darbuotojų kompetencijos stoka, administruojant tokius projektus. Projektui valdyti galima samdyti darbuotojus, kurie nėra Savivaldybės specialistai, tačiau tada iškyla organizaciniai klausimai - tokie darbuotojai negali disponuoti Savivaldybės sąskaita, kuri turi būti atidaryta specialiai projekto išlaidų padengimui⁹⁹.

Kalbant apie projektų pateikimo **finansinius aspektus**, vertėtų paminėti, kad pareiškėjas ir projekto partneriai privalo įrodyti, kad turi pakankamai institucinių ir finansinių gebėjimų prisidėti prie projekto įgyvendinimo bei užtikrinti projekto tęstinumą ateityje, kai paramos teikimas bus baigtas¹⁰⁰. Vadinasi, Panevėžio miesto savivaldybė turi numatyti lėšas,

⁹⁶ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymas Nr. T-85 „Dėl gairių pareiškėjams kvietimams teikti paraiškas konkursams pagal Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo Programavimo dokumento 3.3 priemonę „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“ patvirtinimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 110.

⁹⁷ Ten pat

⁹⁸ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymas Nr. T-85 „Dėl gairių pareiškėjams kvietimams teikti paraiškas konkursams pagal Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo Programavimo dokumento 3.3 priemonę „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“ patvirtinimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 110.

⁹⁹ Ten pat

¹⁰⁰ Ten pat

kurios bus skirtos projekto tęstinumui užtikrinti. Žinant, kad e. valdžios plėtra nėra viena prioritetinių sričių Savivaldybėje, šis kriterijus taip pat gali būti neišpildytas. Dar vienas finansinis aspektas yra tas, kad pagal projekto vertinimo kriterijus, prioritetas teikiamas tam projektui, kurį įgyvendinant bus skiriamas didesnis projekto pareiškėjo indėlis. Manoma, kad taip bus užtikrintas didesnis projekto įgyvendinimo suinteresuotumas ir tęstinumas. Panevėžio miesto savivaldybė planavo šiam projektui skirti 5% nuo projekto biudžeto, tačiau kadangi susidarė pakankamai didelė suma - pareiškėjo indėlio į projektą buvo atsisakyta. Be to, tik iki 70 proc. išlaidų, kurias pareiškėjas patyrė, rengdamas projekto dokumentaciją, gali būti kompensuota iš paramos lėšų¹⁰¹. Todėl konkurso nugalėtoju galimybių studijai parengti buvo pripažinta įmonė, pasiūliusi mažiausią kainą už galimybių studijos parengimą. Tai neužtikrino profesionalios galimybių studijos parengimo, kas gali nulemti šio e. valdžios projekto finansavimo baigtį.

Minimali šio kvietimo subsidijos suma yra 3,5 mln. Lt¹⁰². Tokia suma nustatyta, siekiant kaip įmanoma sumažinti teiktinų paraiškų skaičių dėl jau minėtos sudėtingos projektų administravimo procedūros, gavus paramą. Tai praktiškai užkerta kelią teikti paraiškas finansiškai nedideliems projektams. Dar vienas aspektas yra tas, kad šio kvietimo finansuojami projektai turi sukurti ne mažesnio negu 3 viešųjų paslaugų perkėlimo į internetą brandos lygio¹⁰³, t.y. dalinio interaktyvumo, paslaugas. Tai reiškia, kad turi būti nustatoma vartotojo tapatybės sistemoje. Tai lėmė, kad nemažai paslaugų, kurios galėtų būti perkeltos į elektroninę erdvę, tačiau joms teikti nėra būtina vartotojo identifikacija, nebus finansuojamos. Jau minėta, kad būtinai reikia tobulinti Panevėžio miesto savivaldybės interneto svetainę, tačiau patobulinimai šiuo atveju nefinansuojami.

Išvardintos priežastys sąlygojo tai, kad labai mažai preliminarių paraiškų paramai gauti virto realiomis. Galima daryti prielaidą, kad dalis jų bus atmesta dėl neatitikimo vertinimo ir atrankos kriterijams, todėl tas procentas sumažės dar labiau.

Išanalizavus pagrindines paramos gavimo problemas, prognozės gauti paramą e. valdžios projektui Panevėžio miesto savivaldybėje nėra optimistinės.

Panaši situacija yra ir kitose savivaldybėse, todėl išlieka labai reali ir pakankamai didelė rizika neišnaudoti finansinės paramos, skirtos labai reikalingų priemonių įgyvendinimui, siekiant informacinės visuomenės plėtros ne tik Panevėžio miesto savivaldybėje, bet ir visoje Lietuvoje.

¹⁰¹ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymas Nr. T-85 „Dėl gairių pareiškėjams kvietimams teikti paraiškas konkursams pagal Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo Programavimo dokumento 3.3 priemonę „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“ patvirtinimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 110.

¹⁰² Ten pat

¹⁰³ Ten pat

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Aptarus e. valdžios atsiradimo Lietuvoje priežastis, išanalizavus šią sritį reglamentuojančius LR teisės aktus, atlikus e. valdžios lygio Panevėžio m. savivaldybėje analizę, nustatčius pagrindines problemas, stabdančias e. valdžios plėtrą šioje institucijoje, darytinos tokios išvados:

1) informacinės visuomenės ir e. valdžios plėtra Lietuvoje turi tapti vienos iš prioritetinių sričių ne tik strateginiuose planavimo dokumentuose, bet ir realybėje, nes priešingu atveju rizikuojame tapti Europos provincija bei turėsime prisiimti atsakomybę už pasekmes;

2) Lietuvoje nėra valstybės institucijos, kuri būtų atsakinga už e. valdžios plėtrą savivaldybės institucijose, o LR įstatymai ir kiti teisės aktai neįpareigoja Savivaldybių tinkamai diegti informacines sistemas bei juose nėra būtinų prielaidų tinkamam e. valdžios elementų diegimui savivaldybėse;

3) daugelį e. valdžios plėtrą stabdančių problemų reikia spręsti aukštesniame nei Panevėžio miesto savivaldybės lygyje, tačiau kai kurias problemas ji privalo išspręsti pati;

4) konkrečių Panevėžio miesto informacinės visuomenės ir e. valdžios plėtros strategijų bei už šių sričių plėtrą atsakingo skyriaus nebuvimas stabdo nuoseklų ir efektyvų minėtų sričių plėtros procesą;

5) Savivaldybės specialistai yra įsitikinę, kad LR teisės aktai yra rekomendacinio pobūdžio, todėl suteikia jiems pasirinkimo laisvę dėl jų pačių naudojimosi jau įdiegtais e. valdžios produktais bei naujausiomis informacinėmis technologijomis;

6) didžiausia dalimi e. valdžios plėtra Savivaldybėje priklauso nuo vadovų vertybių sistemos bei prioritetų;

7) be informacinių technologijų specialistų iniciatyvos ir kompetencijos sklendi e. valdžios plėtra neįmanoma, tačiau jų darbas šiuo metu Panevėžio m. savivaldybėje menkai vertinamas;

8) nors įdiegti aptarnavimo „vieno langelio“ principu šiuo metu nepavyks, nes valstybės registrų sistema ir informacinės sistemos nepakankamai tenkina savivaldybių poreikius bei nėra teisės aktų, kurie reglamentuotų aptarnavimą tokiu principu, tačiau šiuo metu kai kuriose srityse nėra teikiamos net elementarios paslaugos, kurias teikti nereikia papildomų sąnaudų;

9) didelei Panevėžio miesto gyventojų daliai IT ir jų teikiamos galimybės vis dar išlieka „terra inkognito“, o ne gerai pažįstamas „savas kiemas“;

10) visos problemos, stabdančios e. valdžios plėtrą savivaldos institucijoje, yra tarpusavyje susijusios, todėl būdai joms spręsti turi būti kompleksiniai.

Remiantis pateiktomis išvadomis ir atlikta analize, galima pateikti tokius pasiūlymus:

1. Siekiant efektyvios informacinės visuomenės ir e. valdžios plėtros Lietuvos valstybės institucijose bei realaus šių sričių projektų įgyvendinimo, įkurti ar paskirti vieną instituciją, kuri būtų atsakinga už:

- a) informacinės visuomenės ir e. valdžios diegimą valstybinėse, tame tarpe ir savivaldos institucijose;
- b) skirtingų institucijų IT sistemų suderinamumo problemų sprendimą;
- c) integralios registrų sistemos kūrimą;
- d) atitinkamos teisinės bazės rengimą, papildymą bei tobulinimą;
- e) sistemų apsaugos bei asmens duomenų saugumo politikos formavimą ir užtikrinimą;

Ši institucija turi turėti teisę reikalauti asmeninės atsakomybės iš institucijų vadovų bei kitų atsakingų darbuotojų už projektų įgyvendinimo vėlavimą ar ignoravimą, įstatymų vykdymo ignoravimą. Tai turėtų išspęsti vadovų politinės valios vykdyti savivaldybės modernizavimo stoką, pagreintų efektyvios registrų sistemos sukūrimą bei užpildytų dabar esančias šią sritį reglamentuojančios teisinės bazės spragas.

2. Informacinės visuomenės plėtrą Panevėžio m. savivaldybėje paskelbti prioritetine sritimi ir atitinkamai praplėsti Informacinės visuomenės plėtros skyriaus funkcijas, paskiriant šį skyrių atsakingu už šios srities bei e. valdžios plėtrą Savivaldybėje.

3. Įsteigti strateginio planavimo skyrių, kuris visų pirma paruoštų Informacinės visuomenės ir e. valdžios plėtros strategijas bei jų įgyvendinimo planus.

4. Siekiant, kad visi Panevėžio savivaldybės specialistai naudotų savo darbe informacines technologijas bei įdiegtas sistemas:

- a) parengti Panevėžio miesto savivaldybės administracijos įsakymą, kuris įpareigotų visus darbuotojus naudotis IT;
- b) reikalauti iš savivaldybės tarnautojų išmokti kompiuterinio raštingumo ir turėti tai patvirtinančius dokumentus;
- c) keisti tokių dokumentų gavimo sistemą, siekiant, kad šis dokumentas atspindėtų realų darbuotojų kompiuterinio raštingumo lygį;
- d) motyvuoti darbuotojus gilinti savo žinias IT srityje.

5. Siekiant visas įmanomas paslaugas teikti aukštesniu nei 2 brandos lygiu, įdiegti asmens identifikavimo ir tapatybės patvirtinimo sistemą. Šios problemos sprendimai gali būti tokie:

- a) integruoti bankuose taikomas asmens identifikavimo sistemas į Savivaldybės informacines sistemas;
- b) įdiegti Jurbarko rajono savivaldybėje naudojamą asmens identifikavimo sistemą;
- c) patobulinti Jurbarko raj. savivaldybėje taikomą asmens identifikavimo sistemą bei, siekiant sumažinti jos įdiegimo bei administravimo kaštus, įdiegti ją visos apskrities savivaldybėse.

Teikiamos elektroninės viešosios paslaugos reikalauja skirtingo identifikacijos ir autentiškumo užtikrinimo, todėl siūlytina taikyti skirtingo lygio paslaugos vartotojo identifikavimą sistemoje. Tais atvejais, kai autentiškumui užtikrinti Įstatymuose nėra reikalaujamas itin aukštas lygis ir pasitenkinama paštu, identifikacija galėtų būti realizuota per standartinį identifikavimą, įvedant vartotojo vardą, pavardę, o, įėjus į sistemą, - paso ar identifikacinės kortelės numerį. Tokį vartotojo identifikacijos būdą siūlytina taikyti, kai norima pasinaudoti tokiomis paslaugomis kaip užsiregistravimas priėmimui pas Savivaldybės vadovus bei Tarybos narius, pateikti skundą ar pageidavimą. Taip pat galima būtų taikyti siekiant suteikti 3 brandos lygio paslaugą, t.y. užsisakyti pažymą elektroniniu paštu, o atsiimti jos atvykti į Savivaldybę. Vartotojo tapatybės patvirtinimas pagal asmens dokumentą bus atliktas, kai vartotojas atvyks atsiimti pažymos bei pristatys reikalingus dokumentus (jei tokie yra būtini, norint gauti paslaugą). Tuomet jam bus išduota jau paruošta pažyma ar leidimas. Siekiant realizuoti paslaugas, kuriose turi būti atlikti apmokėjimai, EPS sistemoje gali būti integruoti banko institucijų mokėjimo įrankiai (panašiu principu, kaip veikia elektroninės parduotuvės). Tačiau galimas ir kitas variantas - ateidamas atsiimti leidimo ar kito dokumento, už kurį reikia susimokėti, vartotojas gali atsinešti mokėjimo kvitą, kuris patvirtins apie sumokėjimą už paslaugą tradiciniu būdu.

Šio identifikacijos būdo tobulinimo trūkumas yra tas, kad, jei identifikacijai reikalingi dokumentai pavogti, yra galimybė užsiregistruoti ne to asmens vardu, kuris iš tiesų jungiasi prie sistemos, tačiau realiai pasinaudoti 3 lygio paslauga netinkamas asmuo vis tiek negalės, nes būtina atvykti atsiimti dokumentų į įstaigą, kuomet ir bus patvirtinta tapatybė. Manytina, kad tuo atveju, kai norima tik atvykti į priėmimą, pateikti skundą ar pageidavimą, toks vartotojo identifikavimas yra pakankamas. Nors ir yra galimybė ne to asmens vardu atvykti į priėmimą pas merą, pareikšti skundą ar pageidavimą, bet iš dalies šį trūkumą gali kompensuoti galimybė nustatyti elektroninių dokumentų adresatus. Tačiau šiai dienai registracijai pas Panevėžio miesto

vadovus netaikoma jokia asmens identifikacija, todėl minėtas tobulinimas sumažintų galimybę tuo piktnaudžiauti.

Remiantis ketvirtojo lygio paslaugos apibrėžimu, tokiai paslaugai būtinas pilnas interaktyvumas, t.y. vartotojas elektroniniais kanalais paduoda užklausa ir gauna galiojančią elektroninę viešąją paslaugą. Šiam lygiui taip pat keliamas privalomas reikalavimas - vartotojo tapatybės nustatymas sistemoje. Iš esmės trečiojo ir ketvirtojo lygio paslauga skiriasi tuo, kad vartotojas gauna paslaugą visa galima apimtimi be tiesioginio kontakto su paslaugos teikėju. Remiantis tuo, daugelį 3 brandos lygio paslaugų galima priskirti 4 brandos lygiui, jeigu išpildoma aukščiau įvardinta sąlyga. Tokiu būdu, kartais net visiškai paprasta paslauga, kaip atsakymas į bet kokią paklausimą paslaugos teikėjui per EPS turėtų būti priskirtas 4 brandos lygio paslaugai, taigi ir identifikavimas galimas, taikant pasiūlytą tobulinimą. Tik tais atvejais, kai būtina tiksli ir patikima asmens identifikacija ir tapatybės patvirtinimas EPS, turėtų būti taikoma šiuo metu esanti Jurbarko rajono savivaldybėje įvesta identifikavimo ir tapatybės patvirtinimo sistema.

Minėto tobulinimo visi techniniai, organizaciniai, administraciniai diegimo klausimai sprendžiami Savivaldybės jėgomis, o tai savo ruožtu susiję su administraciniais - organizaciniais pokyčiais ir su ženklomis investicijomis, toks įgyvendinimo variantas vargu ar ekonomiškai pagrįstas. Apskritis savivaldybių mastu, apjungiant savo pastangas elektroninių paslaugų sistemai diegti, reikėtų spręsti nemažai organizacinių klausimų, tačiau ekonominiu požiūriu sprendimas būtų racionalesnis. Šiuo atveju vienoje iš savivaldybių, regioninių institucijų, viešųjų įstaigų ar verslo įmonių turėtų būti įdiegta duomenų bazių ir sistemos valdymui skirta sisteminė technologinė įranga (sisteminė dalis su aptarnaujančiais moduliais), kuria naudotųsi visos bendradarbiaujančios savivaldybės.

Tiek ekonominiu, tiek sistemos administravimo požiūriu būtų paprasčiau pasiekiamas aukštas sistemos patikimumas, užtikrinamas joje kaupiamų duomenų ir informacijos saugumas, integralumas su išorinėmis informacinėmis sistemomis ir registrais, jei būtų inicijuotas savivaldybių elektroninių paslaugų aptarnavimo centro sukūrimas. Tai galėtų padaryti pvz. Savivaldybių asociacija. Toks centras atliktų išskirtines administratoriaus funkcijas:

- ✓ administruotų nuorodas (visų savivaldybių naudojamos bendrai);
- ✓ administruotų paslaugų teikėjus;
- ✓ administruotų sisteminius nustatymus;
- ✓ administruotų tikslinių grupių klasifikatorių;
- ✓ administruotų paslaugų kategorijų klasifikatorių.

E. paslaugas kurtų, teiktų ir aptarnautų pati Panevėžio miesto savivaldybė, atsižvelgdama į miesto poreikį. Atsiradus galimybei įkurti e. paslaugų aptarnavimo centrą bei

įdiegus šią EPS Panevėžio miesto savivaldybėje, ženkliai būtų praplėstos e. valdžios teikiamų paslaugų ribos bei išspręsta vartotojų identifikacijos ir asmens tapatybės patvirtinimo problema šioje institucijoje.

6. Įdiegus vieną iš pasiūlytų asmens identifikavimo ir tapatybės patvirtinimo sistemos variantų, būtų galima sudaryti sąlygas piliečiams bei institucijoms sekti, kaip vyksta jų problemų sprendimas.

Jau buvo minėta, kad šiuo metu Savivaldybės ir skyrių vadovai turi galimybę kontroliuoti savo pavaldinių darbą, matydami, kaip yra sprendžiamos visų į šią įstaigą besikreipiančių interesantų problemos. Tokias pačias galimybes reikia suteikti ir patiems interesantams, kad jie galėtų matyti:

- ✓ koks preliminarus problemos išsprendimo terminas;
- ✓ kokioje stadijoje yra jų problemos sprendimas;
- ✓ koks specialistas šiuo metu ją sprendžia;
- ✓ koks priimtas sprendimas;
- ✓ motyvuotą atsakymą dėl problemos sprendimo priėmimo arba termino atidėjimo.

Šiuo metu, jei intereso problema sprendžia keli savivaldybės specialistai, kiekvienas jų turi savo darbo užduoties apskaitos kortelę. Tam, kad kreipiantysis galėtų matyti bendrą savo problemos sprendimo kortelę, reikia įvykdyti tokias sąlygas:

- ✓ suderinti sistemą taip, kad, jei sprendimo priėmimą sąlygoja kelių specialistų darbas, interesantas matytų situaciją, kuri yra šiuo metu;
- ✓ integruoti į sistemą „išorinio“ vartotojo asmens identifikavimo sistemą.

Siekiant, kad tokia paslauga galėtų pasinaudoti kuo didesnis vartotojų skaičius, sudaryti galimybę peržiūrėti savo problemos sprendimo kortelę, naudojantis ne tik internetu, bet ir mobilaus ryšio pagalba. Tam reikalingi atitinkami susitarimai su mobiliojo ryšio operatoriais.

7. Nesant galimybių teikti paslaugas „vieno langelio“ principu, naudojantis informacinėmis technologijomis, reikia kiek įmanoma praplėsti Savivaldybės funkcijų vykdymą, naudojantis naujausiomis informacinėmis technologijomis.

Vietos savivaldos principai, kuriuos galima įgyvendinti IT pagalba Panevėžio miesto savivaldybėje:

✓ **atsakingumas rinkėjams.** Savivaldybės tarybos nariai už savo veiklą yra atsakingi ir atskaitingi rinkėjams. Šiuo metu interneto svetainėje yra skelbiamos tik Tarybos posėdžių darbotvarkės. Turi būti skelbiamos ne tik jos, bet ir sprendimai. Visuomenė turi būti informuojama apie sprendimų vykdymo eigą. Taigi reikia kiekvieno posėdžio „dėžutės“, kurioje sudėtos darbotvarkės, sprendimai bei informacija apie sprendimų vykdymo eigą, kokios kliūtys

arba nevykdymo priežastys bei numatyti problemų sprendimo būdai. Galima sukurti klasifikatorių ir suskirstyti sprendžiamus klausimus pagal temas. Piliečiams bus paprasčiau rasti juos dominančią sritį ir sekti padėtį konkrečiu klausimu.

✓ **gyventojų dalyvavimas, tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus.** Šiuo principu norėta pasakyti, kad Savivaldybės institucijos sudaro sąlygas gyventojams tiesiogiai dalyvauti, rengiant sprendimų projektus, organizuojant apklausas, susirinkimus, sueigas, viešą peticijų nagrinėjimą, skatina kitas pilietinės iniciatyvos formas. Reikia sudaryti galimybę interneto puslapyje dalyvauti forumuose, pasibaigus viešai diskusijai matyti pasiūlymų bei nuomonių apžvalgą, gauti išsamią informaciją, į kokius aspektus buvo atsižvelgta, rengiant sprendimų projektus bei kitus svarstomus klausimus. Taip pat reiktų suteikti galimybę pateikti komentarus rengiamose apklausose, matyti apibendrintus kitų žmonių komentarus.

✓ **veiklos skaidrumas.** Savivaldos įstatyme sakoma, kad: „Savivaldybės institucijų ir kitų savivaldybės viešojo administravimo subjektų veikla turi būti aiški ir suprantama gyventojams, kurie tuo domisi, jiems sudaromos sąlygos gauti paaiškinimus, kas ir kodėl daroma“. Šiuo metu apie įvairių konkursų eigą yra informuojama, jau įvykus konkursui ir išrinkus laimėtoją. Kaip jau buvo minėta, Tarybos veiklą galime nuspėti tik iš posėdžių darbotvarkių, o apie komisijų veiklą ir nuveiktus darbus yra visiškai neinformuojama. Galėtų būti galimybė stebėti konkursų eigą, tarybos bei komisijų posėdžius tiesioginės transliacijos arba bent vaizdo įrašo forma. Tai taip pat padėtų įvertinti išrinktų tarybos narių, komisijų darbą bei užtikrintų veiklos skaidrumą.

✓ **viešumas ir reagavimas į gyventojų nuomonę.** Pagal šį principą gyventojai ar jų atstovai turi teisę susipažinti su savivaldybės institucijų priimtais sprendimais, gauti viešus ir motyvuotus atsakymus į pareikštą nuomonę apie savivaldybės institucijų ir kitų savivaldybės viešojo administravimo subjektų bei atskirų valstybės tarnautojų darbą. Galbūt vertėtų suteikti galimybę pateikti skundą, nuomonę ar pageidavimą elektroninėje skundų ir pageidavimų knygoje, kurioje matytųsi visos gyventojų išsakytos nuomonės, skundai, pageidavimai, komentarai bei motyvuoti atsakymai.

Iš savarankiškųjų savivaldybių funkcijų IT pagalba būtų galima įgyvendinti:

✓ **gyventojų užimtumo, kvalifikacijos įgijimo ir perkvalifikavimo organizavimas, viešųjų bei sezoninių darbų organizavimas.** Šiuo klausimu interneto svetainėje visiškai nėra informacijos. Galėtų būti visų siūlančių darbą, perkvalifikavimo ar kvalifikacijos įsigijimo galimybes siūlančių įstaigų ar įmonių interneto tinklapių nuorodos, kuriomis pasinaudojus iš karto matomi pasiūlymai (jei tokie yra) tik Panevėžyje; t.y. supaprastinti paiešką, kad nelabai gerai gebantis naudotis informacinėmis technologijomis galėtų pasinaudoti šia paslauga. Skatinti

Panevėžio miesto ribose veikiančių darbdavių atstovus teikti informaciją apie specialistų poreikį, siekiant nukreipti teisinga linkme gyventojų persikvalifikavimą ir kvalifikacijos įgijimą.

✓ **turizmo ir gyventojų poilsio organizavimas.** Suteikti daugiau informacijos apie savivaldybėje esančias lankytinas vietas, įdėti žemėlapi, kuriame būtų galimybė nurodyti intereso esamą vietą ir norimą aplankyti objektą, gauti patarimą dėl maršruto, transporto tvarkaraštį, jei bus važiuojama visuomeniniu transportu, darbo valandas. Galėtų būti suteikta galimybė į priklausančias savivaldybei poilsio bazines ar kitokias poilsio vietas rezervuoti kambarius, namelius realaus laiko režimu arba elektroniniu paštu. Galbūt vertėtų suteikti galimybę padaryti virtualią ekskursiją po lankytinas Panevėžio miesto vietas, siekiant pritraukti turistus pamatyti tai akivaizdžiai.

Iš priskirtųjų (ribotai savarankiškų) savivaldybių funkcijų IT pagalba būtų galima įgyvendinti visų pirma vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrojo lavinimo organizavimo funkciją. Šiuo metu švietimo administravimo paslaugos regione teikiamos tradiciniu būdu, todėl gyventojai neturi galimybių gauti iš švietimo įstaigų viešųjų elektroninių paslaugų šioje srityje. Tačiau tai vienintelė sritis, kuri galbūt bus realizuota, siekiant e. valdžios plėtros Panevėžio miesto savivaldybėje, nes šiuo metu ši paraiška yra pristatyta atsakingų institucijų vertinimui. Projektui iškeltas tikslas - sukurti elektroninių švietimo administravimo paslaugų administravimo portalą, kuris suteiktų galimybę visiems visuomenės nariams gauti elektronines viešąsias paslaugas nuotoliniu būdu ir užtikrintų teikiamų paslaugų suteikimo skaidrumą.

Viena iš savivaldybės funkcijų - **socialinių paslaugų ir kitos socialinės paramos teikimas** - taip pat gali būti įgyvendinama e. valdžios pagalba. Šiuo metu iš šios srities elektroninių paslaugų yra pateiktos tik atmintinės, kuriose nurodyta kur kreiptis, kokius dokumentus turėti, kam ta parama gali būti suteikta ir t.t. Galėtų būti bent jau prašymų formos ir jų pildymo pavyzdžiai. Nereiktų jų pildyti nuėjus į savivaldybę, o tai sumažintų eiles ir sutaupytų laiko. Taip pat galėtų būti kompensacijų skaičiuoklė, kurios pagalba piliečiai, suvedę reikiamus duomenis, galėtų sužinoti, kokio dydžio kompensacija jiems priklausytų ir ar verta rinkti dokumentus šiam tikslui.

Viena iš opiausių kiekvienos bendruomenės problemų ir savivaldybės funkcijų - **sąlygų neįgalių gyventojų (invalidų, visiškos negalios invalidų) socialiniam integravimui į bendruomenę sudarymas.** Panevėžio miesto savivaldybės prioritentinė socialinės paramos kryptis - socialinių paslaugų teikimas neįgaliams ir senyviems asmenims. Skiriamos lėšos kompleksinei invalidų reabilitacijos programai padeda neįgaliųjų organizacijoms, kurių mieste yra 31, plėsti socialines paslaugas, vykdyti specialaus ugdymo, darbinio užimtumo, profesijos įsigijimo programas, nariams integruotis į visuomenę. Tačiau nėra teikiama nei viena paslauga e.

valdžios pagalba. Įgyvendinant šią savivaldybės funkciją e. valdžios pagalba, šiuo metu šioje srityje jau galima padaryti labai daug. Pažengusios technologijos jau leidžia pačiam paprasčiausiam asmeniniam kompiuteriui skaityti komandas iš lūpų - seka kalbančio žmogaus mimiką; t.y. veido ir lūpų judesius. Palyginusi gautus duomenis su kalba, programa gali pateikti kompiuteriui pakankamai duomenų, pagal kuriuos gali būti atpažinta kalba net ir triukšmingoje aplinkoje. Tačiau pradėti reiktų nuo interneto svetainės pritaikymo neigaliesiems. Silpno regėjimo neįgalieji gyventojai turi turėti galimybę susipažinti su visa skelbiama informacija, o visiškai nematantys aktualią informaciją (tarybos posėdžių eigą, naujienas) išklaudyti. Turintys judėjimo sutrikimų, negirdintys ar silpnai girdintys galėtų gauti galimybę stebėti tarybos posėdžius, aplankyti virtualias parodas, muziejus bei matyti „bėgančią eilutę“, t.y. tekstą apie rodomus objektus ar svarstomus klausimus posėdyje.

Gyventojų bendrosios kultūros ugdymo ir etnokultūros puoselėjimo srityje (dalyvavimas kultūros plėtros projektuose, muziejų, teatrų bei kitų kultūros įstaigų steigimas, reorganizavimas, pertvarkymas, likvidavimas ir jų veiklos priežiūra, savivaldybių viešųjų bibliotekų steigimas, reorganizavimas, pertvarkymas ir jų veiklos priežiūra) galėtų būti suteikta galimybė rezervuoti bilietus internetu į teatrą, kiną, koncertą bei už juos susimokėti. Gali būti sudarytos galimybės dalyvauti parodos atidaryme virtualioje aplinkoje. Galbūt tai paskatintų dažniau akivaizdžiai lankytis muziejuose, kitose parodose.

Šilumos ir geriamojo vandens tiekimo bei nuotėkų surinkimo ir valymo organizavimo srityje galėtų būti galimybė išsikviesti avarines, pateikti prašymus, pageidavimus ar skundus, gauti konsultacijas interaktyviu būdu ar e. paštu.

Nemažiau aktuali yra savivaldybės funkcija **sanitarijos ir higienos taisyklių tvirtinimo, jų laikymosi kontrolės organizavimo, švaros ir tvarkos viešosiose vietose užtikrinimo srityje**. Galėtų būti sudarytas visų sanitarijos ir higienos taisyklių sąvadas, kuris būtų suskirstytas į kategorijas ir leistų interesantams lengvai surasti jam reikiamą taisyklę. Taip pat praverstų viešas patikrinimų paskelbimas interneto svetainėje, kad gyventojai žinotų, kokioje pvz. kavinėje laikomasi higienos normų, o kurioje rasta taisyklių pažeidimų ir kokių. Savo ruožtu tai galėtų skatinti įmones laikytis visų sanitarijos ir higienos taisyklių, o tai prisidėtų prie bendruomenės narių sveikatos gerinimo.

8. Norint įgyvendinti 7 punkte pateiktus pavyzdžius, reikia siekti, kad Panevėžio miesto savivaldybės interneto svetainė atitiktų ne tik Įstatyme numatytus bendruosius reikalavimus, bet ir taptų šios institucijos elektroninės valdžios vartais, kuriuos atidarius būtų galima gauti kuo daugiau paslaugų.

9. Siekiant informacinės visuomenės plėtros Panevėžio mieste, didžiausią dėmesį reikia skirti:

- a) „televizinės“ kartos ugdymui naudoti informacinėmis technologijomis;
- b) mokyklų, kuriose ugdomi busimieji informacinės visuomenės nariai, kompiuterizavimui;
- c) mokyklų bibliotekų kompiuterizavimui, kurios iš dalies galėtų vykdyti viešųjų interneto prieigos taškų funkcijas;
- d) interneto prieigos taškų tinklo plėtrai, laikantis proporcingo geografinio principo bei sudarant sąlygas naudoti jais vėlesnėmis valandomis;
- e) sąlygų sudarymu gauti reikalingą informaciją interneto prieiga interesantams pačios Savivaldybės patalpose;
- f) piliečių skatinimui naudoti informacinėmis technologijomis bei e. valdžios paslaugomis.

Taip pat reikia:

- g) sudaryti sąlygas verslo plėtrai, siekiant didesnio gyventojų užimtumo, kas leistų padidinti pajamas arba sąlygotų jų atsiradimą;
- h) skatinti steigti ir rasti galimybių subsidijuoti įmonių, teikiančių interneto įvedimo, naudojimo (internetu svetainės), informacinių technologijų pardavimo, diegimo, mokymo jomis naudoti paslaugas.

Reziumuojant būtų galima pasakyti, kad nors kai kurių problemų sprendimas (pvz. informatyvios integralios registrų sistemos bei reikiamos teisinės bazės kūrimas) nėra Panevėžio miesto savivaldybės kompetencija, vis tik yra galimybė ženkliai praplėsti e. valdžios ribas šioje institucijoje. Buvo pateikta tik keletas pavyzdžių, kaip tai būtų galima padaryti, tačiau tam, visų pirma, reikia kitokio vadovų požiūrio į šios srities plėtrą. Tuomet bus efektyviau ir greičiau sprendžiamos kitos problemos, kurios stabdo e. valdžios diegimą Panevėžio miesto savivaldybėje. Šiuo metu pagrindinis uždavinys turi būti sąlygų visuomenei ugdyti gebėjimus naudoti IT ir internetu sudarymas bei skatinimas jomis naudoti. Tuomet, kai bus išspęstos į Panevėžio m. savivaldybės kompetenciją neįeinančios problemos, visuomenė bus pasiruošusi tinkamai naudoti e. valdžios paslaugomis bei tapti tikraisiais informacinės visuomenės nariais.

SUMMARY

Master's work theme is the deployment of electronic government in the Municipality of the Panevezys.

Master's work object is analyzing of necessary conditions to evolve the electronic government deployment in the Municipality of the city Panevezys and offer the suggestions what could forward the electronic power deployment in this institution.

In the first parts of work there are discussed the reasons of electronic government coming, the deployment necessity and utility in Lithuania and in the world, there are gave the e. government definitions found in the literature and introduced models. In the second part it is introduced legislations of Lithuanian Republic fine-tuning electronic government area. The third part of master's work is up to assessing the electronic power level in the Municipality of the city Panevezys. In this part it is made analysis of offered electronic public service at his moment, there are gave entered services by digital technologies, offering predictions, it is discussed the applying of electronic power in the managing of the Municipality. In the fourth part is discussed the problems what are stopping the electronic government deployment in this institute. It is researching the necessity of integral register system, discussing the problem of user's identification and confirmation; it is introduced inculcated services user's identification system in the Municipality of the Jurbarkas district and there are analyzing the possibilities to inculcate the same identification system in the Municipality of the Panevezys city. Also there are discussed the chief's and specialist's competences, the problems of the financing of the electronic power projects and digital latch and there are analyzing the problems of training ability to use new technologies by citizens of Panevezys.

In the end of Master's work there are drawing the conclusions and propositions what could quicken the electronic government introduction in the Municipality of the Panevezys city.

LITERATŪRA

- 1) Lietuvos Respublikos Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-236.
- 2) Lietuvos Respublikos Elektroninio parašo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 61-1827.
- 3) Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945.
- 4) Lietuvos Respublikos Valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 45-1708.
- 5) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 28 d. nutarimas Nr. 229 „Dėl Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 20-652.
- 6) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001m. rugpjūčio 10 d. nutarimas Nr. 984 „Dėl Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginio plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 71-2534.
- 7) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimas Nr.853 „Dėl Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 60-2424.
- 8) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3599.
- 9) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl Piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo viešojo administravimo ir kitose institucijose pavyzdinės tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 95-4105.
- 10) Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX - 1187 „Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 113-5029.
- 11) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimas Nr. 2115 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 2-54.
- 12) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 984 „Dėl Lietuvos Informacijos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 984 „Dėl Lietuvos Informacijos technologijų saugos valstybinės strategijos ir jos įgyvendinimo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-4006.

- 13) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 1645 „Dėl aukštųjų technologijų plėtros programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 121-5488.
- 14) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimas Nr. 480 „Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės institucijų interneto svetainėms patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 38-1739.
- 15) Panevėžio miesto savivaldybės tarybos 2003 m. gegužės 19 d. sprendimas Nr.1-4-2 „Dėl savivaldybės tarybos 2003-2007 m. veiklos programos patvirtinimo“ // <http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabid=385>; prisijungimo laikas: 2004-05-15
- 16) Panevėžio miesto savivaldybės tarybos 2003 m. birželio mėn. 19 d. sprendimas Nr. 1-4-1 „Dėl Panevėžio miesto plėtros 2004-2013 metų strategijos patvirtinimo“ // <http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabid=332> ; prisijungimo laikas: 2004-05-15
- 17) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 30 d. nutarimas Nr. 852 „Dėl Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 65-2947.
- 18) Panevėžio miesto savivaldybės tarybos 2003 m. rugsėjo 25 d. sprendimas Nr.1-7-2 „Dėl savivaldybės tarybos 2003 - 2007 m. veiklos plano patvirtinimo“ // http://www.panevezys.lt/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/sv_03_07.pdf; prisijungimo laikas: 2004-05-15
- 19) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimas Nr.1468 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 112-5022.
- 20) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 24 d. nutarimas Nr. 1679 „Dėl pritarimo suderintam su Europos Komisija Lietuvos 2004 – 2006 metų Bendrojo programavimo dokumento projektui“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 123-5609.
- 21) Panevėžio miesto savivaldybės tarybos 2004 m. kovo 18 d. sprendimas Nr.1-14-13 „Dėl Panevėžio miesto savivaldybės investicijų 2004-2006 metų programos patvirtinimo“ // <http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabid=1121&mid=1747&ItemID=552> ; prisijungimo laikas: 2004-05-15
- 22) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio mėn. 28d. nutarimas Nr. 488 „Dėl Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 69-2399.
- 23) Vidaus reikalų ministro 2004 m. balandžio 30 d. įsakymas Nr. 1V-148 „Dėl pavyzdinio savivaldybių institucijų ir įstaigų teiktinų naudojant skaitmenines technologijas viešųjų paslaugų sąrašo tvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 2-54.

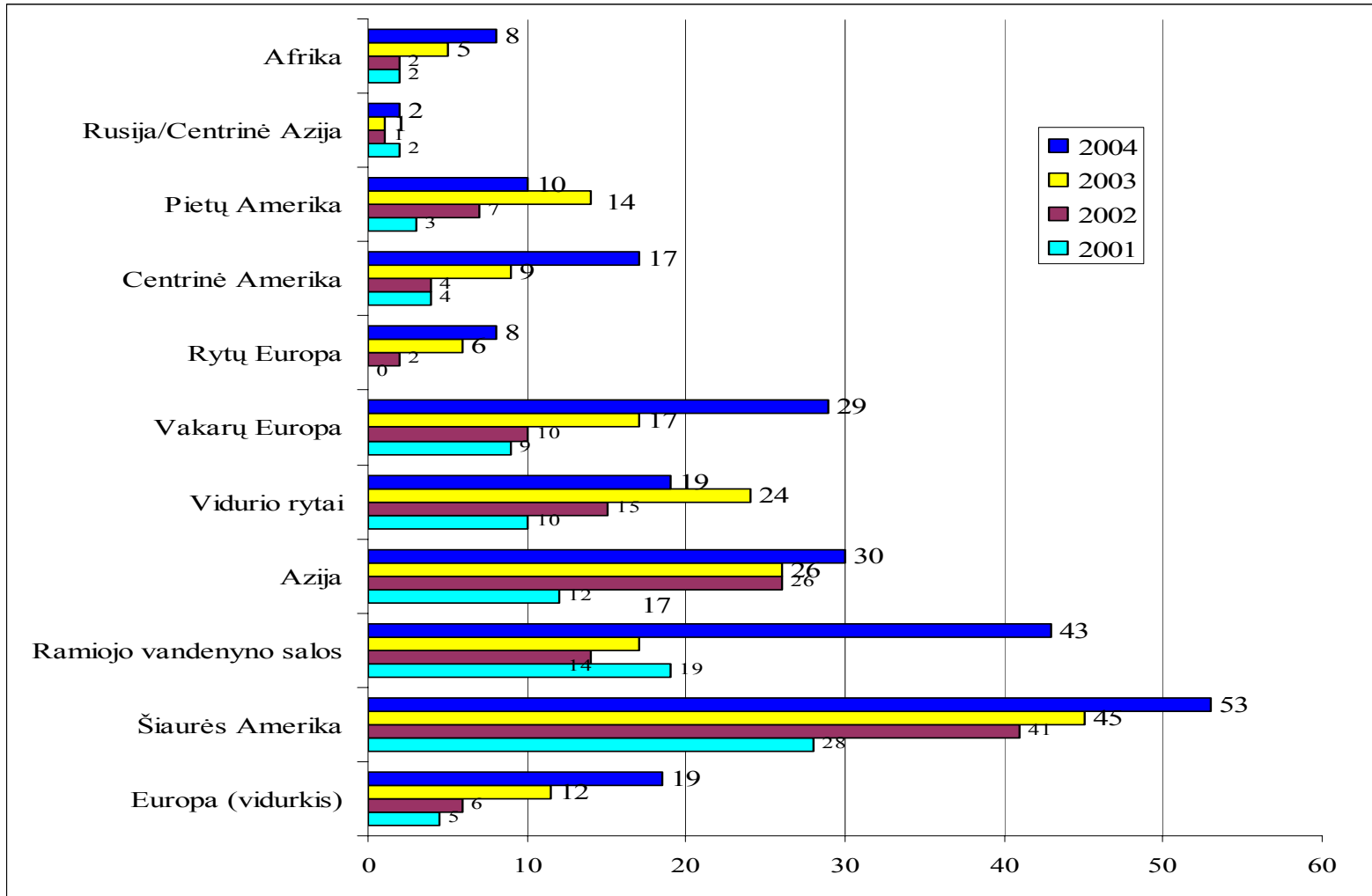
- 24) Finansų ministro įsakymas 2004 m. gegužės 31d. Nr. 1K-204 „Dėl Lietuvos 2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ Valstybės žinios. 2004, Nr. 93-3421.
- 25) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 15 d. nutarimas Nr. 1176 „Dėl visuotinio kompiuterinio raštingumo programos“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 140-5124.
- 26) Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymas Nr. T-85 „Dėl gairių pareiškėjams kvietimams teikti paraiškas konkursams pagal Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo Programavimo dokumento 3.3 priemonę „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“ patvirtinimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 110.
- 27) Švietimo ir mokslo ministro 2002 m. vasario 28d. įsakymas Nr. 315 „Dėl Informacijos ir komunikacijos technologijos diegimo švietimo sistemoje programos“
- 28) Chlivickas E. Valstybės tarnautojų kvalifikacijos ugdymo strategija // Pilietinė visuomenė ir viešoji valdžia. Kaunas: Technologija, 2001. P.15- 27
- 29) Informacinių technologijų visuomenė: humanitarinės interpretacijos. Monografija. Vilnius: LTU, 2002. P.184
- 30) Jucevičius R. Strateginis viešųjų institucijų valdymas // Viešųjų institucijų valdymas. Kaunas: Technologija, 1999. P. 24 – 29
- 31) Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Kainas: Judex, 2002. P.400
- 32) Kiauleikis V., Janavičiūtė A., Kiauleikis M., Morkevičius N. //Technologijos informacinės visuomenės plėtrai. Lietuvos mokslas ir pramonė, konferencija. Informacinės technologijos. – Kaunas: 2002. p.107-112.
- 33) Keras A., Kurapka E., Petrauskas R. Informacinės visuomenės kūrimo, informacinių technologijų taikymo ir informacinių technologijų teisės plėtros tendencijos Europos Sąjungoje. – Vilnius: LTU, 2001. P. 68
- 34) Lietuvos statistikos metraštis 2003. – Vilnius: Statistikos departamentas, 2004. P.656
- 35) Petrauskas R. Informacinių technologijų taikymas viešajame administravime. – Vilnius: LTU, 2001. P.60
- 36) Telesius E.. Skills of Information Technologies – to Everyone ECDL Program in Lithuania – Strategic Initiative of Computer Society // The International Conference “Information Society”. Vilnius, 1999, P. 178-180.
- 37) Tidikis R. Socialinių mokslų ir tyrimų metodologija.-Vilnius: LTU, 2003. P. 628
- 38) Vaičiūnienė J. Piliečių dalyvavimas priimant sprendimus // Viešųjų institucijų valdymas: straipsnių rinkinys. Kaunas: Technologija, 1999. P. 53-59

- 39) Žengiant į Europos Sąjungą: Lietuvos ir kitų ES kandidačių žinių visuomenės plėtros procesų ir jų valdymo apžvalga. Vilnius: Informacinės visuomenės plėtros prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2004. P.63
- 40) A. Augustinaitis. Informacijos visuomenės savivaldos tendencijos // Informacijos mokslai, 2000 (14). P. 18-45.
- 41) A. Keras, R. Petrauskas. Informacinės technologijos ir teisė kuriant informacinę visuomenę // Jurisprudencija. 2000, T.15 (7), P. 104-110.
- 42) V. Savukynas. Lithuania in the Information Society // Baltic IT&T Review Nr. 4 (23), 2001. P.53
- 43) Augustaitis V. Nesustabdysi upės bėgimo... // <http://www.bendruomenes.lt/news.php?strid=11791&id=13381>; prisijungimo laikas: 2004-08-23
- 44) E. Demokratija – Lietuvos vizija 2010-2020 metai // http://politika.osf.lt/kiti/scenarijai/santraukos/Vysniauskaites_santrauka.htm; prisijungimo laikas: 2004-09-25
- 45) Elektroninė Europa - Informacinė visuomenė visiems // http://www.lrs.lt/inter/plsql/www_viewer.ViewDoc?p_int_tekst_id=4104&p_int_tv_id=691; prisijungimo laikas: 2004-10-12
- 46) E-demokratija - Lietuvos vizija 2010-2020 metai // http://politika.osf.lt/kiti/scenarijai/santraukos/Vysniauskaites_santrauka.htm; prisijungimo laikas: 2004-10-12
- 47) E. valdžios trumpas aprašymas // <http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0035411.doc>; prisijungimo laikas: 2004-05-16
- 48) Lietuvos 2004–2006 metų bendrasis programavimo dokumentas // <http://www.ivpk.lt/fondai/bpd/bpd.doc>; prisijungimo laikas: 2004-05-12
- 49) Viešosios interneto prieigos taškų steigimas kaimiškose vietovėse // <http://www.ivpk.lt/riap>; prisijungimo laikas: 2004-10-23
- 50) Pasaulio Banko ataskaita „Lietuva kelyje žinių ekonomikos link“, 2003 m. vasario mėn. <http://www.lrv.lt/main.php?cat=301&d=3001>; prisijungimo laikas: 2004-10-23
- 51) Rekomendacijos informacijos technologijų saugai // <http://www.vrm.lt/index.php?id=457>; prisijungimo laikas: 2004-09-12
- 52) It sauga: valstybės institucijų veikla // <http://www.ivpk.lt/main-aktual.php?cat=61&n=8>; prisijungimo laikas: 2004-10-23
- 53) E-Government Strategy Of the USA // <http://www.alfaredi.org/upload/documento/81102--15-2-E%20gov%20srategies.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12

- 54) Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - The Role of eGovernment for Europe's Future // http://europa.eu.int/information_society/eeurope/2005/doc/all_about/egov_communication_en.pdf; prisijungimo laikas: 2004-10-23
- 55) Digital Divide Basics: Digital Divide Network // <http://www.digitaldividenetwork.org/content/sections/index.cfm?key=2>; prisijungimo laikas: 2004-08-15
- 56) Dunleavy P., Maregetts H. The advent of digital government: public bureaucracies and the state in the internet age // http://www.governmentontheweb.co.uk/downloads/papers/APSA_2000.pdf; prisijungimo laikas:2004-10-12
- 57) Flash Eurobarometer 125: Internet and the public at large // http://europa.eu.int/comm/public_opinion/flash/fl125_en.pdf; prisijungimo laikas: 2004-10-20
- 58) Global E – Government 2004 // <http://www.insidepolitics.org/egovt04int.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-10 -20
- 59) Kovačič A., Groznik A., Štemberger M. T., Jaklič J. Managing Change toward E-Government // <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan009213.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12
- 60) Lucica M. Impact of new technologies on Public Organizations // <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN009309.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12
- 61) Migration trends in an enlarged Europe // http://www.evropska-unie.cz/download/eng/studies/migration_draft.pdf ; prisijungimo laikas: 2004-09-12
- 62) Ndou V. E-Government for developing countries: opportunities and challenges // <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN018634.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12
- 63) Presidency Conclusions - Lisbon European Council: 23 and 24 March 2000 http://europa.eu.int/ISPO/docs/services/docs/2000/jan-march/doc_00_8_en.html; prisijungimo laikas: 2004-05-15
- 64) Sakowicz M. How to evaluate E-Government? Different Methodologies and Methodes // <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN009486.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-12-12

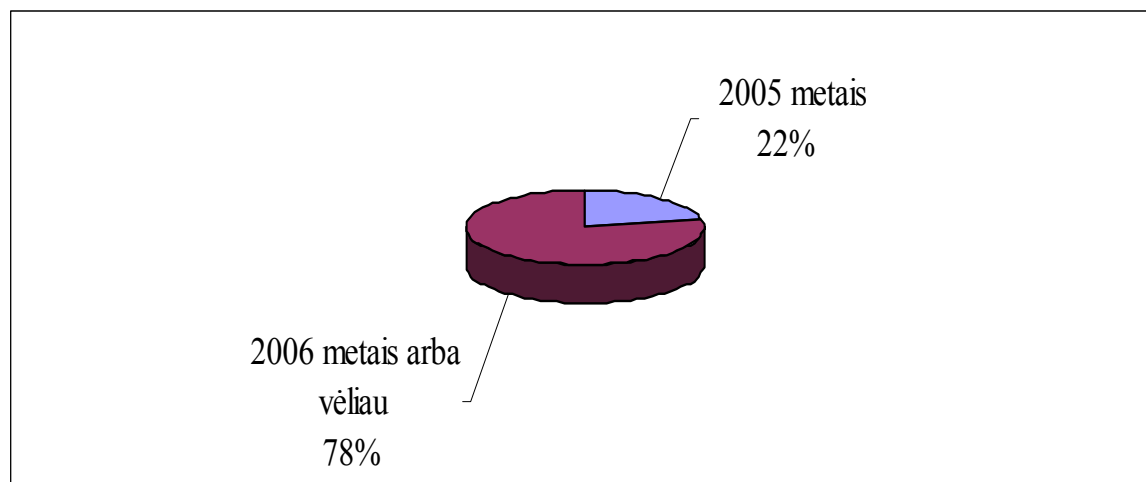
PRIEDAI

2004 metų e. valdžios paslaugų pasaulyje ataskaita¹⁰⁴

¹⁰⁴ Global E – Government 2004 // <http://www.insidepolitics.org/egovt04int.pdf>; prisijungimo laikas: 2004-10 -20

Paslaugų teikimo, naudojant skaitmenines technologijas, prognozės¹⁰⁵

¹⁰⁵ Panevėžio miesto savivaldybės tyrimo analizė

Panevėžio miesto savivaldybės interneto svetainės norminių dokumentų kaupimo ir paieškos sistema

Adresas <http://195.182.86.146/aktai/>

Užklausa | Rubrikos | Litlex | Infolex | Pagalba

Dokumentų paieška

Dokumento Nr.: 545

Padalinys:

Dokumento forma:

- INFORMACIJA
- INSTRUKCIJA
- ISAKAS
- ISAKYMAS**
- IŠAIŠKINIMAS
- IŠRASAS
- IŠVADA
- KODEKSAS
- KONVENCIJA
- KREIPIMASIS
- LAIŠKAS
- NORMATYVAI
- NUOSTATAI
- NURODYMAS
- NUTARIMAS

Priėmimo data: iki:

Žodžiai pavadinime:

Žodžiai dokumente:

Publikuota:

Leidinio Nr.:

Publikacijos Nr.:

Viešumas:

Rodyti asmenines pastabas

Adresas <http://195.182.86.146/aktai/find.asp>

Užklausa | Rubrikos | Litlex | Infolex | Pagalba

Rasta dokumentų: 3

1. PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖS ADM. DIREKTORIUS
A-545 2004 m. birželio mėn. 25 d. IŠAK
[DĖL PAREIGYBĖS ĮSTEIGIMO INFORMACINĖS VISUOMENĖS PLĖTROS SKYRIUJE](#)
2. PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖS ADM. DIREKTORIUS
A-545 2003 m. rugsėjo mėn. 5 d. IŠAK
[DĖL UAB „PANEVĖŽIO ŽELDYNAI“ VALDYBOS NARIŲ ATŠAU](#)

Dokumento registracijos kortelė

File Edit View Create Actions Section Help

Workspace DoRe dokumentai - Gauti dokumentai Gaunamasis dokumentas: Dėl vienkartinės pašalpos sk... notes

1 Perduoti 2 Susipažinti 3 Pavedimas 4 Istorija 5 Susiję 6 Naujas 7 Spausdinti 8 9

Būsena: **Baigtas**

Gautas dokumentas Nr. 224-21-4.7.-19

Registracijos rekvizitai

Padalinys	Bendrasis skyrius
Registravimo data	2003.02.06
Žurnalas	224-21 Gyventojų pasiūlymų, skundų ir prašymų registracijos žurnalas
Bylos nr.	4.7.

Dokumento rekvizitai

Dokumento data	2003.02.06
Dokumento numeris	
Gavimo būdas	
Siuntėjas	Zita Kirjanovaitė [Vilties g.1-2,], (Gyventojas)
Tarpinis siuntėjas	
Lapų skaičius	3
Dok. rūšis	Prašymas
Rubrika	Socialinio aprūpinimo
Antraštė	Dėl vienkartinės pašalpos skyrimo
Kuratorius	Juozas Juodelis
Susiję raštai	224-19-4.7.-15

Office

Darbo užduoties apskaitos kortelė

Pavedimas - Lotus Notes

File Edit View Create Actions Section Help

Workspace DoRe dokumentai - G... Gaunamasis dokumentas: Dėl v... (Untitled) Pavedimas X notes

1 Baigti 2 Dokumentas 3 Susiję 4 Gražinti vykdyti 5 Pranešimas 6 Spausdinti 7 8

Atlikta

Darbo užduoties apskaitos kortelė Nr. 224-11264

Dokumentas Nr. 224-21-4.7.-19

Prašymas: 2003.01.06 00:00:00 Dėl vienkartinės pašalpos skyrimo, Zita Kirjanovaitė [Vilties g.1-2.].

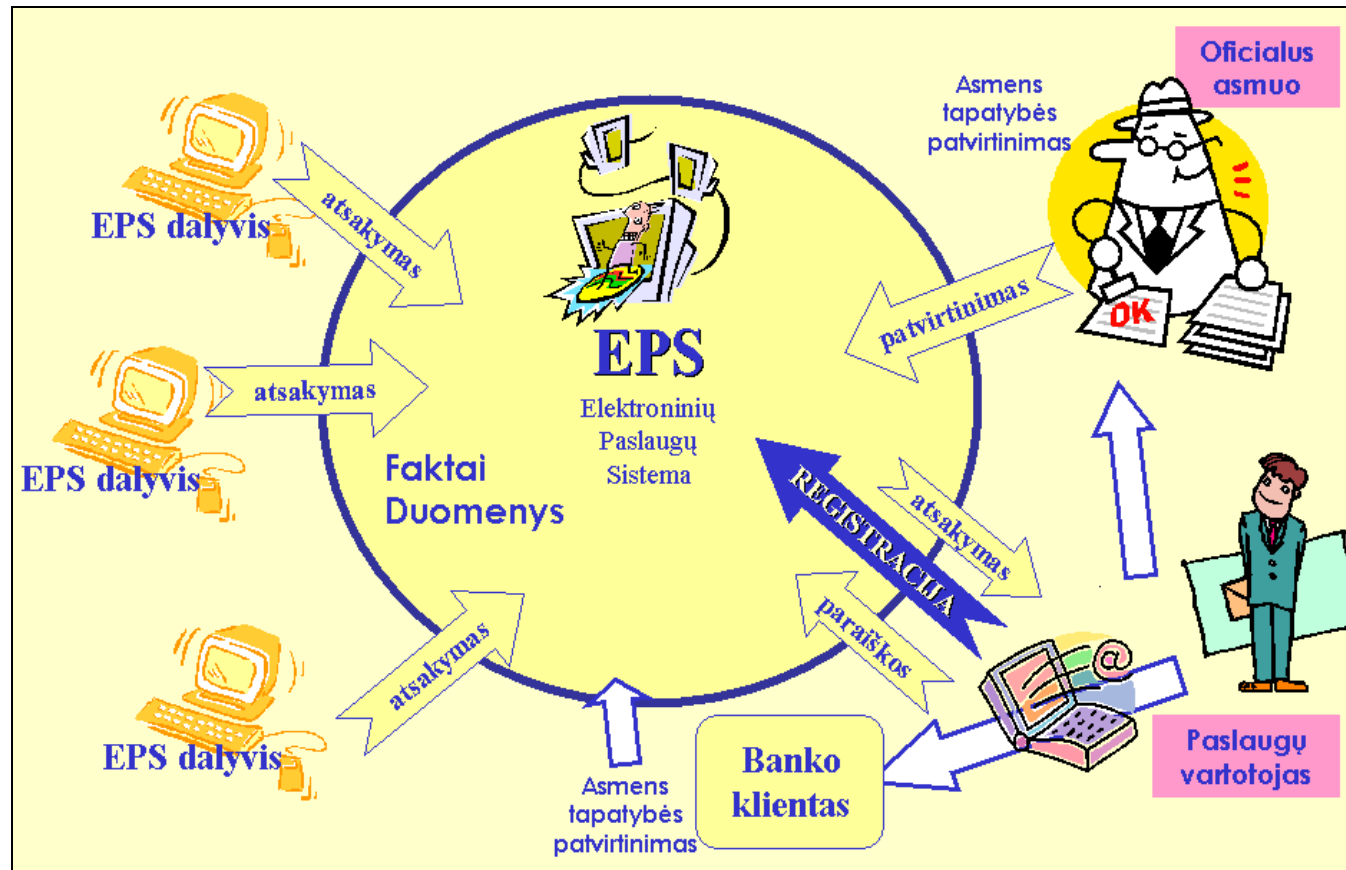
Pavedimo data	2003.02.07
Kuratorius	Juozas Juodelis, Savivaldybės administracija
Vykdytojas	Ona Petraitiienė, Socialinės paramos skyrius
Terminas	2003.02.20
Rezoliucija	Dėl vienkartinės pašalpos skyrimo
Rezultatas	☐ Parengti dokumentą ☐ Informuoti kuratorių
Kontrolės požymis	☐ Kontroliuojamas

▼ **Vykdymas**

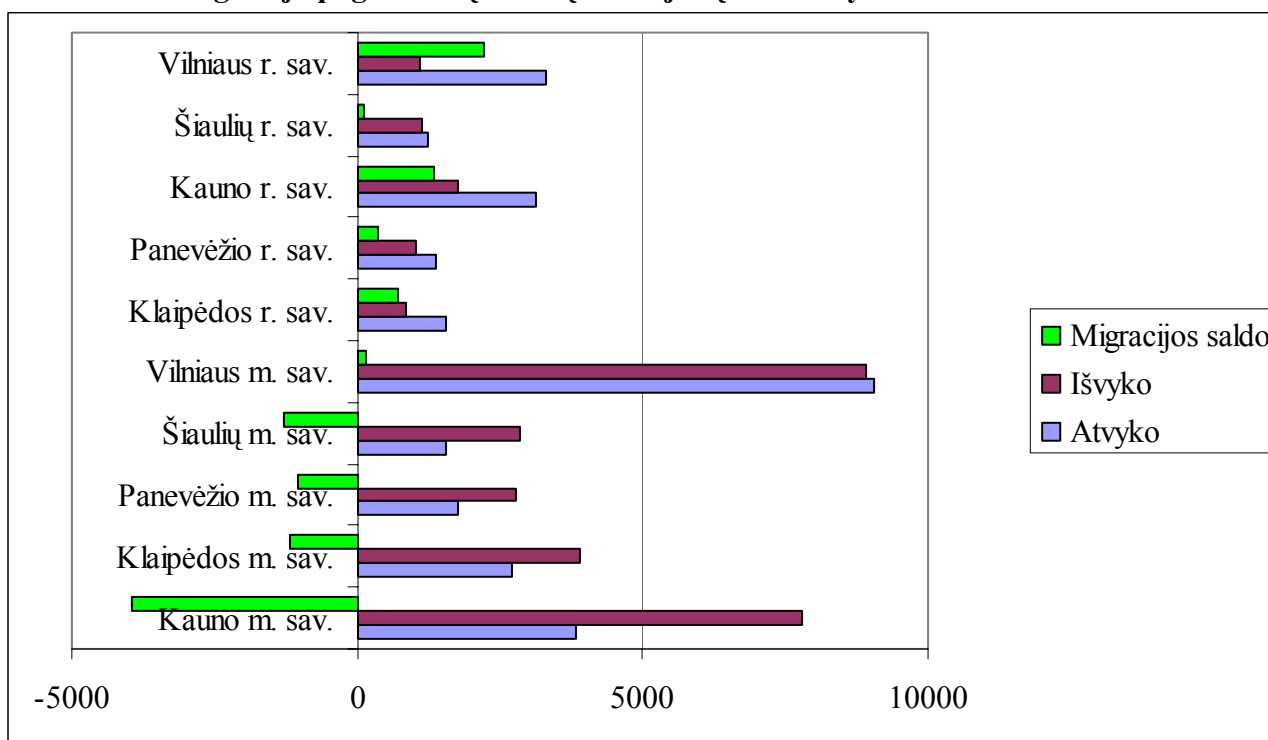
Jvykdytas	2003.02.12
Jvykdymo pobūdis	
Jvykdymo turinys	
Parengtas dokumentas	

Office

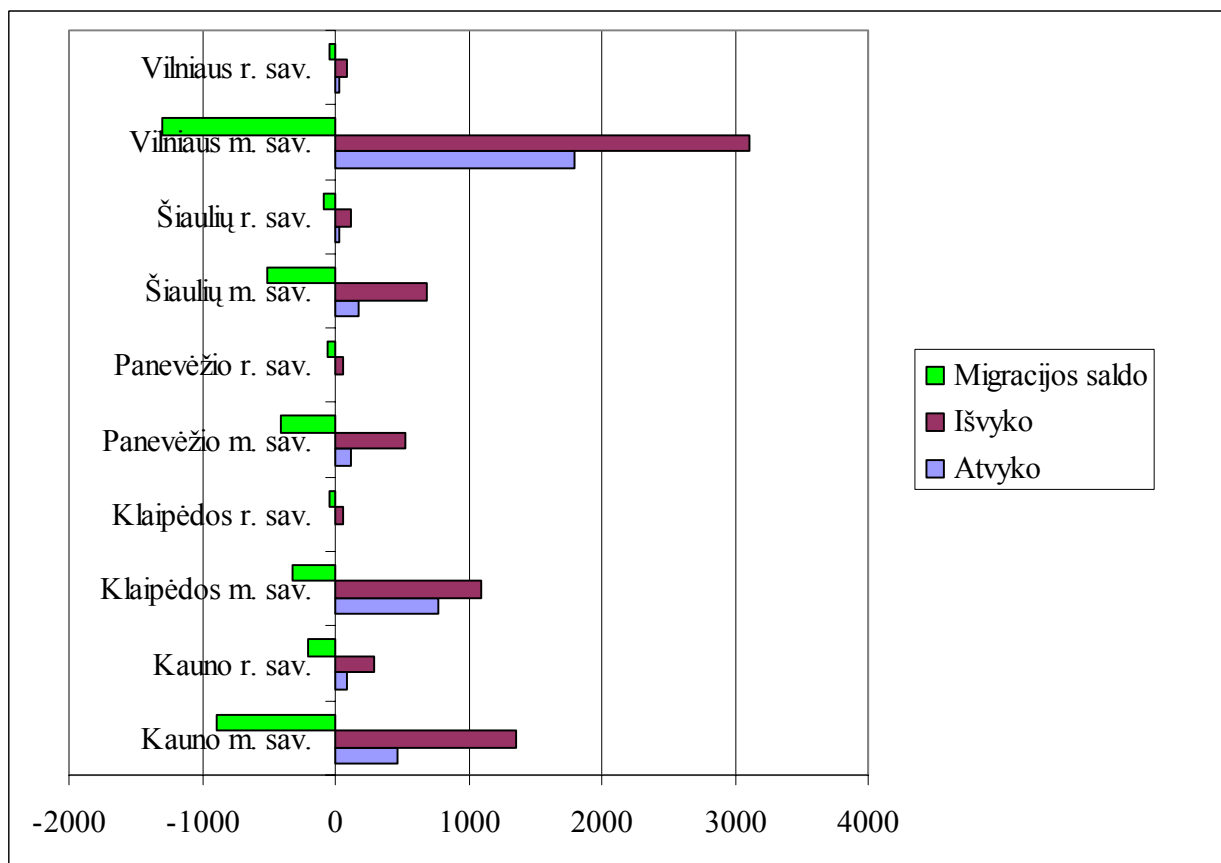
Jurbarko rajono savivaldybėje taikoma asmens identifikavimo ir tapatybės patvirtinimo principinė schema

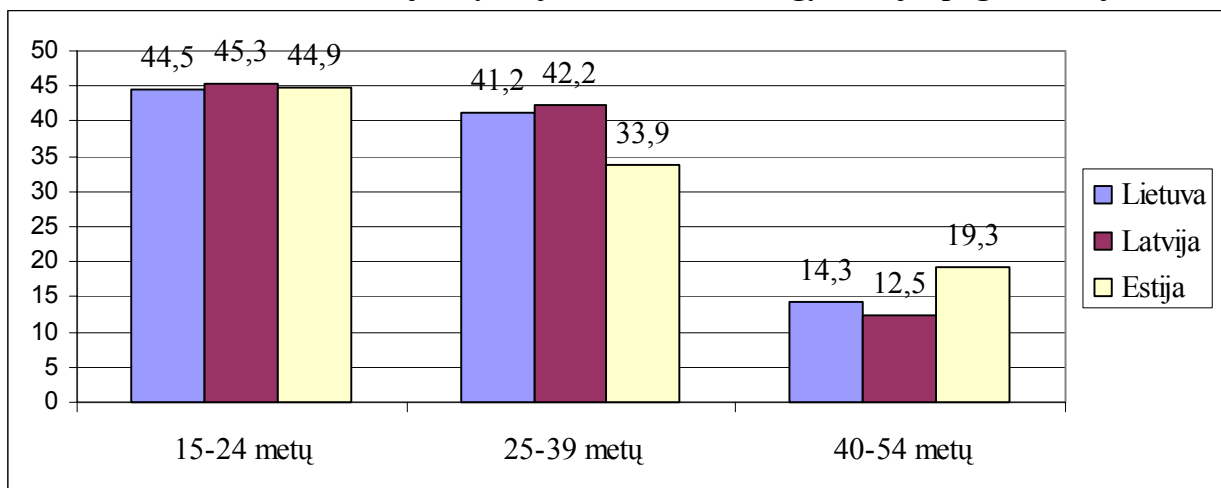
Migracija pagrindinių miestų bei rajonų savivaldybėse 2003 m.¹⁰⁶

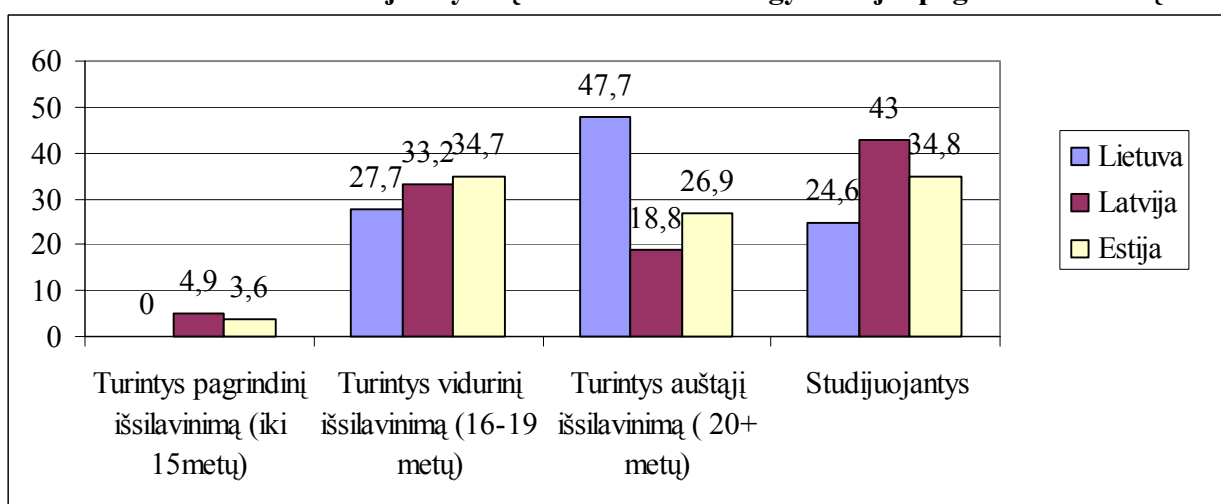
Tarptautinė migracija pagrindinių miestų bei rajonų savivaldybėse 2003 m.

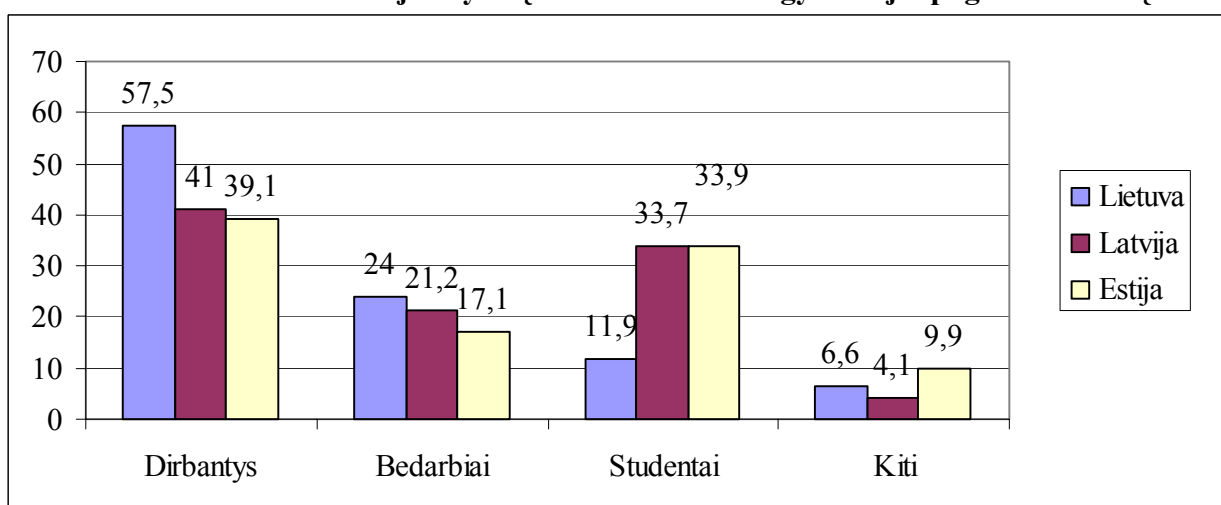
¹⁰⁶ Lietuvos statistikos metraštis 2003. – Vilnius: Statistikos departamentas, 2004. P.656

2002 metais ketinantieji išvykti į ES šalis Lietuvos gyventojai pagal amžių¹⁰⁷

2002 metais ketinantieji išvykti į ES šalis Lietuvos gyventojai pagal išsilavinimą

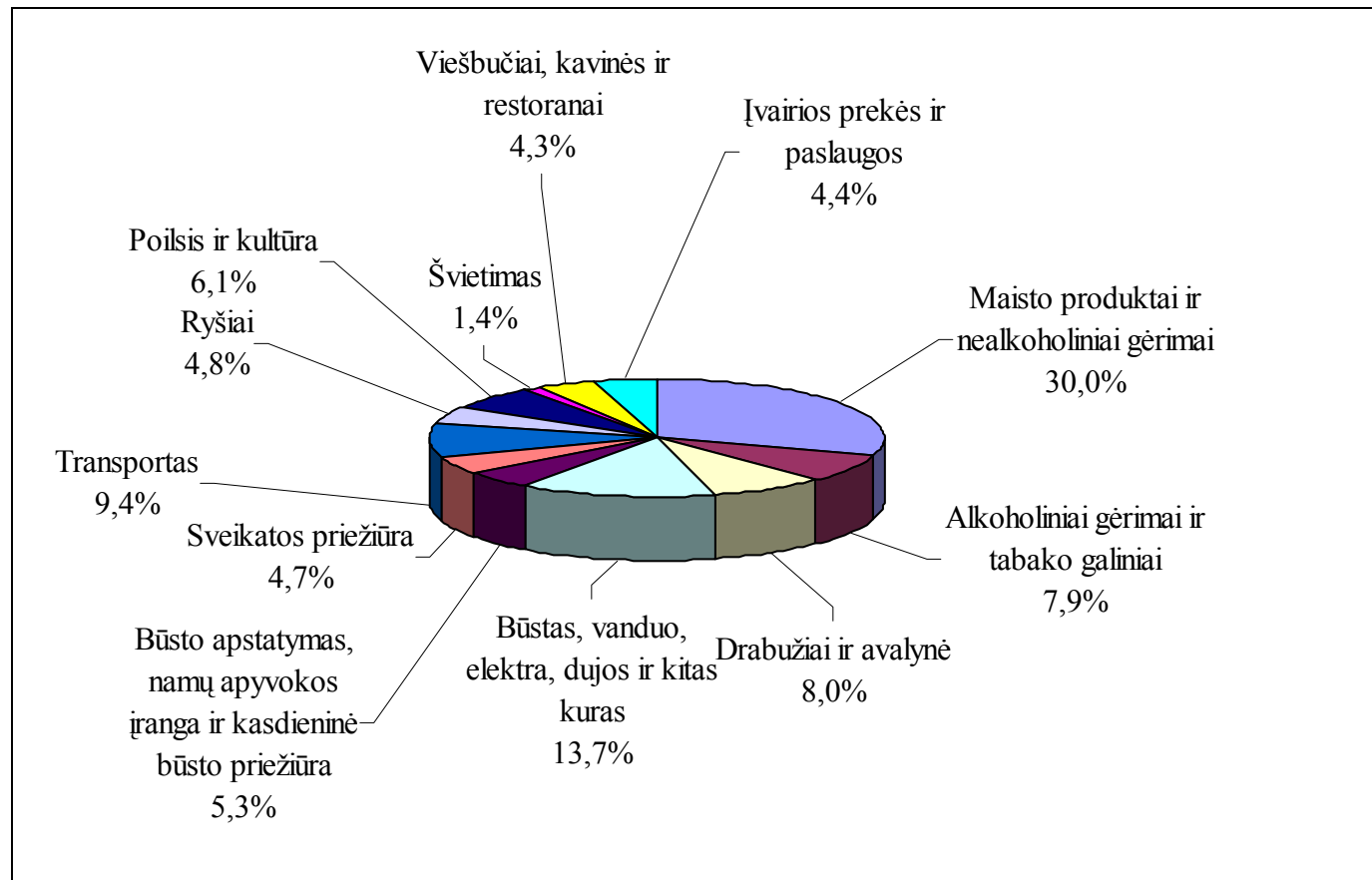

2002 metais ketinantieji išvykti į ES šalis Lietuvos gyventojai pagal užimtumą

107

Vartojimo prekių ir paslaugų lyginamieji svoriai, naudojami VKI¹⁰⁸ skaičiuoti (2004 metų birželio mėn.)¹⁰⁹

¹⁰⁸ Suderintas vartotojų kainų indeksas (SVKI) – rodiklis infliacijos lygiui Europos Sąjungos šalyse matuoti. Jis naudojamas tarptautiniams palyginimams, Europos centrinio banko pinigų politikai vykdyti. Nacionaliniai VKI Europoje skiriasi savo koncepcijomis, apibrėžimais, sudarymo metodais ir praktika. Jų skaičiavimo metodai buvo parinkti atsižvelgiant į šalių nacionalinius poreikius ir tikslus.

¹⁰⁹ Lietuvos statistikos metraštis 2003. – Vilnius: Statistikos departamentas, 2004. P.656